МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
БИТОЛАРЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА



ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНИ НАУКИ

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ТЕМА:

Наркобизнисот и стратегиизанеговоспречување

Ментор: Проф. Др - Васко Стамевски

Студент:Лефкотеја Чафкароска – Јанкулоска

Бројнаиндекс: М237012

Насока: Казнено Право

Битола,2024

АПСТРАКТ

Наркобизнисотпретставуваглобаленфеноменсодлабокиисторискикорени, којпродолжувадаимаогромновлијаниеврзмеѓународнатабезбедност и економијата. Овојмагистерскитрудсефокусирананајмоќниотнаркокартелвоисторијата — Меделинскиоткартел, предводенодПаблоЕскобар, фигуракојастанасимболзанаркобизнисот. Прекуанализанакартелот, истражувањетогиразгледуваметодитезатранспорт и дистрибуцијанадрога, рутитештобилекористени, а некоиоднивпродолжуваатдафункционираат и доденешенден. ОсобенакцентсеставанаЕвропскитепатиштанадрога, соосвртнаРепубликаМакедонија, и нејзинатаулогавоглобалнататрговија, како и важностанамеѓународнатасоработкавоборбатапротивовојфеномен. Истражувањетоимазацелдаразвиепрепоракизаподобрувањенастратегиитезасузбивањенана ркобизнисот, особеновопомалитедржавикакоМакедонија.

КЛУЧНИЗБОРОВИ:

наркобизнис, трговија со дрога,република македонија.

ABSTRACT ii

The drug business is a global phenomenon with deep historical roots, continuing to have a significant impact on international security and economies. This master's thesis focuses on the most powerful drug cartel in history — the Medellín cartel, led by Pablo Escobar, a figure who has become a symbol of the drug trade. Through an analysis of the cartel, the research examines the methods of drug transportation and distribution, the routes that were utilized, some of which continue to function to this day. Special emphasis is placed on European drug routes, with a focus on the Republic of Macedonia and its role in global trade, as well as the importance of international cooperation in combating this phenomenon. The research aims to develop recommendations for improving strategies to combat the drug trade, particularly in smaller states like Macedonia.

KEYWORDS:

drug business, drug trafficking, republic of macedonia.

СОДРЖИНА iii

ВОВЕД 1

Теоретска и Историска Подлога 4

Цели и Значење на Истражувањето 5

Методологија и Пристап 6

Хипотези за истражувањето 6

ГЛАВА I. ДЕФИНИЦИИ, КОНЦЕПТИ ВО КРИМИНОЛОГИЈАТА, КРИМИНАЛИСТИКАТА ПОВРЗАНИ СО ТРГОВИЈА НА ДРОГА И ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ. 7

1.1. Криминологија 8

1.2. Криминалистика 10

1.3 Примена на криминалистиката во истрагите за трговија на дрога и организиран криминал 14

1.4 Преглед на Оксфордскиот речник за криминологија (дефиниции) 15

1.4.1 Трговија на дрога 16

1.4.2 Организиран криминал 18

1.4.3 Перење на пари 22

1.4.4 Корупција 23

1.4.5 Нарко-тероризам 25

1.4.6 Картел 27

1.4.7 Трговија 28

1.4.8 Високо-организиран криминал 29

1.4.9 Криминален Картел 30

1.4.10 Рекетирање 31

1.4.11 Компјутерски криминал 32
1.5 Кратка биографија на Пабло Ескобар 33
1.6 Формирање и структура на Меделинскиот картел (Medellín Cartel) 35
1.7 Влијание на Меделинскиот картел врз глобалната трговија на дрога 36
ГЛАВА II. РУТИ НА ДРОГАТА, УЛОГАТА НА ФБИ И АМЕРИКАНСКИТЕ НАПОРИ 38
2.1 Рути на Дрогата на Светско Ниво на картелот (Medellín Cartel) 38
2.2 Економски последици 39
2.3 Безбедносни последици 40
2.4. Основни криминални мрежи и нивните методи 42
2.4.1. Латинскоамерикански картели 42
2.4.1 Африкански криминални мрежи 43
2.4.2 Балкански криминални мрежи 43
2.4.3 Источни криминални мрежи 44
2.5 Методи на транспорт на дрога до Европа 44
2.5.1. Морски транспорт 44
2.5.2. Возен транспорт 45
2.5.3. Авионски превоз 45
2.5.4. Курирски услуги 45
2.6. Глобалната трговија со дрога до Европа: Важноста на критичните точки, криминалните мрежи и логистичките методи во обезбедувањето на континенталниот синџир на снабдување. . 46
2.7. Управување со Ризиците во Транспортните и Логистичките Мрежи на Криминалните Организации 49
2.7.1. Стратегии за Контрола на Производството 51
2.7.2 Логистика и Транспорт 51
2.7.3. Безбедност и Заштита 51
2.7.4. Управување со Ризици 52
2.7.5. Креирање на Комплексни Логистички Мрежи 52

2.8. Задачи и Функции на Различните Актери во Криминалната Мрежа 53
2.8.1 Лидери и тактичари 53
2.8.2 Логистички Специјалисти 54
2.8.4 Финансиски професионалци 55
2.8.5 Безбедносни Официри 55
2.8.6 Регионални Дистрибутери 56
2.9 Глобалната борба против организираниот криминал: Стратегии и соработка за сузбивање на нарко-картелите. 56
ГЛАВА III. ТРГОВИЈАТА СО ДРОГА И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ ВО ЕВРОПА И МАКЕДОНИЈА: ПРАВНИ АСПЕКТИ И ПРЕДИЗВИЦИ 65
3.1 Сличности 68
3.2 Разлики 71
3.3 Правна рамка и меѓународни закони против трговија на дрога 75
3.3.1 Поим и дефиниција на правната рамка 75
3.3.2 Значење на правната рамка 76
3.3.3 Единствената конвенција за наркотични дроги од 1961 година 78
3.3.4 Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971 година 79
3.3.5 Конвенцијата против недозволената трговија со наркотични дроги и психотропни супстанции од 1988 година 79
3.3.6 Европската унија 80
3.3.7 Обединетите нации (ОН) 80
3.3.8 Интерпол и Европол 81
3.3.9 Обединето Кралство 81
3.4 Германија 83
3.5 Франција 86
3.6 Холандија 89
3.7 Правна рамка за борба против трговијата на дрога во Република Македонија 91
3.7.1 Кривичниот законик на Република Македонија 91

3.7.2 Закон за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции 93
3.7.3 Превентивни мерки и борба против нелегалната трговија 94
3.7.4 Меѓународна соработка и усогласеност со меѓународните стандарди 95
3.7.5 Национална стратегија за борба против дрогата 96
3.7.6 Меѓународна соработка 97
3.7.7 Специјализирани државни тела 98
3.7.8 Казнена политика 101
3.7.9 Програми за третман и рехабилитација 102
3.7.10 Подигнување на јавната свест 104
ГЛАВА IV. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ, ЗАДАЧИ,ХИПОТЕТСКА РАМКА, ИНТЕНЦИЈА, НАУЧНА И ОПШТЕСТВЕНА ОПРАВДАНОСТ 105
4.1. Цели на истражувањето 105
4.2 Истражувачки задачи 106
4.3 Хипотетска Рамка 107
4.4 Истражувачка интенција 109
4.5 Научна оправданост 110
4.6 Општествена оправданост 110
ГЛАВАV. ПРЕВЕНЦИЈА И ПРЕПОРАКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО НАРКОКРИМИНАЛИТЕТОТ 111
5.1 Превенција на наркокриминалитетот 111
5.2 Мерки што треба да се преземат за Република Македонија 112
5.3 Препораки за глобална превенција 112
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА 115

ВОВЕД

Трговијата со дрога е еден од најзначајните и најкомплексни криминални феномени во современото општество. Овој феномен претставува огромен предизвик за државните институции, безбедносните служби и меѓународните организации, кои се обидуваат да го сузбијат и контролират овој глобален проблем. Трговијата на дрога е комплексна појава која вклучува не само производство и дистрибуција на различни видови дроги, туку и создавање на меѓународни криминални мрежи кои се ангажирани во перење на пари, корупција, насилство и многу други видови криминални активности. Влијанието на оваа појава е видливо на сите нивоа на општеството, од индивидуални трагедии поврзани со зависност и насилство, до системски проблеми како што се корупцијата и подривањето на правосудниот систем.

Оваа појава, која се одвива на меѓународно ниво, вклучува сложени мрежи на производство, дистрибуција и продажба на различни видови дроги. Производството на дрога најчесто се одвива во земјите со слаба економија и политичка нестабилност, каде што организираните криминални групи имаат можност да ја контролираат локалната популација и природните ресурси. На пример, голем дел од кокаинот се произведува во Колумбија, Перу и Боливија, додека производството на хероин е концентрирано во региони како Авганистан и Југоисточна Азија. Дистрибуцијата на дрога се врши преку сложени транспортни мрежи кои користат различни методи за сокривање на дрогата, како што се скриени комори во возила, подморници и мали авиони. Овие транспортни рути често вклучуваат повеќе транзитни земји каде дрогата се префрлува од еден вид транспорт на друг за да се избегнат полициските и царинските контроли.

Продажбата на дрога се одвива во земјите со висока побарувачка за дрога, каде што организираните криминални групи контролираат локалните пазари и користат насилство и корупција за да го заштитат својот бизнис. Големите урбани центри во Северна Америка и Европа се главни пазари за нелегални дроги. Во овие региони, трговијата на дрога е поврзана со високи нивоа на уличен криминал, насилство и социјална нестабилност. Дополнително, приходите од трговијата на дрога често се перат преку легални бизниси, што дополнително ја комплицира борбата против овој феномен.

Пабло Ескобар, еден од најпознатите и највлијателните нарко босови во историјата, имал значајно влијание врз развојот и ескалацијата на оваа трговија преку својот картел Меделин (Medellín Cartel). Неговиот криминален имеријал создал глобална мрежа за дистрибуција на кокаин, која ги опфатила сите континенти и допрела до најдалечните агли на светот. Ескобар успеал да ја трансформира трговијата на дрога во глобален бизнис со огромни профити, користејќи иновативни методи за производство, транспорт и дистрибуција на дрогата. Неговата способност да ја корумпира полицијата, политичарите и судиите, како и да го манипулира јавното мислење преку изградба на училишта, болници и други јавни објекти, го направила омразен и почитуван истовремено. Неговото влијание било толку големо што многу луѓе го гледале како неофицијален лидер и заштитник на сиромашните.

Тој бил роден 1949 година во Рионегро, Колумбија, ја започнал својата криминална кариера со ситни кражби и измами, но брзо преминал на трговија со дрога. Со основањето на картелот Меделин во 1970-тите години, Ескобар создал една од најмоќните и најпрофитабилните криминални организации во историјата. Картелот Меделин бил одговорен за производството и дистрибуцијата на повеќе од 80% од кокаинот кој влегувал во Соединетите Американски Држави и Европа. Ескобар бил познат по својата бруталност, корупција и способност за манипулација на политичкиот и правосудниот систем. Неговото влијание не било ограничено само на Колумбија, туку се простирало низ целата Латинска Америка и понатаму. Картелот Меделин користел сложени мрежи за транспорт и дистрибуција, вклучувајќи подморници, авиони и камиони, за да ја достави дрогата до своите пазари.

Ескобар не бил само криминалец, туку и политички и социјален феномен. Неговата способност да ја корумпира полицијата, политичарите и судиите, како и да го манипулира јавното мислење преку изградба на училишта, болници и други јавни објекти, го направила омразен и почитуван истовремено. Неговото влијание било толку големо што многу луѓе го гледале како неофицијален лидер и заштитник на сиромашните. Неговите активности не само што ја дестабилизирале Колумбија, туку и ги комплицирале напорите за борба против трговијата на дрога на глобално ниво.

Овој магистерски труд е структуриран во **четири главни поглавја**, секое од кои се занимава со различни аспекти на трговијата на дрога, улогата на Пабло Ескобар и компаративната анализа на Европа и Македонија.

Првото поглавје опфаќа теоретски погледи и историски контекст, вклучувајќи дефиниции и концепти во криминологијата поврзани со трговија на дрога и организиран криминал, преглед на Оксфордскиот речник за криминологија, правната рамка и меѓународните закони против трговија на дрога. Исто така, вклучува кратка биографија на Пабло Ескобар, формирање и структура на картелот Меделин и неговото влијание врз глобалната трговија на дрога.

Второто поглавје ги истражува глобалните и европските патишта за транспорт на дрога, методите за трговија на дрога и влијанието врз светската економија и безбедност. Исто така, се разгледуваат и мерките преземени од ФБИ и американските власти за сузбивање на картелот на Пабло Ескобар, меѓународната соработка и размената на информации. Во ова поглавје ќе се опфатат и техничките и тактичките аспекти на операциите за сузбивање на дрога, вклучувајќи ги и стратегиите за следење и запленување на дрога, како и напорите за разоткривање и неутрализирање на криминалните мрежи.

Третото поглавје прави споредба на криминалните активности и патиштата на дрога меѓу Европа и Македонија. Се анализираат сличностите и разликите, влијанието на трговијата на дрога врз локалната економија и безбедност, како и улогата на локалните власти и меѓународната соработка. Ова поглавје исто така ги разгледува и политичките, социјалните и економските контексти во кои се одвива трговијата на дрога, и како овие фактори влијаат на ефикасноста на мерките и стратегиите за борба против овој феномен. Дополнително, ќе се разгледа и улогата на јавните кампањи и образовни програми за подигање на свеста и превенција на злоупотреба на дрога.

Четвртото поглавје се фокусира на целите на истражувањето, задачите, хипотетската рамка, интенцијата, научната и општествената оправданост. Испитувањето на методите и тактиките користени од Пабло Ескобар и неговиот картел, анализата на улогата на ФБИ и американските напори во сузбивање на картелот, и испитувањето на потребата од меѓународна поддршка за помалите држави, со посебен фокус на Република Македонија, се значајни аспекти на ова поглавје. Во ова поглавје ќе се анализираат и

ефектите од меѓународната соработка, како и влијанието на различните правни и институционални мерки за сузбивање на трговијата на дрога.

Методологијата користена во овој труд се базира на анализа на документи. Податоците ќе бидат собрани преку анализа на научни трудови, релевантни статии, книги, веб страници, судски извештаи и други слични извори. Пристапот е мултидисциплинарен, комбинирајќи криминологија, криминалистика, социологија, право и економија за да се обезбеди целосен и сеопфатен увид во проблематиката на трговијата на дрога и нејзините влијанија. Секундарните податоци ќе вклучуваат литературни прегледи, статистички податоци и извештаи од релевантни институции.

Теоретска и Историска Подлога

Трговијата на дрога има долга историја која може да се следи до античките времиња. Меѓутоа, модерната трговија на дрога доби значајни размери во текот на 20 век, со појавата на големи криминални организации и зголемената побарувачка за нелегални супстанции. По Втората светска војна, трговијата на дрога стана глобален проблем со развојот на меѓународни транспортни мрежи и синдикати кои ги користат најсовремените технологии за да ја избегнат детекцијата и запленувањето.

Еден од најзначајните моменти во историјата на трговијата на дрога е појавата на картелот Меделин во 1970-тите години. Овој картел, под водство на Пабло Ескобар, успеа да создаде моќна организација која доминираше во глобалната трговија на кокаин. Картелот Меделин не само што произведуваше и дистрибуираше кокаин, туку и воспостави сложени мрежи за транспорт и продажба на дрогата, користејќи различни методи за сокривање и транспорт.

Пабло Ескобар бил клучен фактор во оваа операција. Неговата способност да ја корумпира полицијата, политичарите и судиите му овозможи да создаде мрежа на заштита која го правеше речиси недопирлив. Дополнително, Ескобар користеше насилство и заплашување за да ја задржи контролата врз својот криминален имеријал. Тој не се колебаше да елиминира сите кои стоеја на патот на неговите планови, што резултираше со голем број убиства и актови на терор.

Сепак, Ескобар бел човек кој знаел како да ги искористи своите богатства за да добие поддршка од локалната популација. Со градење на училишта, болници и други јавни објекти, тој успеа да создаде слика на себе како заштитник на сиромашните и угнетените. Ова му помогна да добие значителна поддршка од локалното население, кое често го гледаше како херој, а не како криминалец.

Во текот на својата кариера, Ескобар беше цел на многу полициски и воени операции, но успеваше да избегне апсење и затвор. Неговата смрт во 1993 година беше резултат на долгогодишна борба меѓу колумбиските власти, поддржани од американските безбедносни агенции, и неговата организација. И покрај неговата смрт, наследството на Пабло Ескобар и картелот Меделин продолжува да влијае врз глобалната трговија на дрога и денес.

Цели и Значење на Истражувањето

Целта на овој магистерски труд е да придонесе кон подобро разбирање на глобалните и локалните аспекти на трговијата на дрога, да развие препораки за подобрување на стратегиите за борба против организираниот криминал, и да поддржи помалите држави како Република Македонија во нивните напори за сузбивање на нарко-криминалот. Истражувањето има за цел да ги истражи методите и тактиките користени од Пабло Ескобар и неговиот картел, да ги анализира улогите на различните актери во глобалната трговија на дрога, и да ги испита мерките и стратегиите за сузбивање на оваа појава.

Значењето на истражувањето е повеќеслојно. Прво, тоа ќе обезбеди длабоко разбирање на трговијата на дрога како глобален криминален феномен, со фокус на улогата на Пабло Ескобар и картелот Меделин. Второ, ќе ги истражи глобалните и локалните аспекти на трговијата на дрога, вклучувајќи ги транспортните руте, методите за сокривање и дистрибуција на дрогата, и влијанието врз економијата и безбедноста. Трето, ќе ги анализира мерките и стратегиите за борба против трговијата на дрога, со посебен фокус на улогата на ФБИ и американските напори, како и потребата од меѓународна соработка и поддршка за помалите држави.

Методологија и Пристап

Воовојтруд, методологијатасебазиранасистематскаанализанадокументи и писмениизвори. Податоцитеќебидатсобранипрекупроучувањенанаучнитрудови, релевантнистатии, книги, вебстраници и судскиизвештаи. Овојпристаповозможувадеталноразгледувањенатематанатрговијатанадрога, соособеновниманиенаактивноститенаПаблоЕскобар.

Клученаспектнаистражувањето е користењетонамногубројнинаучнитрудовиодреномирани и високообразовниинституции. Воовааанализасевклучуваттрудовиодпрестижнифакултетикакоштосе Harvard, Cambridge, Oxford, Yale и Princeton, како и оддругиистакнатиуниверзитети и истражувачкиинституции. Овиетрудовиобезбедуваатдлабочинскаанализа и авторитетниинформациикоисеодсуштинскозначењезаразбирањенатрговијатанадрога и нејзинитеефекти.

Анализатанаофицијалниизвештаи и документи, како и критичкаанализаналитературата и статистичкитеподатоциодпризнатимеѓународни и националниорганизации, ќепридонесезасоздавањенатемелна и целоснасликанапроблематиката. Податоцитеод United Nations, Interpol, Europol и националнитестатистичкизаводиќепомогнатвоидентификувањенаобемот и распоредотнатрговијатанадрога, како и нејзинитевлијанијаврзекономијата и безбедноста.

Оваметодологијаосигурувадекаистражувањето е темелно, сеопфатно и поткрепеносокредибилниизвори, штоовозможувадлабинскоразбирањенасложеностанатрговијатанадрога и ефектитекоипроизлегуваатоднеа.

Хипотези за истражувањето

Воовојмагистерскитрудќесепоставиеднагенералнахипотеза и неколкуспореднихипотези, коиќесеистражатпрекуанализанарелевантнинаучнитрудови, извештаи и другистручниизвори. Целта е

дасеиспитадалипоставенитехипотезиќесепотврдатилиќесеотфрлат, врзоснованананаучнозаснованидокази и факти.

*Генералнатахипотезагласи:*Методитезаспречувањенанаркобизнисотвоевропскитезем јисезначителнопоефикасникогасекомбинираатсомеѓународнасоработкаи поддршкаодглобалниорганизациикакоИнтерпол и Европол. Оваахипотезаќебидепредметнатемелнаанализасоцелдасеутврдидаливакватасоработканавис тинагиподобруванационалнитестратегиизаборбапротивнаркобизнисот.

Покрајтоа, ќебидатразгледани и споредниихипотези, како: применатанауспешнитепрактикиодевропскитеземјиможедагиподобриметодитезаспречува њенанаркобизнисотнаБалканот, и далисличноститемеѓуевропските и балканскитерутизатрговијасодрогагокомплицираатпроцесотнасузбивањенаовиеактивности .

Прекукористењенасоодветнинаучниметоди и критичкаанализанаподатоците, трудотќесеобидедададеодговорнапрашањетодалипредложенитехипотезиќесепотврдатилиќ есеотфрлат, врзоснованарелевантниизвори и докази.

ГЛАВА I. ДЕФИНИЦИИ, КОНЦЕПТИ ВО КРИМИНОЛОГИЈАТА, КРИМИНАЛИСТИКАТА ПОВРЗАНИ СО ТРГОВИЈА НА ДРОГА И ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ.

Трговијата на дрога и организираниот криминал се комплексни и мултидимензионални феномени во рамките на криминологијата. Овие концепти вклучуваат различни активности како производство, дистрибуција, и продажба на нелегални супстанции, како и функционирање на криминални мрежи кои работат надвор од легалните системи на државите[1]. Организираниот криминал се дефинира како постојана криминална организација која се занимава со криминални активности со цел

[1]Миленковска, М., &Николовска, Л. (2018). Организиранкриминал и корупција. Универзитет „ГоцеДелчев“. (Преземено и пристапено на ден 30.09.2024 од): https://eprints.ugd.edu.mk/20958/1/Organiziran%20kriminal%20i%20korupcija%20%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%82%D0%B0%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0.pdf

остварување на финансиска или друга материјална корист[2]. Ваквитеорганизациинобичнокористатнасилство и корупцијазадагозадржатсвојотмонопол и дагиелиминирааткonкурентите. Според Murseli (2009)[3], криминалнитемрежичестосеорганизираникакохиерархискиструктурисојаснодефинираниулоги и одговорности..Воконтекстнатрговијанадрога, дефинициитевклучуваатразличниаспектинанелегалниотбизнис, одпроизводствотонадрогикакококаин и хероин, донивнатадистрибуција и продажбанамеѓународнониво. Понатаму, Felbab-Brown (2013)[4]објаснувадекаорганизиранитекриминалнигрупичестокористатстратегиина "фокусиранадетекција" и "селективнотаргетирање" задагозголематсвојотпазаренудел и дагиелиминирааткonкурентите. Овиестратегиивклучуваатнасилство, корупција и манипулацијаналегалнитесистемизадасеобезбедиконтролаврзпазаритенадрога. Воправнополитичкаталитература и социолошкитестудии, вомеѓународнитедокументиштосезанимаваатсооваапојава, коннеговиотназивседодава и квалификативот: ,,најопасенкриминалитет, најтежокзаоткривање и сузбивање“[5].

1.1.Криминологија

Разбирањетонакриминалот и криминалците, како и накриминалниотправосуденсистем, е основенаспектнакриминологијата, интердисциплинарнанаукакојагипроучуваовиетемипрекуразличниперспективи. Криминологијатаинтегрирасоциолошки, психолошки и правнирамкизадасоздадецелоснасликазапричинитезадкриминалнотооднесување, динамикатанакриминалнитеактивности и нивнотовлијаниеврзопштеството. Оваанаукаистотакаистражувакакоразличнисоцијални и правнисистемисесправуваатсокриминалот и какотиеможатдасеподобрат.

[2]Исто, стр. 31.
[3]Morselli, C. (2009). Inside Criminal Networks. New York: Springer. стр. 69–70.
[4]Felbab-Brown, V. (2013). Focused deterrence, selective targeting, drug trafficking and organised crime: Concepts and practicalities. International Peace Institute. стр. 23.
[5] В. Арнаудовски, Љ. (2007), Криминологија, 2-ри Август, Скопје, стр.42

Ворамкитенакриминологијата, важниобластинаистражувањевклучуваатрговијатасодрога и организираниоткриминал. Овиеаспектинакриминалотсезначајнипорадинивнатаглобалнараспространетост и комплексност. Трговијатасодроганесамоштоимавлијаниеназдравствените и социјалнитеаспектинаопштествата, тукуистотаканосиекономски и политичкипоследицикоиможатдабидатдалекусежни. Организираниоткриминал, оддругастрана, вклучувасложенимрежи и структуринакриминалниактивностикоисеповрзанисокорупција и насилство, штогиправиособенотешкизасправувањеодстрананаправосудниtесистеми.

Криминологијатасеобидувадаодговоринаважнипрашањакакоштосе: "Штогипредизвикувалуѓетодасевпуштатвокриминалниактивности?", "Какосеразвиваат и менуваатткриминалнитеорганизации?", и "Каквисепоследицитеодкриминалнотооднесувањенаопштеството?". Овиепрашањасепроучуваатпрекуразличнитеоретски и методолошкипристапи, вклучувајќианализанакриминалнистатистики, испитувањенаиндивидуалните и социјалнитефакторикоипридонесуваатзакриминалнооднесување, и изучувањенаправните и социјалнитеинтервенциикоисепримену ваатзаспречување и контролирањенакриминалот[6].

Какоштоистакнува Lawrence "Криминологијатанудихолистичкаперспективанакриминалот, којанесамоштогиразгледувапричините и последицитенакриминалнотооднесување, туку и гианализирамеханизмитепрекукоисевоспоставуваат и одржуваткриминалнитеактивностивосовременотоопштество" (Lawrence, 2021)[7]. Овојинтеграленпристаппомагаворазвивањетонапоефективнистратегиизапревенција и интервенција,

[6]Felbab-Brown, V. (2013). "Focused Deterrence, Selective Targeting, Drug Trafficking and Organized Crime: Concepts and Practicalities." Brookings,стр. 234-256.
[7] Lawrence, R. (2021). Criminology: A Holistic Approach. Routledge, стр. 45.

коисепотребнизасправувањесокомплекснитепредизвициштогипоставувакриминалотвоглобаленконтекст.

Накрајот, криминологијатапродолжувадаиграклучнаулогаворазбирањето и решавањетонакриминалнитепроблеми, обезбедувајќиновиувид и решенијакоиможатдапридонесатзасоздавањенапоправачки и праведенправосуденсистем.

Во рамките на криминологијата, трговијата на дрога и организираниот криминал претставуваат значајни области на истражување поради нивното глобално влијание и сложеност

1.2.Криминалистика

Криминалистиката е длабока и комплекснанаучнадисциплинакојасепосветуванаоткривањето, истражувањето и докажувањетонакривичниделапрекупринатананапреднинаучниметоди и техники[8]. Какоинтердисциплинарнанаука, криминалистикатакомбинираразличнинаучниобласти и методологиисоцелдасеидентификуваатсторителитенакриминалнитеактивности и дасеразјаснатоколноститеподкоитиедејствасеслучиле.

Нејзинатапримарнаулогавоправосудниотсистем е даобезбедиточни и веродостојнидоказикоисекористатвосудскитепостапки, што е клучнозаобезбедувањенаправичност и правдинавоопштеството. Одмоментотнаоткривањенакривичнодело, дофинализацијатанасудскатапостапка, криминалистикатаигражнаулогаворазоткривањенасложенитенастани и вопотврдувањенаистражителскитезаклучоци.

Процесотнакриминалистичкоистражувањезапочнувасодетекција и собирањенафизичкидоказиодместотонанастанот.

Овиедоказиможатдавклучуваатразновидниматеријаликакоштосеотпечатоциодпрсти, ДНК, хемискисупстанции, трагиодвозила, илиотпечатоциодобувки. Применатанакриминалистичкитеметоди е одсуштинскозначењезаправилнотособирање и анализанаовиедокази,

[8]Водинелић, В. и Алексић, Ж. (1978), Основикриминалистичкеметодике, Београд, стр. 193.

штоовозможуваутврдувањенаклучниинформациизатоаштосеслучило. Секојаспектнакриминалистичкатаанализаносизначајниинформациикоиможатдапомогнатво реконструкцијанасценатананастанот и воидентификацијанаосомничителица.

Криминалистичкатафотографија е еднаодосновнитетехникикојасекористизадокументирањенаместотонанастанот и ситедоказипрекуприменатанафотографскитехнологии. Сопомошнафотографиите, истражителитеможатдасоздадатдеталнивизуелнизаписинасценатанакривичнотодело, што е одголемаважностзаанализата и реконструкцијатананастаните. Фотографиитепомагаатвосоздавањенапрецизнизаписинаположбатанапредметите, траговите и другитерелевантнидетали, коиможатдасекористаткакодоказивосудскитепостапки. фотографиитеможатдапокажаткако е распореденаопремата, каквисеусловитенаместотонанастанот и какоизгледааттраговитенакриминалниотакт.

Оваавизуелнадокументацијанесамоштопомагавоистражувањето, тукуистотакаобезбедувасуштинскаподдршказасудскатапостапка.

Дактилоскопијата е техниказаидентификацијаналицапрекуотпечатоциодпрсти, која е уникатназасекоелице и претставуваеденоднајдоверливитеметодизаидентификација. Оваметодапомагавоидентификацијанаосомниченилица и потврдувањенаидентитетотнажртвите[9].

Процесотнадактилоскопскаидентификацијавклучувасобирањенаотпечатоци, нивноспоредувањесопостоечкитебазинаподатоци и анализанакарактеристикитенаотпечатоците.

Какоштоотпечатоцитеодпрститесеуникатнизасекоелице, дактилоскопијатаобезбедувависокапрецизност и надежноствоидентификацијата, штојаправинеопходнавомногуслучаи. Истотака, дактилоскопијатаможедапомогневоутврдувањенаприсуствотонаосомниченотолиценаместо тонанастанот, штоможедабидеклучнозарасветлувањенаслучајот.

Балистиката е наукакојасезанимавасопроучувањенадвижењето, однесувањето и ефектитенапроектили, особенокуршуми. Ворамкитенакриминалистичкатабалистика, анализатанаогнениоружја и

[9] Saferstein, R. (2018). Criminalistics: An Introduction to Forensic Science, стр. 30-290.

куршумикоисепронајденинаместотонанастанотиграважнаулога. Балистичкитеекспертианализирааттраекторијатанакуршумите, типотнаоружјето и другиаспектиповрзанисоогненотооружје. Овааанализеможедаоткриеважниинформациизаначинотнакојсеизвршенокривичнотодело и можедапомогневоутврдувањенаточнатапозицијаодкоја е испуканакуршумот. Балистичкитеистражувањаможатдаобезбедатподатоцизапатотнакуршумите и дапомогнатвореконструкцијатанасценатананастанот, штоможедабидеклучнозаразоткривањенаслучајот.

Биометријатавклучуваупотребанафизичкикарактеристикиналуѓетозаидентификација и верификација. Овиекарактеристикивклучуваатотпечатоциодпрсти, ДНК и скеновиналице, коисекористатзаидентификацијасовисокаточност. Биометријатасекористизапотврдувањенаидентитетотналица, што е особенокорисновомодернатакриминалистика. Сопомошнабиометричкитеметоди, истражителитеможатдаобезбедатпрецизниидентификацискиподатоци, што е важновослучаикогатрадиционалнитеметодинаидентификацијанеседоволни. Биометрискитетехнологиипродолжуваатдасеразвиваат и дасеусовршуваат, штоовозможувапонатамошноподобрувањенаточноста и доверливостанаметодитезаидентификација.

Анализатана ДНК е еднаоднајзначајнитетехникивокриминалистиката. Оваметодасебазиранагенетскиматеријал и секористизаидентификацијанасторители и жртви. ДНК доказитеможатдабидатсобраниодразличнителеснитечности, какоштосекрв, коса, кожа и плунка. Анализатана ДНК обезбедувависокапрецизноствопотврдувањетонаидентитетот, што е особеноважновоистражувањетонакривичнитедела[10]. Сопомошна ДНК профилирањето, истражителитеможатдаутврдатдалигенетскиотматеријалпронајденнаместотонанастанотсе совпаднасоматеријалотодосомниченотолицеилижртвата. Овојметоднесамоштопомагавоидентификацијата, туку и воповрзувањетонадоказитесоконкретниосомнениилижртви.

Криминалистичкатахемија е областкојасезанимавасоанализанахемискисупстанциипронајденинаместотонанастанот.

[10]Исто, стр. 340-370.

Оваобластвклучуваанализанадроги, експлозиви, отрови и другихемикалии. Криминалистичкитехемичарикористатнапреднитехникизаидентификација и анализанатрагинахемикалии, штопомагавоутврдувањенанивнотопотекло и употреба. Анализатанахемикалиимождаоткриеважниинформациизаначинотнакојтиесекористенивокривичнитедела. Например, аконаместотонанастанотсепронајдатостатоциодспецифичнихемикалии, криминалистичкитехемичаримождатдајаутврдатнивнатаприрода и функција, штоможедабидеклучнозаразбирањетонаинцидентот[11].

Трасологијата е наукакојасезанимавасопроучувањенатраги, какоштосестапки, отпечатоциодобувки и трагиодвозила. Оваобластиграважнаулогавореконструкцијатананастаните и следењетонадвижењатанаосомничените и жртвите. Трасологичкитеистражувањаможатдаоткријатважниинформациизапатотпокојседвижелеосомничените илизаначинотнакојсеизвршеникривичнитедела. Овиеинформациимождатдапомогнатвопотврдувањетонасведоштва и вореконструкцијанасценатананастанот, што е клучнозаразоткривањенаслучајот[12].

Форензичкатаантропологија е специјализиранаобласткојасезанимавасоидентификацијаначовечкиостатоци. Оваанаукакористиметодизаанализанаскелетниостатоцизадасеутврдатидентитетотнажртвата, причинатазасмртта и другирелевантниинформации. Форензичкитеантрополозимождатдадатважниподатоцизавозраста, полот, етничкатаприпадност и здравственатасостојбанажртвата. Оваанализаможедабидеособеноважнавослучаикадештотелото е значителнооштетеноилифрагментирано. Форензичкатаантропологијапомагавоидентификацијанажртвитекоинеможатдасеидентификуваатсотрадиционалниметоди.

Форензичкатаодонтологија е другаважнаобласткојасекористизаидентификацијанажртви и сторителипрекустоматолошкиинформации. Оваатехника е

[11]Исто, стр. 150-180.
[12] Houck, M. M., & Siegel, J. A. (2015). Forensic Science: Modern Methods of Solving Crime, ABC-CLIO, стр. 85-110.

особенокориснавослучаикадештодругитеметодинаидентификацијанесеможни, какошто е случајсоизгорителаилителесниостатоцикоисезначителнооштетени[13].
Форензичкитеодонтолозианализираатстоматолошкиподатоци, какоштосемоделиназабите и нивнатаструктура, задасеутврдиидентитетотнажртвата. Ова анализаможедаобезбедиважниинформациикогадругитеметодинаидентификацијанесед остапни.

Криминалистикатапродолжувадасеразвива и дасеприлагодувануванановитепредизвици и технологии. Напредокотвотехнологијатадонесеновиможностизаподобрувањенаточноста и ефикасностанакриминалистичкитеметоди.
Интеграцијатанановитетехнологиивокриминалистичкитеистражувањаобезбедуваподобрен аспособностзаидентификацијанасторители и заразбирањенасложенитеаспектинакриминалнитедела.
Ова адаптацијанановитетехнологии и методологии е клучназаобезбедувањенаправдата и гарантирањенабезбедностанаопштеството. Восветотнакриминалистиката, кадештосекојдеталендоказможедабидеклучен, континуираниотнапредок и иновациивометодите и техникитесеодсуштинскаважност.

1.3 Примена на криминалистиката во истрагите за трговија на дрога и организиран криминал

Криминалистиката како научна дисциплина, но и како практика во откривањето и сузбивањето на криминалот, а со самото тоа и во текот на истражната постапка е најважна. Преку методите, тактиките и техничите криминалистите се дел од сите истраги, вклучувајќи ги и истрагите за трговија на дрога и организиран криминал. Криминалистичките лаборатории вршат хемиска анализа на запленетите дроги за да се утврди нивниот состав и чистота. Ова помага во идентификување на изворите на дрогата и методите на производство. Следење на финансиски трансакции, криминалистите ја следат финансиската активност на осомничените за перење пари поврзано со трговија на дрога.

[13] James, S. H., & Nordby, J. J. (2009). Forensic Science: An Introduction to Scientific and Investigative Techniques, CRC Press, стр. 95-125.

Ова вклучува анализа на банкарски сметки, трансакции и други финансиски документи[14]. Балистички докази, во случаи на насилство поврзано со трговија на дрога, балистичките експерти ги анализираат огнените оружја и куршумите за да утврдат какво оружје е користено и дали има врска со други кривични дела. Форензички интервјуа, криминалистите вршат интервјуа со сведоци и осомничени, користејќи техники за профилирање и анализа на однесувањето за да соберат релевантни информации и докази. Анализа на траги, ова вклучува анализа на траги од возила, стапки и други физички докази кои можат да помогнат во реконструкција на настаните и идентификација на осомничените. Криминалистиката, како применета наука, обезбедува алатки и методологии кои се од суштинско значење за ефективно истражување и докажување на кривични дела поврзани со трговија на дрога и организиран криминал. Преку интегрирање на различни научни дисциплини и технологии, криминалистиката овозможува правдата да се спроведе на научно заснован и праведен начин[15].

1.4 Преглед на Оксфордскиот речник за криминологија (дефиниции)

Оксфордскиот речник за криминологија е еден од најавторитативните извори за дефиниции и концепти во областа на криминологијата. Овој речник вклучува широк спектар на термини и дефиниции кои се однесуваат на криминологијата, правото и социјалните науки. Термините како "трговија со дрога" и "организиран криминал" се дефинирани со нагласок на нивната правна и социолошка димензија. Според Оксфордскиот речник, "наркотрафикинг" се однесува на нелегалната трговија со наркотични дроги, вклучувајќи ги сите фази на производството, дистрибуцијата и продажбата. "Организиран криминал" пак, е дефиниран како криминална активност

[14] Paoli, L. (2004). "Italian organised crime: Mafia associations and criminal enterprises." Global Crime, 6(1), стр. 19-31.
[15] Rawlinson, P. (2011). "Transnational organized crime: media, myths and moralities." In F. Allum & S. Gilmour (Eds.), The Routledge handbook of transnational organized crime, стр.294-306.

извршена од страна на структурани групи кои делуваат во продолжен период и често користат насилство и корупција за да ги постигнат своите цели (Newburn, 2017)[16].

1.4.1 Трговија на дрога

Трговијатасодрога е глобаленфеноменкојопфаќанелегалниактивностиповрзанисопроизводство, транспорт и продажбанасупстанциикоисерегулиранисозакон. Овиесупстанциивклучуваатразличнивидовинаркотични и психотропнидроги, какоштосеопијати, кокаин, канабис, амфетамини и другипсихоактивнисупстанции (Drug Enforcement Administration [DEA], 2020)[17]. Трговијатасодрогапретставувасложен и мултифазенпроцескојсесостоиоднеколкуклучниетапи: производство, транспорт и дистрибуција и продажба. Секојодовиеетапиносисвоиспецифичности и предизвицикоисеодразуваатнаглобалнатаборбапротивтрговијатасодрога.

Производствотонадрога е прватафазавотрговијатасодрога и вклучувакултивацијанарастенијакоисодржатнаркотичнисупстанции, какоштосекока и канабис, илисинтетичкидрогикоиседобиваатпрекухемискипроцесиволаборатории (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2021). Култивацијатанарастенијакакококa (Coca plants) и канабис (Cannabis plants) сеизведувавообластисоспецифичниклиматскиусловикоиовозможуваатнивниотраст. Кокалистовите, коисеосновенматеријалзапроизводствонакокаин, секултивираатвотропскитерегионинаЈужнаАмерика, додекаканабисотсеодгледуваворазличниделовинасветот, вклучувајќиСеверналмерика и Азија. Производствотонасинтетичкидроги, какометамфетамин и екстази, вклучувакористењенахемискисупстанции и сложенилабораторискипроцеси. Овиесинтетичкидрогиможедасепроизведуваатвонелегалнилабораториикоисечестоопремен

[16] Newburn, T. (2017). Oxford Dictionary of Criminology, Oxford University Press, стр. 112-115.
[17] DEA. (2020). Drug trafficking overview. Drug Enforcement Administration. Retrieved from https://www.dea.gov/drug-trafficking-overview, (Пристапено на ден 04.05.2024 година).

исонапреднатехнологија и хемискисупстанции, штогоправиовапроизводствоособеноризично и предизвикувачко (Coomber, 2006[18]).

Транспортотнадрогапретставувавторафазакојавклучувасложенитранспортнимрежи и методизасокривањенадрогатаодвластите (Bouchard & Spindler, 2007)[19]. Транспортнитемрежиможедавклучуваатразличнивидовинапревознисредства и маршрути, вклучувајќискриеникоморивовозила, подморници, малиавиони и поморскитранспорт. Овиеметодиседизајниранидаизбегнатдетекција и даобезбедатбезбеднопреминувањенадрогатапрекуграниците.

Мрежитезатранспортчестосеорганизирани и функционираатнаглобалнониво, штосоздавазначителнипредизвицизаорганитенаредот.

Секористатразличнистратегиизаконтрабанда, вклучувајќи и корупцијанавластите, создавањенамрежинапосредници и користењенановитехнологиизатранспортирањенадрога (UNODC, 2020)[20].

Третатафаза е дистрибуција и продажба, којасеодвивапрекулокалнидилери и криминалнимрежи.

Дистрибуцијатанадрогасереализирапрекусложенимрежинадилерикоиработатнаразличнини воа, одголемикриминалниорганизациидомалидилеринаулица. Овиедилерикористатразличниметодизапродажба, какоштосенелегалниклубови, "black markets" и мрежинауличнидилери. Продажбатанадрогасеодвиванаразличниначини, вклучувајќидиректнапродажбанакрајнитекорисници и прекумрежинапосредници (Felson & Clarke, 1998)[21].

Мрежитезадистрибуцијачестовклучуваторганизираникриминалнигрупикоиимаатвоспоста вениканализапродажба и контролираатспецифичнитериториилипазари. Продавците и дилеритесеистотакавклученивоактивноститенаперењепари,

[18] Coomber, R. (2006). The role of synthetic drugs in the global drug trade. Drug and Alcohol Review, 25(1), стр. 15-22.
[19] Bouchard, M., & Spindler, A. (2007). Drug Trafficking Networks and the Transportation of Illicit Substances. Journal of Criminal Justice, 35(4), стр. 150-167.
[20] United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2020). World Drug Report 2020. United Nations, стр. 115-142.
[21] Felson, M., & Clarke, R. V. (1998). Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention. Home Office, стр. 78- 96.

штојадополнувакомплексностанатрговијатасодрога и јаправиборбатапротивнеауштепотешка (Hagedorn, 2008)[22].

Воглобалниотконтекст, борбатапротивтрговијатасодрогавклучувамногусложени и интегриранинапоринанационално и меѓународнониво. Овиенапоривклучуваатразвивањенаправнирамки, превентивнимерки и оперативнистратегиикоисенасочениконситефазинатрговијатасодрога. Националните и меѓународнитеинституциисоработуваатзадасеидентификуваат и разбератновитетрендовивотрговијатасодрога и дасеусвојатефективнистратегиизаспречување и искоренувањенаовојпроблем (UNODC, 2020)[23]. Оваборбавклучува и различнистратегиизаследење и контролирањенапроизводството, транспортот и продажбатанадрога, како и меркизајакнењенамеѓународнатасоработка и поддршканаземјитекоисепосебнопогодениодтрговијатасодрога.

Воконтекстнаовиенапори, важно е дасенагласидекаефективнатаборбапротивтрговијатасодрогабараинтегриранпристапкојгивклучуваситеаспектинаовојсложенфеномен. Овавклучуванесамоправни и оперативнимерки, туку и социјални и економскистратегиикоиможедапомогнатвонамалувањенапобарувачкатазадрога и возголемувањенаможноститезарехабилитација и поддршканалицатакоисепогодениодпроблемотсодрогата.[24].

1.4.2 Организиран криминал

Глобалниотодговорнаорганизираниоткриминал е одклучнозначењезамеѓународнатазаедница, какошто е нагласеновоНеаполскатаполитичкадекларација и

[22] Hagedorn, J. M. (2008). A world of gangs: Armed young men and gangsta culture. University of Minnesota Press, стр. 142-175.
[23] UNODC. (2020). World drug report 2020. United Nations Office on Drugs and Crime. Retrieved from https://www.unodc.org/documents/wdr2020/World_Drug_Report_2020_4.pdf
[24] Anderson, T., & Johnson, R. (2020). Drug Trafficking: A Comprehensive Overview of Production, Transportation, and Distribution. International Journal of Drug Policy, стт. 102-115

ГлобалниотпланзаакцијаусвоенодГенералнотособраниена ОН, а потврдени и водокументитеодДеветтиотКонгресна ОН запревенцијанакриминалот, одржанвоКаиро 1995 година (United Nations, 1995). Овиедокументиистакнуваатдраматиченпорастнаорганизираниоткриминал и повикуваатнаусиленинапоринадржавитедаразвијатсоодветнозаконодавство, практики и меѓународнасоработка (UNODC, 1995).

Глобалниотпланзаакцијапризнавадеканепостоиуниверзалнадефиницијазаорганизиран иоткриминал, ногиидентификуванеговитеосновникарактеристики, вклучувајќиорганизираникриминалнигрупи, хиерархискиодносикоидозволуваатконтролаодстрананалидерите, употребананасилство и корупцијазаостварувањенапрофит и контроланатериторииилипазари, перењенапари и инфилтрирањеволегалнатаекономија, глобалнаекспанзијанаактивностите и кооперацијасодругитранснационалнигрупи (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2010).

Овиедокументи, заедносодругитемеѓународниобврскинадржавите[25], потврдуваатдекаглобалнатаборбапротиворганизираниоткриминалнеможедабидеефикаснаа конесеелиминиратолерирањетонаразличниформинакриминалодстрананаодредениземји (Morselli, 2009). Порадинеговатасложеност и опсег, непостоиединственправенпоимзаорганизираниоткриминал, пасеразгледуваатдванивоанадефинирање: теоретско и оперативно[26].

Теоретскотонивосефокусиранасознаниетодекаорганизираниоткриминалимасвоиспец ификикоигоразликуваатоддругитеформинакриминалност, какоштосеначинотнаизвршувањенаделата, заедничкотодејствувањенаповеќелица, и неговатамоќдасоздадестрав (Paoli, 2003). Оперативнотониво, пак, сезанимавасопотребатаодконкретнипревентивни и репресивнимеркинасочениконопределеникриминалниактивности.

Вонајширокасмисла, организираниоткриминалседефинираакакозаедничкоизвршувањенаказниводелоодстрананап

[25]Лабовиќ, М., Николовски, М. (2009), Организиранкриминал и корупција – новитеоретскидимензии и практичниконсеквенции, методиканаоткивање и докажување, Скопје,стр.50-51.
[26] Shelley, L. (2014). Organized crime: The globalization of crime стр. 45-67.

овеќелица, соакцентнакоординиранатаакцијамеѓунив (Fijnaut& Paoli, 2004)[27]. Вопотеснасмисла, вклучувазлосторничкиорганизациисовнатрешнахиерархија и организиранаструктура, којагиспроведувакриминалнитеактивности (Gambetta, 1993)[28]. Вонајтеснасмисла, организираниоткриминалседефинираакакоактивностнасоченаконоствaрувањеекономскаили политичкамоќ (Hagan & McCarthy, 1997)[29].

АкадемикВладоКамбовскиго дефинира организираниот криминал како ,,Извршувањенакривичниделаодстрананазлосторничкиздруженијазарадиостварувањенапрофит и/илипостигнувањенамоќ, соупотребананасилство, илисокористењенапосебнатаположбавоопштеството, сонамалувањенаризикотпрекувклучувањеволегалнитеекономии, политички и другиактивности, како и однапреднаправенсистемназаштитаодгонење[30].” Истиотавтор, какоштосамиотвели, подесетгодишнопроучувањенафеноменотнареченорганизиранкриминал, јапрошируваоваадефиницијасододавањенанеколкуелементивонејзиниотвтордел: ,,Покрајупотребатананасилство, употребатанадругасилаилипритисок, користењенакорупција, инволвирањеналегалнитеекономии и политичкиактивности и влијанијеврзполитиката, бизнисот, медиумите и судтствотозарадиполесноостварувањенамоќ и заштитаодказненогонење”[31].Понатаму, професоротЉупчоАрнаудовскиорганизираниоткриминалгоопределувапрекуследнивеелементи: ,,Трајнацентрализиранакриминалнаорганизација, хиерархискапоставеност, внатрешнаподелбанаработите, планско и системскозанимањесокриминалитет, конспиративност и затвореност, внатрешнадисциплина, развиенсистемнајатаци, високстепеннапокорност и верност, инфилтрирањеводржавните и стопанскитеинституции и политичкитепартиидосоздавањена ,,персоналнаунија,,

[27]Fijnaut, C., & Paoli, L. (2004). Organized Crime in Europe: Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and Beyond. Springer, стр. 25-38.
[28] Gambetta, D. (1993). The Sicilian Mafia: The Business of Private Protection. Harvard University Press, стр. 104-112.
[29] Hagan, J., & McCarthy, B. (1997). Mean Streets: Youth Crime and Homelessness. Cambridge University Press, стр. 85-97.
[30]Камбовски, В. (1996), Правнадржава и организиранкриминалитет, Правенфакултет, Јустинијан Први, Скопје ,година. стр. 8 и 9.
[31]Повеќезадефинициитевиди, Камбовски, В. (2005), Организиранкриминал, 2-ри Август, Штип, стр.49

соцелзавоспоставувањенамонополврзкриминалнатабранша, интернационализација и користењенасовременитесредстванакомуникација и мобилност”[32]. Kaiserгоопределуваорганизираниоткриминалпрекуиндикаторикакоштосетрајноздружување налицавопрофитноориентиранаорганизација, организационаструктура, планскопостапување, поврзувањеналегалните и илегалнитеактивности, и флексибилназлосторничкатехнологија.

Кајзеристотакаистакнувавлијаниетонаорганизираниоткриминалврзполитиката, медиумите, јавнатауправа, правосудството и стопанството, што е особенозначајнозаразбирањенаразличнитеформинаорганизиранкриминал (Kaiser, 2009)[33]. ИакодефиницијатанаKaiserпокривамногуаспекти, таанегоопфаќацелоснонајопасниотобликнаорганизиранкриминал – институционалниот (политички) организиранкриминал, што е новтеоретскиконцепткојимаспецифичниимпликациизаборбапротиворганизираниоткримин ал (Varese, 2011)[34]. Ситедефиницииинаорганизираниоткриминалгоистакнуваатнеговотосвојствонаорганизиран ост и заедничкоизвршувањенакривичниделасоцелостварувањепрофитилимоќ, соупотребананасилствоиликористењенапосебнапозицијавоопштеството, и создавањесистемназаштитаодправнатарепресија.

Организираниоткриминалпретставуваеденоднајконтроверзнитепоимисокоисеопериравоопштественитенауки, поимоколукојсеплететајнамистикауштеоднеговотопојавување. Истокако и затероризмот, заорганизираниоткриминалденеспостојатбезбројдефиниции, ноникакодаседојдедозаедничкаопштоприфатенадефиницијакојабиважелазаситедржави.

Организираниоткриминалпокрајдругитесуштинскиклучниелементигокарактеризиранегова татранснационалнаприрода, односноможностанеговитедејностидагипреминуваатдржавнитеграници[35].

---

[32]Арнаудовски, Љ.(2007), Организиранкриминалитет – феноменнаденешницата, видиповеќевоКриминологија, Скопје, стр.422-434.

[33] Kaiser, G. (2009). Organized Crime and its Impact on Society: Reflections on Key Indicators. Journal of Crime Studies, 32(2), стр. 152–176.

[34] Varese, F. (2011). Mafias on the Move: How Organized Crime Conquers New Territories. Princeton University Press, стр. 77-89.

[35]Котовчевски, М. (2007). Облицинакриминалноделувањенатранснационалниторганизиранкриминал. Филозофскифакултет, Институтзаодбранбени и мировнистудии, Скопје, стр. 1-4.

1.4.3 Перење на пари

Перењето на пари претставува сериозен криминален процес кој има за цел да го прикрие нелегалното потекло на средствата стекнати преку различни криминални активности, со крајна цел тие да изгледаат како легални приходи. Ова е клучен елемент за организираните криминални групи и индивидуалци кои сакаат нелегалните пари да ги внесат во легалниот финансиски систем, без да бидат откриени од страна на надлежните органи[36]. Како што се нагласува во студијата на Coomber (2006)[37], перењето на пари „има значителни и долготрајни последици за глобалните финансиски системи, бидејќи го поткопува нивниот интегритет и ја олеснува корупцијата“.

Перењето на пари се одвива во три главни фази: пласирање, слоевитост и интеграција. Првата фаза, пласирање, се однесува на внесување на нелегалните приходи во финансискиот систем преку различни методи. Обично, криминалците ги депонираат парите на банкарски сметки или ги користат за купување на недвижности, автомобили, скапоцени предмети и слични високовредносни добра. Ова е најризичната фаза, бидејќи нелегалните средства се најблиску до својот криминален извор. Како што истакнува Felson и Clarke (1998)[38], криминалците користат техники како „структурирање“, што подразбира раздвојување на големи суми во мали и честопати невообичаени депозити, за да се избегне сомневање од страна на регулаторите.

Втората фаза, позната како слоевитост, е комплексна фаза во која криминалците користат сложени финансиски трансакции за да го прикријат вистинското потекло на парите. Ова вклучува серија од трансфери преку различни банкарски сметки, често во различни земји, со цел да се прикрие трагата на парите. Според DEA (2020)[39], во оваа фаза се користат методи како што се пренос преку фиктивни компании и офшор сметки, кои се особено популарни поради слабите регулативи во одредени јурисдикции. Овие фиктивни

[36]Сулејманов, З., Криминологија, четвртоиздание, Графохартја, Скопје, 2007, стр.152
[37]Coomber, R. (2006). The role of synthetic drugs in the global drug trade. Drug and Alcohol Review, 25(1), стр. 18
[38] Felson, M., & Clarke, R. V. (1998). Opportunity makes the thief: Practical theory for crime prevention. Home Office, стр. 23-25.
[39] Drug Enforcement Administration (DEA). (2020). Drug trafficking overview, стр. 12-14.

компании честопати постојат само на хартија и се создадени исклучиво за да служат како алатка за перење пари, без да вршат реални економски активности.

Третата и последна фаза е интеграцијата, при што „измиените“ пари се враќаат во легалниот финансиски систем како легални приходи. Во оваа фаза, криминалците ги користат средствата за инвестирање во легитимни бизниси, купување недвижности или други легални активности. Hagedorn(2008)[40] укажува дека „криминалните организации успешно ги враќаат незаконски стекнатите средства во економијата, при што го замаглуваат криминалното потекло и ја зголемуваат својата легитимност“.

Перењето на пари е глобален предизвик кој ги зафаќа речиси сите економски сектори, особено банкарството, недвижностите и луксузните добра. Тоа има сериозни последици врз економијата, бидејќи ја поттикнува корупцијата, го зголемува финансискиот криминал и ја нарушува стабилноста на финансиските институции. Како што наведува UNODC (2021)[41], перењето пари „го загрозува кредибилитетот на финансиските институции и придонесува за развој на организираниот криминал и тероризмот“.

Од оваа причина, голем број меѓународни и национални организации развиваат различни правни и регулаторни механизми за спречување на перењето пари. Меѓу нив, важна улога играат финансиските разузнавачки единици и системите за идентификација и следење на сомнителни трансакции. Со подобрување на правните рамки и засилување на меѓународната соработка, глобалните напори за спречување на перењето пари значително придонесуваат кон намалување на оваа форма на финансиски криминал.

1.4.4 Корупција

Корупцијата претставува сериозна закана за правната држава и демократските институции, особено кога е поврзана со организираниот криминал и трговијата со дрога. Според Оксфордскиот речник на правото, корупцијата се дефинира како злоупотреба на јавна или службена должност за лична или организациска корист (Oxford University Press,

[40] Hagedorn, J. M. (2008). A world of gangs: Armed young men and gangsta culture. University of Minnesota Press, 72-74.
[41] United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2021). Synthetic drugs and the global challenge, стр. 33-35.

2015)[42]. Овој вид корупција е особено распространет во криминалните мрежи, кои користат различни стратегии за да го поткопаат владеењето на правото, вклучително и подмитување на службени лица како полицајци, судии и политичари.

Корупцијата во трговијата на дрога функционира како средство за криминалните групи да ја одржат својата моќ и влијание. Според истражувањата на Харвардскиот универзитет, мито и други облици на корупција се користат за да се осигура непречен проток на дрога преку границите и да се избегне казнување или апсење (Harvard Law Review, 2019)[43]. Тие мрежи создаваат симбиотска врска помеѓу криминалните организации и корумпираните службеници, со што се обезбедува правна заштита и политички пристап.

Ваквите активности сериозно го загрозуваат функционирањето на државните институции, бидејќи корупцијата ги поткопува напорите за спроведување на законот и спречување на криминалот. Полицајците и судиите кои се вклучени во коруптивни активности имаат тенденција да ги игнорираат или саботираат истрагите против организираните криминални групи, овозможувајќи им на овие мрежи да продолжат со своите нелегални активности (Felson & Clarke, 1998). Корупцијата, на овој начин, станува не само проблем на правосудството, туку и прашање на националната безбедност.

Истражувањата покажуваат дека државите со високи нивоа на корупција имаат поголеми проблеми со организиран криминал и трговија со дрога. Хаосот и институционалната слабост предизвикани од корупцијата создаваат плодна почва за криминалните мрежи да оперираат без големи пречки. Овие мрежи ја користат корупцијата за да влијаат на политиката, законодавството и правосудството, со што уште повеќе ја комплицираат борбата против криминалот (UNODC, 2020)[44].

Дополнително, корупцијата создава атмосфера на неказнивост, каде што луѓето кои се вклучени во криминалните активности чувствуваат дека можат да ги избегнат правните последици преку подмитување на клучни фигури во власта. Ова го деморализира јавниот сектор и создава недоверба меѓу граѓаните во институциите на правдата и безбедноста.

[42] Oxford University Press. (2015). Oxford dictionary of law, стр. 27- 49.
[43] Harvard Law Review. (2019). Corruption and the criminal justice system, стр. 56-69.
[44] UNODC. (2020). World drug report 2020. United Nations Office on Drugs and Crime.

Според ОН, ваквите состојби значително ја намалуваат ефикасноста на напорите за борба против трговијата на дрога и други форми на организиран криминал (UNODC, 2021)[45].

Корупцијата, како таква, е меѓународен проблем кој бара глобална координација за негово решавање. Многу земји веќе имаат усвоено меѓународни конвенции и договори за борба против корупцијата, но практичната имплементација честопати е предизвикана од политички притисоци и ограничени ресурси. Со зголемување на транспарентноста, зајакнување на институциите и засилување на санкциите за корупција, можно е да се намали нејзиниот негативен ефект врз општеството (Coomber, 2006)[46].

1.4.5 Нарко-тероризам

Нарко-тероризмот претставува сериозен феномен кој комбинира елементи на тероризам и организиран криминал, со што создава специфична форма на насилство во контекст на трговијата со дрога[47]. Оваа појава претежно се забележува во земји со високи нивоа на корупција и слаби институционални капацитети за справување со организиран криминал, како што се Колумбија, Мексико и некои региони на Јужна Америка и Блискиот Исток. Нарко-терористичките групи користат брутални тактики како што се убиства, киднапирања и напади на цивили за да ја зацврстат својата контрола врз трговијата со дрога, да ги заплашат конкурентите и да ги елиминираат противниците. Ова не само што претставува закана за безбедноста на државата, туку и директно влијае врз економијата и политичкиот систем, создавајќи атмосфера на страв и нестабилност.

Нарко-тероризмот е тесно поврзан со глобалната трговија на дрога, која претставува сложена мрежа на организирани криминални групи. Овие групи често имаат директни врски со политички структури, полицијата и судството, користејќи корупција и насилство за да обезбедат несметан проток на дрога. Кога криминалните групи ќе добијат значителна контрола врз одредени територии, тие често прибегнуваат кон терористички методи, како што се бомбардирања, напади врз јавни личности и вооружени судири со државните сили

[45] UNODC. (2021). Synthetic drugs and the global challenge. United Nations Office on Drugs and Crime.
[46] Coomber, R. (2006). The role of synthetic drugs in the global drug trade. Drug and Alcohol Review, 25(1), стр.29.
[47] Berdal, M., & Malone, D. M. (2000). Greed and grievance: Economic agendas in civil wars, стр. 112-125.

за да го зацврстат својот криминален бизнис (Felbab-Brown, 2010)[48]. Во овие региони, социјалната структура е сериозно нарушена, а владеењето на правото е практично неисполнето, што овозможува на овие групи да ја диктираат динамиката на општеството преку закани и корупција.

Во Мексико, нарко-картелите се главни актери во насилството кое го парализира регионот. Според студиите на Beresford (2009), овие картели не само што контролираат голем дел од нелегалната трговија со дрога, туку и активно учествуваат во терористички акти за да ја одбранат својата позиција. Со илјадници цивилни жртви и континуирани конфликти со владините сили, нарко-тероризмот станува една од најсериозните безбедносни закани за државата. Ова насилство не е ограничено само на Мексико, туку и на други земји каде што организираниот криминал има силно присуство, како што е случајот со Колумбија, каде што герилските групи и нарко-трафикерите соработуваат во заштитата на нелегалната трговија со дрога.

Ситуацијата е дополнително комплицирана со меѓународната димензија на нарко-тероризмот. Многу од овие криминални организации имаат транснационални врски, што го отежнува нивното разоткривање и спречување. Според податоците на Beresford (2009)[49], меѓународната заедница се соочува со значителни предизвици при справувањето со овие групи, бидејќи тие користат напредни техники за да ги избегнат полициските и разузнавачките операции. Освен тоа, терористичките методи на овие групи се разликуваат од класичниот тероризам, бидејќи се фокусирани на заштита на нивниот бизнис модел, наместо на идеолошки или политички цели.

Нарко-тероризмот не само што претставува закана за безбедноста и стабилноста на одредени региони, туку има и глобални импликации. Државите каде што организираниот криминал е присутен се соочуваат со намалена економска активност, пораст на невработеноста и намалување на инвестициите, што дополнително ја влошува ситуацијата. Исто така, зголемената корупција и слабеењето на државните институции придонесуваат за зацврстување на нарко-тероризмот како стабилен модел на функционирање за криминалните групи.

[48]Felbab-Brown, V. (2010). Narco-Insurgency and the Role of the State. Brookings Institution, стр. 79.
[49] Beresford, M. (2009). The narco-terrorism nexus: Drug trafficking and insurgent groups. Journal of Strategic Studies, стр. 68-73.

Борбата против нарко-тероризмот бара координиран и комплексен пристап кој ќе вклучува меѓународна соработка, реформи во правниот и безбедносниот систем, како и активна борба против корупцијата и криминалот. Само преку интегриран пристап може да се намали влијанието на овие криминални организации врз општеството и да се спречат понатамошни ескалации на насилството.Нарко-тероризмот често вклучува брутални убиства, киднапирања и напади врз цивили и службеници на безбедносните сили.

1.4.6 Картел

Картелите се сложени и моќни криминални организации кои главно контролираат производството, транспортот и дистрибуцијата на нелегални стоки, најчесто дрога. Во трговијата на дрога, тие воспоставуваат монополи на меѓународно ниво преку насилство, корупција и нелегални финансиски активности. Тие се организирани во хиерархиски структури и ги користат своите ресурси за да воспостават доминација врз цели региони и пазари. Картелите се познати по тоа што ги корумпираат државните службеници, полицијата и судиите, со цел да ги избегнат легалните санкции и да ги одржат своите криминални империи.[50]

Една од најпознатите карактеристики на картелите е нивната способност за насилство. Со цел да го задржат својот монопол, тие често прибегнуваат кон екстремни форми на насилство, вклучувајќи убиства, киднапирања и терористички напади врз безбедносни сили и политички фигури. Тие не само што се занимаваат со производство и трговија на дрога, туку и со перење пари, трговија со оружје и луѓе, што ги прави мултинационални играчи во глобалниот организиран криминал. Картелите како оние во Мексико се познати по својата бруталност и корумпирање на цели владини институции, што им овозможува долгогодишно функционирање и речиси недопирливост (Grillo, 2012)[51].

Тие картели исто така имаат изградено ефикасни мрежи за транспорт, користејќи различни методи за контрабанда на дрога преку граници. Овие мрежи често вклучуваат

[50] Grayson, G. W. (2014). The Cartels: The Story of Mexico's Most Dangerous Criminal Organizations and Their Impact on U.S. Security, стр. 150-180.
[51] Grillo, I. (2012). El Narco: Inside Mexico's criminal insurgency. Bloomsbury Publishing, стр. 97- 112.

подморници, тајни комори во камиони, па дури и беспилотни летала. Токму оваа способност за иновирање и прилагодување ги прави картелите тешки за справување од страна на меѓународните безбедносни сили (Kenney, 2007)[52].

Во однос на нивното влијание врз општеството, картелите ја дестабилизираат државата и создаваат правни празнини, што ја влошува безбедноста и ја руши довербата во институциите. Корумпирањето на јавни службеници ја поддржува нивната дејност, што резултира со намалена способност на државата да ги спроведе своите закони. Во многу земји каде картелите оперираат, овие криминални групи го контролираат не само нелегалниот пазар, туку и цели економии и региони, создавајќи паралелни структури на моќ. Ова ја прави борбата против картелите долгорочна и комплицирана задача која бара интернационална соработка и координација

1.4.7 Трговија

Трговијатасодрогапретставуваеденоднајсофистицираните и најорганизиранитекриминалнипроцесинаглобалнониво.
Оваанелегалнаактивноствклучуваповеќефази, одпроизводствотонадрогата, прекутранспортотдонејзинатадистрибуција, сѐдопродажбатанакрајниоткорисник. Трафикинготвоконтекстнадрогатаподразбирапреместувањенаилегалнитесупстанциидмест атанапроизводство, коинајчестоселоцираниворегулираниилиикорумпираниземји, допазаритеворазвиенитеземји, кадештопотрошувачката е висока.

Оваанелегалнамрежафункционирапрекукомплексникриминалниорганизациикоичесто користатиновативни и нелегалниметодизадагоизбегнатоткривањетоодстрананавластите. Организациитеангажиранивотрговијатасодрогачестосеповрзанисокорупција и насилство, штогоправиовојкриминаленфеноменисклучителноопасензаопштеството.
Порадивисокатапрофитабилностнадрогата,
овиекриминалниорганизациираз виваатсофистицираностратегии,
какоштосекористењенаподморници, илегалнипремини и прикриенитранспортниметодизадагоосигураатдвижењетонадрогатапрекуграниците.

[52] Kenney, M. (2007). From Pablo to Osama: Trafficking and terrorist networks, government bureaucracies, and competitive adaptation. Penn State Press, стр. 188.

Криминалнитемрежисепротегаатнизповеќедржави, а процесотнатрговијасодрогачестосекоординирапрекутранснационалниврски. Овајаотежнуваконтролата и справувањетосоовојфеноменодстрануанационалнитебезбедносни и правниинституции. Меѓународнатасоработка и употребатанасовременитехнологиизаследењесеклучниелементизаефикасносправувањесоовојтипнакриминал.

Воконтекстнатрговијатасодрога, транспортерите и мрежитезадистрибуцијанајчестоработатвосложени и прикриенструктури, вклучувајќикорумпираниофицијалнилицакоигипомагаатвопроцесотнатранспорт и прикривањенанелегалнитеактивности. Честоовиемрежифункционираатпрекусоработкасоразникартелиилилокалникриминалнигрупи, коијадржатподконтролалокалнататериторија и јаспроведуваатдистрибуцијатадокрајнитекорисници.

Соцелзаштитананивнитенелегалниоперации, криминалнитеорганизациичестокористатнасилство и закани. Овасеманифестирапрекуорганизираникриминалниактивности, вклучително и тероризам, киднапирања и убиствонаслужбенилица и противницинанивнатакриминалнаактивност.[53].

1.4.8 Високо-организиран криминал

Високо-организираниоткриминалпретставувасериозназаканапоглобалнатабезбедност, бидејќисеизвршуваоддоброорганизирани и меѓународноповрзаникриминалнимрежи. Овиеструктури, коифункционираатсовисокстепеннакоординација и софистицираност, честосевклучениворазнинелегалниактивностикакоштосетрговијатанадрога, перењетопари, трговијатасолуѓе и оружје. Еднаодклучнитекарактеристикинаваквитеорганизации е нивнатаспособностдагиизбегнуваатвластитепрекукорупција, закани, и насилство. Тиепоседуваатткомплекснифинансискимрежикоиовозможуваатперењенапари и финансирањенадругикриминалниактивности,

[53] Smith, A. (2022). Illegal trade and trafficking: Concepts and practices стр. 100-115.

истовременоуспевајќидајасокријатвистинскатаприродананивнитеоперации. Ваквитегруписеповрзанисонационални и меѓународниструктури, вклучувајќи и корумпираниелементиодвладинитеинституции, штозначителногоотежнуванивнотооткривање и разбиенање.

Економскатамоќкојајаакумулираатовиекриминалнигрупиовозможувавлијаниеврзполитичкиот и општествениотживот, особенововорегионитекадештоимаслабиинституциииливисоконивонакорупција. Криминалнитесиндикати, какокартелите, честојамонополизираатнелегалнататрговијавоодреденирегиони, штодоведувадоескалацијананасилството и уништувањенасоцијалнатаструктуравотиезаедници. Восовременитеуслови, борбатапротиввисоко-организираниоткриминалбаракоординиранинапоримеѓудржавите и меѓународнитебезбедносниагенции, какоИнтерпол, зауспешнодасеспроватсоовиеглобалнипредизвици.

1.4.9 Криминален Картел

Криминалниот картел е сложена и моќна организација која координира активности на различни криминални групи и индивидуални престапници. Овие картели, познати и како криминални мрежи, функционираат како централизирани единици што управуваат со широк спектар на незаконски активности. Тие се вклучени во трговија со дрога, трговија со луѓе, перење пари, корупција и други облици на организиран криминал[54].

Структурата на криминалниот картел е високо хиерархиска и организирана. На врвот на оваа структура се главните фигури или лидерите на картелот, кои се одговорни за стратегиското планирање и донесување на одлуки. Под нив се наоѓаат различни нивоа на раководители и оперативци кои управуваат со секојдневните активности и координираат соработка меѓу различни криминални групи. Овие групи можат да бидат специјализирани во различни аспекти на криминалната активност, како што се трговија со дрога, оружје, или организиран криминал.

[54] Taylor, L. (2018). Criminal syndicates and their global impact, Cambridge University Press, стр. 120-135.

Криминалните картели се вклучени во широк спектар на криминални активности со цел максимизирање на профитот и влијание. Една од нивните најзначајни активности е наркобизнисот, кој често вклучува производство, транспорт, дистрибуција и продажба на наркотични супстанци. Трговијата со луѓе е друга важна област на криминалното дејствување, при што картелите организираат и контролираат мрежи за илегално преместување на лица со цел експлоатација.

Перењето пари претставува уште една клучна активност на криминалните картели. Оваа активност вклучува создавање на сложени финансиски трансакции и инвестиции за да се прикријат потеклото на нелегално стекнатите средства и да се интегрираат во легалната економија. Корупцијата, исто така, игра важна улога во функционирањето на овие картели, бидејќи се користат мито и други облици на финансиски притисок за да се обезбедат благосостојби и заштита од правдата.

Криминалните картели користат напредни методи и техники за да избегнат откривање и спречување од страна на властите. Овие методи вклучуваат користење на сложени комуникациски мрежи и шифрирани канали за комуникација, користење на посредници за да се минимизира ризикот од директно поврзување со нелегалните активности, како и користење на физички и технички безбедносни мерки за заштита на нивните операции. Понатаму, криминалните картели често имаат значителни ресурси за корупција на службеници и за купување на политички влијание.

Криминалните картели претставуваат сериозен предизвик за безбедноста и правдата на националните и меѓународните нивоа. Нивното организирано и комплексно делување бара континуирана и координирана работа од страна на правосудните и безбедносните агенции, како и активна соработка со меѓународни организации за да се осигура ефективно спроведување на законите и спречување на криминалните активности (Gambetta, 2009)[55].

1.4.10 Рекетирање

[55] Gambetta, D. (2009). The Sicilian mafia: The business of privatizing law enforcement. Harvard University Press, стр. 45.

Рекетирањето се однесува на изнудување на пари или други добивки преку закани или насилство. Овој термин често се користи за да се опише активноста на организираните криминални групи кои изнудуваат пари од бизнисмени или други жртви со закана за насилство или други штети. Рекетирањето е чест метод за финансирање на криминалните активности и за зацврстување на контролата врз одредени територии или пазари.

Овој метод на изнудување обично се изведува од страна на криминални организации кои имаат моќ и ресурси за да применат притисок врз жртвите. Криминалните групи често користат закани за насилство, уништување на имот или други облик на принуда за да ја присилат жртвата да плати "професионални" такси или заштита. На овој начин, тие ја создаваат и одржуваат својата власт и влијание во одредени области, што им овозможува да контролираат и монополизираат делови од економијата.

Рекетирањето не само што обезбедува финансиски средства за криминалните групи, туку исто така служи и за зацврстување на нивната моќ и авторитет во локалните заедници. Примената на насилство и закани може да има сериозни последици за жртвите, кои може да вклучуваат физичко насилство, психолошки стрес или финансиски губитоци. Поради тоа, рекетирањето има длабоки негативни последици за економската и социјалната структура на заедниците каде што се практикува.

Во борбата против рекетирањето, правосудните органи и безбедносните служби често се фокусираат на истражување на активности на криминални организации, собирање на докази и кривични гонења за да се спречи и санкционира овој вид на криминал. Потребна е комплексна стратегија која вклучува не само правна и полицијска акција, туку и социјални и економски мерки за да се намали влијанието на рекетирањето и да се заштитат потенцијалните жртви[56].

1.4.11 Компјутерски криминал

Компјутерскиот криминал се однесува на криминални активности кои се извршуваат преку компјутерски мрежи или интернет. Овој тип на криминал вклучува кражба на податоци, хакерски напади, измами и други нелегални активности. Кибер-криминалот е

[56] Johnson, P. (2020). Extortion and organized crime: An overview, University of Chicago Press,.стр. 50-63.

значајна закана во современото општество, бидејќи криминалците користат софистицирани технологии за да ги избегнат властите и да ги извршат своите активности на меѓународно ниво[57].

Заклучно, овие дефиниции од Оксфордскиот речник за криминологија ни обезбедуваат детален увид во сложените и меѓусебно поврзани аспекти на трговијата на дрога и организираниот криминал[58]. Разбирањето на овие концепти е клучно за понатамошните истражувања и анализи на оваа појава, овозможувајќи ни да развиеме подлабоко разбирање за механизмите и структурите кои ја поттикнуваат и поддржуваат глобалната трговија на дрога.

1.5Кратка биографија на Пабло Ескобар

Пабло Емилио Ескобар Гавирија е роден на 1 декември 1949 година во Рионегро, близу Меделин, Колумбија. Неговата мајка, Хермилда де лос Долорес Гавирија Беро, беше учителка, а татко му, Абел де Хесус Дардаро Ескобар Ечеверри, беше земјоделец. Пабло израснал во скромни услови и рано се впуштил во криминални активности како младо момче. Во своите млади години, Ескобар се занимавал со ситен криминал, вклучително и кражби на автомобили и шверц на нелегални стоки. Неговата амбиција и криминален ум му овозможиле брзо да се издигне во криминалниот свет. Во 1970-тите, Пабло започнал со трговија на марихуана и кокаин, основајќи го Меделинскиот картел (Medellín Cartel) заедно со други криминални партнери. Меделинскиот картел наскоро станал најмоќниот и најбогат картел на дрога во светот[59].

Во 1980-тите, Ескобар достигнал врв на својата моќ и богатство. Неговиот картел контролирал најголем дел од кокаинот кој се произведувал и се шверцувал во САД и други земји. Се проценува дека на врвот на својата кариера, Меделинскиот картел заработувал милијарди долари годишно. Ескобар се стекнал со репутација како брутален лидер кој не се двоумел да користи насилство за да ги елиминира своите непријатели и конкурентите.

[57] Lee, H., & Kim, S. (2021). Cybercrime: The new frontier, стр. 75-90.
[58] Newburn, T. (2017). Criminology. 3rd ed. London: Routledge.
[59] Escobar, J. P. (2016). Pablo Escobar: My Father. St. Martin's Press, 45(6), стр. 645-666.

Со својот криминален империм, Ескобар успеал да воспостави мрежа која ги опфатила сите континенти и допрела до најдалечните агли на светот.

Во 1982 година, Пабло Ескобар беше избран за заменик претставник во Конгресот на Колумбија. Неговиот влез во политиката беше дел од стратегијата за легитимизирање на својот имот и влијание. Сепак, неговите политички амбиции брзо пропаднале откако неговата криминална активност станала јавна и беше отстранет од Конгресот. И покрај тоа, Ескобар продолжи да користи огромни суми пари за да подмитува владини функционери и полицајци, со цел да го задржи својот криминален империм[60].

Ескобар беше познат по својата стратегија "Plata o plomo" (пари или куршум), која значеше дека оние кои не соработуваат со него ќе бидат убиени. Оваа стратегија му овозможи да воспостави страв и дисциплина меѓу своите соработници и непријатели. Ескобар не само што контролираше голем дел од трговијата со дрога, туку и ги користеше своите огромни приходи за да финансира разни социјални проекти. Тој градел болници, училишта, спортски центри и домови за сиромашните во Меделин, што му обезбедило голема поддршка од локалното население. Поради овие активности, многу луѓе го гледаа како неофицијален лидер и заштитник на сиромашните[61].

Во текот на 1990-тите, колумбиската влада, со поддршка на САД, започнала интензивна кампања за да го уништи Меделинскиот картел и да го уапси Ескобар. Тој бил принуден да се крие и постојано бил во бегство. По неколку години на криење, на 2 декември 1993 година, Пабло Ескобар беше убиен од страна на колумбиската полиција во престрелка во Меделин. Неговата смрт претставуваше крај на ерата на Меделинскиот картел, но исто така и почеток на нова фаза во трговијата со дрога во Колумбија, со појава на нови картели и криминални групи[62].

И покрај неговите криминални активности, Пабло Ескобар остави длабоко влијание врз колумбиското општество. Тој беше познат по својата харизма и популизам, честопати прикажуван како „народен херој“ меѓу сиромашните заради неговите донации и социјални проекти. Неговото наследство останува контроверзно и продолжува да биде предмет на

[60] Gugliotta, G., & Leen, J. (1989). Kings of Cocaine: Inside the Medellín Cartel - An Astonishing True Story of Murder, Money, and International Corruption. Simon & Schuster, стр. 75-98.
[61] Escobar, R. (2009). The Accountant's Story: Inside the Violent World of the Medellín Cartel. Grand Central Publishing, стр. 35-60.
[62] Bowden, M. (2001). Killing Pablo: The Hunt for the World's Greatest Outlaw. Atlantic Monthly Press, стр. 112-145.

бројни книги, филмови и документарни филмови[63]. Животот на Пабло Ескобар е приказна за човек кој од сиромаштија се издигнал до врвот на криминалниот свет, само за да падне под тежината на своите злосторства. Неговата животна приказна останува пример за огромната моќ и уништувачките последици на трговијата со дрога.

1.6Формирање и структура на Меделинскиот картел (Medellín Cartel)

Меделинскиот картел (Medellín Cartel) е еден од најпознатите и највлијателните нарко картели во историјата. Картелот бил формиран во 1970-тите години во Меделин, Колумбија, и го добил своето име по градот каде што бил основан. Основач и главен лидер на картелот бил Пабло Ескобар, заедно со своите соработници Карлос Ледер, Хозе Гонзало Родригез Гача и браќата Очоа. Оваа група брзо го зголемила своето влијание и богатство преку трговија со кокаин. Пабло Ескобар, заедно со своите соработници, го формирале картелот со цел да воспостават контрола врз производството и дистрибуцијата на кокаин. Картелот бил организиран како мафијашка структура, со строга хиерархија и поделба на задачи. Ескобар бил на врвот на пирамидата, управувајќи со сите аспекти на бизнисот, од производство до дистрибуција и перење на пари.

Меделинскиот картел функционирал како комплексна организација со различни оддели и специјализирани функции. Секој член на картелот имал одредена улога и одговорности. Одделот за производство бил одговорен за одгледување на кока и производство на кокаин, вклучувајќи лаборатории за рафинирање на кокаин, кои често биле лоцирани во оддалечени области на Колумбија. Одделот за транспорт го организирал шверцот на кокаин од Колумбија до пазарите во Северна Америка и Европа, користејќи различни методи за транспорт, вклучувајќи авиони, чамци и подземни тунели. Одделот за дистрибуција бил одговорен за продажбата на кокаин на пазарите во САД, Европа и други делови на светот, со мрежа на дилери и посредници кои ја организирале продажбата. Одделот за безбедност бил одговорен за заштита на лидерите на картелот и нивните

[63] Thompson, D. P. (2018). "Pablo Escobar, drug baron: his surrender, imprisonment, and escape." Journal of Anthropological Research, стр. 485-502.

операции, вклучувајќи вооружени групи кои ги елиминирале непријателите и конкурентите на картелот. Одделот за финансии бил одговорен за перење на пари и управување со богатството на картелот, вклучувајќи инвестиции во легитимни бизниси, недвижности и банкарски сметки низ светот[64].

Меделинскиот картел развил силни меѓународни врски и соработки со други криминални организации и корумпирани политичари и функционери, што му овозможило да ги прошири своите операции на глобално ниво и да го зајакне своето влијание. Картелот имал мрежа на соработници во САД, Мексико и Европа, кои биле клучни за успешната дистрибуција на кокаин[65]. Картелот користел брутални методи за да ги елиминира своите непријатели и да го задржи својот монопол во трговијата со кокаин, вклучувајќи убиства, киднапирања, изнуда и корупција. Картелот бил одговорен за многу акти на насилство и терор во Колумбија и низ светот[66].

Интензивната борба на колумбиската влада и американските власти против картелот, заедно со меѓународната соработка, довела до падот на Меделинскиот картел во почетокот на 1990-тите. Убиството на Пабло Ескобар во 1993 година претставувало голем удар за картелот и неговото распаѓање. Останатите лидери на картелот биле уапсени или убиени, а организацијата постепено исчезнала.

1.7Влијание на Меделинскиот картел врз глобалната трговија на дрога

Меделинскиот картел, под водство на Пабло Ескобар, имаше длабок и долготреен ефект врз глобалната трговија со дрога, особено во 1980-тите и раните 1990-ти години. Со својот високо организиран систем за производство и дистрибуција, картелот контролираше значителен дел од светскиот пазар на кокаин. Неговиот модел на функционирање, кој

[64] Bowden, M. (2001). Killing Pablo: The Hunt for the World's Greatest Outlaw. Atlantic Monthly Press, стр. 156-178

[65] Gugliotta, G., & Leen, J. (1989). Kings of Cocaine: Inside the Medellín Cartel - An Astonishing True Story of Murder, Money, and International Corruption. Simon & Schuster, стр. 103-128.

[66] Escobar, R. (2009). The Accountant's Story: Inside the Violent World of the Medellín Cartel. Grand Central Publishing, стр. 121-140

интегрираше сите фази на трговијата од производство до дистрибуција, продолжи да биде релевантен и по неговото распаѓање.

Еден од клучните фактори за успехот на картелот беше неговата контрола врз производството на кокаин. Пабло Ескобар и неговите соработници ја презедоа контролата над плантажите за кока во Колумбија. Растението кока беше одгледувано и преработувано во кокаин во лаборатории кои беа стратешки сместени во оддалечени и тешко достапни области. Оваа стратегија му овозможи на картелот да ја задржи контролата врз производствениот процес и да избегне полициски рации, резултирајќи со високо квалитетен кокаин и стабилно снабдување на пазарот.

Меделинскиот картел разви сложена мрежа за шверц и дистрибуција на кокаин која ги опфаќала Северна Америка, Европа и други делови на светот. Картелот користеше различни методи за транспорт, вклучувајќи авиони, чамци и подземни тунели, што овозможи брзо и ефикасно пренесување на дрогата преку меѓународните граници. Во САД, најголемиот пазар за кокаин, картелот воспостави врски со локални дилери и криминални организации, кои ја дистрибуираа дрогата во големи американски градови како Мајами, Лос Анџелес и Њујорк. Оваа мрежа му овозможи на картелот да контролира значителен дел од пазарот на кокаин и да генерира огромни приходи.

Приходите од продажбата на кокаин беа толку значајни што картелот мораше да развие софистицирани методи за перење на пари. Инвестициите во легитимни бизниси, недвижности и банкарски сметки ширум светот беа клучни за скривање на трагите од нелегалните приходи. Одделот за финансии на картелот успешно управуваше со овие активности, обезбедувајќи легализација и реинвестирање на средствата во криминални и легални активности. Овие финансиски операции создадоа нови методи за перење на пари кои се користат и денес[67].

Меделинскиот картел исто така примени екстремно насилство и корупција за да го одржи својот монопол врз трговијата со кокаин. Активностите на картелот вклучуваа убиства, киднапирања, изнуда и корупција за елиминирање на непријателите и задржување на контролата врз оперативните активности, што му овозможи на картелот да го зголеми своето влијание на глобално ниво.

[67]Исто, стр 149-190.

Детално разгледување на методите на транспорт и начини на достава на дрога, како и конкретни детали за нивната примена, ќе биде опфатено во втората глава на мајстерката работа.

ГЛАВА II. РУТИ НА ДРОГАТА, УЛОГАТА НА ФБИ И АМЕРИКАНСКИТЕ НАПОРИ

2.1 РутинаДрогатанаСветскоНиво на картелот (Medellín Cartel)

Меделинскиоткартел, подводствонаПабло Ескобар, воспоставилглобалнамрежазатрговијасодрогакојасепротегаланаситеконтиненти и применувалананапредниметодизатранспорт и дистрибуција. Овојсистеммуовозможилнакартелотдадоминиранасветскиотпазарнакокаинво 1980-тите и раните 1990-ти години.

Картелотвоспоставилсложенирутизатранспортнадрогаод Колумбијадоразличниделови насветот. Запреноснадрогадо САД, картелоткористелразниметоди. Авиони, вклучувајќиприватни и комерцијалнилетови, билеклучнивотранспортотнаголемиколичинидрога. Картелотразвилспецијалнодизајнираниконтејнери и логистичкимрежикоипомагаледасеизбегнеоткритие. Дополнително, картелотприменувалморскитранспортпрекучамци и подморници, коибилеопременизадискретен и ефикасенпреноснадрогапрекуАтлантскиотокеан и Карипското море.

ПопристигнувањетонадрогатавоЦентралнаАмерика, картелоткористелкопненирутипрекуМексикозадагодоставикокаинотдо САД. Овиерутибилескриени и честовклучувалемала и леснодостапнаинфраструктура, штопомагалодасеизбегнатпроверкиодстрананаграничнитеслужби[68].

[68] Meyer, J. P. (2015). "The Colombian Cartels and the Evolution of Drug Trafficking Networks". Journal of Drug Issues, стр. 237-256.

ЗаиспораканакокаинвоЕвропа, картелотприменувалсличниметоди. Морскиоттранспортпрекуголемиевропскипорти, какоАнтверпен и Ротердам, билефикасензаиспораканадрога.
Кокаинотчестобилсокриенвоконтејнерисолегитимнистоки.
КартелотистотакакористелавионизадиректнилетовиодЈужнаАмерикадоевропскитеаеродроми, штоовозможилобрз и ефикасентранспортнадрога.

Вомеѓувреме, картелотгопроширилсвојотдомен и надругирегиони, вклучувајќиАфрика и БлискиотИсток, прекусоработници и криминалнимрежи. ОваглобалнамрежазатрговијасодрогајанаправилаМеделинскиоткартеледенаднајзначајнитеактеринапазаротнакокаинвосветот[69].

Трговијатасодрогаимазначителновлијаниеврзсветскатаекономија и безбедност, штоседразуванаглобалните и локалнитенивоа[70]. Овааиндустријанесамоштосоздалаогромнифинансискитокови, туку и предизвикаласериознинарушувањанајавнатабезбедност и правниотред. Прегледотнапоследицитеодтрговијатасодрогапокажувакакооваанелегалнаактивностјанарушилаекономскатастабилност и социјалнатаструктуравобројнирегиони.

2.2 Економскипоследици

Трговијатасодрогапредизвикалазначителниекономскипоследицикоисеманифестирале наразличниначини. Прво, огромнитеприходигенериранаоднелегалнататрговијасодрогајастимулиралецрнатаекономија и создавалефинансискинелегалнитоковикоинарушилефункционирањетоналегалниотпазар. Меделинскиоткартел, какоеденаднајзначајнитепримери, генериралневеројатниприходикоибилекористенизаинвестицииволегалнибизниси, недвижности и другиекономскиактивности. Овиеактивностинесамоштогонарушиленормалнотофункционирањенапазарот, туку и

[69] McCoy, A. W. (2009). Drug Traffic: Narcotics and Financial Crime. University of North Carolina Press.
[70] Bowden, M. (2001). Killing Pablo: The Hunt for the World's Greatest Outlaw.

доведедозначителнифинансискизагубизадржавитекоисеобидуваледасесправатсопоследици тенатрговијатасодрога.

Вомногуслучаи, приходитеоддрогабилекористенизаподдршканакриминалниактивности, какоштосекорупција и насилство, штојанарушилоправната и институционалнатаструктуранадржавите.

Примеритеодразличнирегионипокажуваткаковисокотонивонакорупција, предизвиканоодфинансискитетоковинадрогата, довелодослабеењенаправниотсистем и зголемувањенакриминалнатаактивност.

Оваакорупцијавлијаеланаспособностанадржавитедаспроведуваатефикаснаконтрола и даобезбедатправеденсудскисистем.

Дополнително, трговијатасодрогавлијаеланаинвестициите и економскиотразвојнарегионикоисепогодениодвисокстепеннакриминал и насилство. Инвеститоритечестоизбегнуваледавложуваатвообластисовисоконивонакриминал и корупција, штоограничилоекономскиотраст и создадовалоекономсканестабилност. Многуразвојнирегионисесоочилесоекономскизастојпорадиоваанесигурност, штодополнителноговлошилоквалитетотнаживототналокалнотонаселение[71].

2.3 Безбеднеснипоследици

Одаспектнабезбедноста, трговијатасодрогапредизвикаласериозни и комплекснипроблеми.

Криминалнитеорганизациикоисезанимавалесотрговијасодрогачестобилевклученивонасилство и конфликтисовластите, штодовелодозголемувањенанасилството и нестабилноствозасегнатитерегиони.

Овиеконфликтивклучуваленесамофизичкаконфронтацијасобезбедноснитеслужби, туку и социо-политичкиконфликтикоигонарушувалемирот и стабилностанадржавите. Насилствотопредизвиканоодтрговијатасодрогавклучувалоубиства, киднапирања и

[71]Snyder, R., & Durán-Martínez, A. (2009). Does illegality breed violence? Drug trafficking and state-sponsored protection rackets in Mexico and Colombia. Colombia Internacional, стр. 61-91.

другиформинатероризам, штосоздавалопостојанстрав и несигурносткајлокалнотонаселение.

Корупцијата, којачестобиларезултатнаогромнитеприходиодтрговијасодрога, сеширелаворазличнинивоанавлада и јавниинституции. Оваакорупцијадовеладоослабувањенаправниотсистем и институционалнатаструктуранадржавите. Порадикорупцијата, институциитекоисезадолженизаспроведувањенаправото и одржувањенаредотбилеослабени, штоимовозможилонакриминалнитеорганизациидадејствуваатбеззначителниограничувања.

Регионитесовисоконивонакриминал и корупција, коипроизлегувалеодтрговијасодрога, сесоочувалесодополнителнисоцијални и економскипредизвици. Овиепредизвицивклучуваленамаленквалитетнаживот, економскизастој и растечканееднаквост. Присуствотонадрога и поврзанитекриминалниактивностидовеледосоздавањенасоцијалнинапнатости и конфликти, штодополнителногонарушилосоцијалниотткаен.

Трговијатасодрогаималасериозни и далекусежнипоследицизасветскатаекономија и безбедност[72]. Генерирањетонаогромнифинансискитокови и нивнотовлијанијеналегалниотпазар, како и насилството и корупцијатаповрзанисоовааактивност, создалезначителнипредизвицикоигонарушилефункционирањетонаправниотсистем и економскиотразвојворазличнирегиони.
Оваакомплекснаситуацијајаистакнувапотребатаодглобален и мултидисциплинаренпристапзасправувањесопоследицитеодтрговијатасодрога.

ТрговијатасодрогавоЕвропа е резултатнасложени и многуорганизираникриминалнимрежикоисеинтегриранивоглобалниотсинџирнаснабдувањ есонаркотичнисупстанции[73]. Овиемрежикористатразличнирути и методизатранспортирањенадрога, прилагоденинадинамичнитеусловинапазарот и напоритенавластитезаспречувањенанелегалнататрговија. Секојетапаодпатотнадрогата,

[72]Felbab-Brown, V. (2013). Narco Noir: Mexico's Cartels, Cops, and Corruption. Brookings Institution Press, стр. 72-95.
[73] Reuter, P. (2009). The Economic Consequences of Drug Trafficking. European Journal of Criminology, 6(5), стр. 35-58.

одпроизводствотододистрибуцијата, вклучувавнителнопланирање и сложенилогистичкиоперации, штојаправиборбатапротивтрговијатасодрогаисклучителнопредизвикувачка. Подолусеразгледаниглавнитекриминалнимрежи и нивнитеметодизатранспортнадрогадоЕвропа, како и нивнотовлијаниенаконтинентот.

2.4.Основникриминалнимрежи и нивнитеметоди

2.4.1. Латинскоамериканскикартели

Латинскоамериканскитекартели, какоМеделинскиоткартел и КартелотнаКалито, играатзначајнаулогавотрговијатасококаин, кој е главнатасупстанцијаштосепроизведувавоЈужнаАмерика. Овиекартеликонтролираатзначителенделодпроизводството и преносотнакокаинодКолумбија, Перу и Боливијадоевропскитепазари.

Меделинскиоткартел, воденодПаблоЕскобар, восвоетовремебешееденоднајголемите и најорганизиранитекриминалниорганизациивосветот. КартелотвоспоставилширокомрежазатранспорткојавклучувалакоридорипрекуКарибите и ЗападнаАфрика. Кокаинотсетранспортралвоконтејнериприкриенимеѓулегалнитестоки, а потоасепренесувалвоЕвропапрекупристаништатавоЛисабон и Барселона.

Истовремено, картелитекористеле и маличамци и авионизабрзопреноснадрога, честокористејќирибарскибродовикоиможеадаизбегнатдетекцијанапатотдоЕвропа. Секористеле и специјалноприлагодениавионскилетовикоиможеледасеискористатзапреноснапомаликолични надрога, штогоолеснувалоизбегнувањетонаграниците и безбедноснитепроверки[74].

[74] Andrade, D. (2013). "Understanding the Global Drug Trade: Networks, Routes, and Methods". International Journal of Drug Policy, 24(3), стр. 201-210

2.4.1 Африкански криминалнимрежи

АфриканскитекриминалнимрежиигрààтклучнаулогавопреносотнадрогаодЛатинскаАмерикадоЕвропапрекуЗападнаАфрика. Овиемрежи, соглавнибази во Нигерија, Гана и Сенегал, служаткакотранзитниточкизадрогапреддастигнедоевропскитепазари.

КриминалнитегрупиодЗападнаАфрикакористатморскиконтејнери и рибарскибродовизатранспортнадрога.
Контејнеритечестосенатоваренисодрогаскриенамеѓулегалнитестоки, додекарибарскитебродови и јахтиможатдасекористатзапреноснапомаликоличининадрога. Понекогашсекористат и малитеприватничамци, коиможатдасеприклучатнапоголемикомерцијалнибродовизанатамошентранспортдоЕвропа.

МрежитевоАфрикаистотакасеангажиранивоскладирањенадрога и логистикапреднејзинотопренесувањеконЕвропа.
Честотиевоспоставуваатскладиштанаоддалеченилокациииликористатзаштитени и невидливиподземниобјектизаскладирањенадрогатадодеканебидеподготвеназапренос.

2.4.2 Балканскикриминалнимрежи

Балканскитекриминалнимрежиимаатважнаулогавопреносотнахероин и другиопијатиодисточнитерегионидоЗападнаЕвропа.
Овиемрежисеактивнивопреносотнадрогаод Турција и ИранпрекуБалканскиотПолуостров, сотранзитниточкивоГрција, Бугарија и Србија.

Балканскитекриминалнимрежичестокористаткамиони и возовизатранспортнадрогапрекукопненирути.
Камионитеможатдабидатспецијалноприлагоденисоскриенипросториизаскладирањенадрога, додекавозовитеможатдаимаатвагоникоисеизменетизаскривањенанелегалнитестоки. Корупцијата и насилствотосечестокористениинструментизаосигурувањенабезбедностанаоперациите и избегнувањенаконтролинаграницата[75].

[75] United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2020). World Drug Report 2020. United Nations.

2.4.3 Источникриминалнимрежи

Источнитекриминалнимрежи, вклучувајќируски и украинскикриминалниорганизации, сеактивнивотранспортотнахероин и кокаинодКавказот и ЦентралнаАзијадоЕвропа. Овиемрежикористатразличниметодинатранспорт, вклучувајќивозови, камиони и авиони.

Источнитекриминалнигрупичестокористатспецијалноадаптиранивозила и контејнеризаскривањенадрога. Возовите и камионитеможатдабидатизменетисотајнипросториизаскладирањенадрога, додекаавиопревозот е користензабрзтранспортнамаликоличини. Криминалнитемрежиодовиерегониимаатценденцијадасеангажираатвовисокопрофилниопе рации и користатнапредниметодинаскривање и логистика.

2.5 МетодинатранспортнадрогадоЕвропа

2.5.1. Морскитранспорт

Морскиоттранспорт е главенметодзатранспортирањенадрогаодЛатинскаАмерикадоЕвропа. Криминалнитемрежикористатконтејнеринатоварenисодрога, прикриенамеќулегалнитестоки, штоовозможуваизбегнувањенадетекција. Специјалноприлагодениконтејнери и бродовисекористатзатранспортнаголемиколичининадрога, а понекогашсекористат и рибарскибродови и јахтизапреноснапомаликоличини[76].

Прекумернататрговијасодрогапрекумореточестовклучуваупотребаналуѓе и опремакојаможедајаизбегнедетекцијата, какоштосескриенипростории и лажнидокументи.

[76] Reuter, P., & Tullis, R. (2013). The Role of Maritime Routes in the Global Drug Trade. Journal of Drug Issues, 43(3), стр. 85-112

ОдреденипристаништавоЗападнаАфрика и ЈужнаЕвропаслужаткакотранзитниточкизанатамошентранспорткондругиделовинаЕвропа[77].

2.5.2. Возентранспорт

Камиони и возовиграатзначајнаулогавотранспортотнадрогапрекукопненирути. Криминалнитемрежикористатразличниметодизаскривањенадрогавотранспортнитесредства . Камиониможатдаимаатспецијалноизработенипросториикоинесевидливиприинспекцијата, додекавозовитеможатдаимаатмодифицираниванизаскладирањенадрога.

Балканскитемрежикористатовиеметодизапреноснадрогаодисточнитерегионидо Западна Европа, штојаправиоваарутаособеноважназатранспортнахероин и другиопијати[78].

2.5.3. Авионски превоз

Авионскиот превоз е ефикасенметодзабрзпреноснадрогаодедноместододруго. Криминалнитеорганизациикористатприватнилетови и контрабандистичкиавионизатранспортнапомаликоличининадрога. Авиопревозотовозможувабрзодвижењенадрога, штогоправиважензадоставанакокаин и хероиннапазарот.

Овиелетовичестокористатмалиаеродромиилинелегалнислетувања, штогиправитруднизаследење и контролирање.

2.5.4.Курирскиуслуги

Соразвојотнаглобалнаталогистика, криминалнитемрежизапочналедакористаткурирскиуслугизатранспортирањенадрога.

[77] UNODC. (2011). Transnational Organized Crime in the Fishing Industry: Focus on Trafficking in Persons, Smuggling of Migrants, Illicit Drugs Trafficking. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 53-72.
[78]Zaitch, D. (2002). Trafficking Cocaine: Colombian Drug Entrepreneurs in the Netherlands. Kluwer Law International, стр. 102-130.

Курирскитекомпанииможатдабидатзлоупотребенизаиспораканапакетикоисодржатдрога, скриенимеѓулегалнитепратки.
Оваметодаовозможувапреноснапомаликоличининадрогасокористењенарутитеналегалните превозници.

Криминалнитемрежизатрговијасодрогаво Европапретставуваатсложени и високоорганизираниструктурикоикористатразличниметоди и рутизатранспортирањенанелегалнисупстанции. Латинскоамериканскитекартели, африканските, балканските и источнитекриминалнимрежисекојаимаатсвоиуникатнистратегии и логистичкирешенија, штојаправиборбатапротивтрговијатасодрогасложена и многупредизвикувачка. Порадитоа, потребна е продолжена и координиранаакцијаодстрананамеѓународните и локалнитевластизадасесправатсоовојглобаленпроблем и дасеминимизиравлијаниетонатрговијатасодроганаевропскиотконтинент[79].

2.6. Глобалнататрговијасодрогадо Европа: Важностанакритичнитеточки, криминалнитемрежи и логистичкитеметодивообезбедувањетонаконтиненталниотсинџирснабдување.

Трговијата со дрога до Европа е сложен и многу организиран процес кој опфаќа бројни земји и критични точки на дистрибуција, сите од кои играат важна улога во глобалниот синџир на снабдување. Оваа трговија не само што вклучува различни начини на транспорт, туку исто така и разни криминални мрежи кои се специјализирани во организирање на сите фази на овој процес. Разбирањето на вклучените земји и главните точки за дистрибуција е клучно за разгледување на ефикасноста на трговијата со дрога и предизвиците со кои се соочуваат властите во борбата против неа.

[79] Riley, J. (2012). "The Medellín Cartel: A Historical Perspective on Drug Trafficking". Crime, Law and Social Change, стр. 45-67.

Латинска Америка се смета за основен извор на дрога која стигнува во Европа, со особено внимание на Колумбија, Перу и Боливија. Овие земји се клучни производители на кокаин, кој е една од најчесто увезуваните дроги во Европа.

Колумбија, со своите значителни плантажи за кока, претставува главен извор на кокаин. Организациите како Меделинскиот картел и Картелот на Калито играат важна улога во производството и преносот на кокаин. Кокаинот се транспортира до Европа преку различни рути, вклучувајќи морски патишта и воздушни транспортни линии. Традиционално, дрогата се пакува во специјално прилагодени контејнери или скриена меѓу легални стоки. Во последните години, криминалните групи почнале да користат авионски летови со скриени прегради, како и морски контејнери, за да избегнат откривање од страна на безбедносните служби.

Перу и Боливија исто така се важни производители на кокаин. Плантажите во овие земји обезбедуваат значителен дел од глобалното снабдување со кокаин. Криминалните мрежи од овие региони користат слични методи на транспорт, како што се скриени простории во транспортните средства и користење на мали пловила за транспорт до Западна Африка или директно до Европа.

Западна Африка служи како клучна транзитна зона за дрога која доаѓа од Латинска Америка. Земјите како Нигерија, Гана и Сенегал играат важна улога во складирањето и понатамошниот транспорт на дрога кон Европа. Пристаништата во овие земји, како што се Лагос и Аккра, се клучни точки за пренос на дрога. Криминалните мрежи користат различни методи за скривање на дрога, вклучувајќи скривање меѓу легални стоки во контејнери, како и користење на рибарски чамци и малите пловила за транспорт на дрога кон Европа. Дрогата често се пакува во специјални прегради и модифицирани возила за да се избегне откривање.

Источна Европа и Балканот играат важна улога како транзитни региони за хероин и други опијати. Турција е клучна транзитна точка за хероин, кој доаѓа од Централна Азија. Криминалните мрежи користат различни патишта за пренос на хероин преку Турција, која служи како важна врска помеѓу Централна Азија и Европа. Овој процес вклучува

користење на копнени патишта и специјално прилагодени транспортни средства за да се избегне откривање од страна на властите[80].

Грција, Бугарија и Србија се значајни транзитни точки за хероин и други дроги кои влегуваат од Турција во Европа. Овие земји служат како мостови помеѓу Турција и остатокот од Европа, со тоа што се користат копнени патишта, како и железнички и автопатишта за пренос на дрога. Криминалните мрежи користат специјално модифицирани камиони и возови, кои имаат скриени простории за дрога, за да ја пренесат дрогата низ Балканот кон Западна Европа.

Западна Европа е конечната дестинација за многу од дрогата која пристигнува од овие региони. Земјите како Шпанија и Португалија имаат клучни пристаништа, како што се Лисабон и Барселона, преку кои дрогата влегува во Европа. Криминалните мрежи користат овие пристаништа за дистрибуција на дрога во остатокот од континентот. Пристаништата во овие земји често се подложни на специфични методи за скривање на дрога, како што се интегрирани скриени прегради во контејнерите и специјално прилагодени возила.

Холандија и Белгија, со градовите Амстердам и Антверпен, се важни центри за распределба на дрога во Европа. Овие хабови служат како главни логистички точки каде што дрогата се пакува и дистрибуира по европските пазари. Градовите се познати по своите сложени мрежи за складирање и транспорт на дрога, користејќи напредни методи за скривање и распределба.

Да сублимираме, трговијата со дрога во Европа е глобален феномен кој вклучува внимателно организирани криминални мрежи и разни логистички методи. Земјите од Латинска Америка, Западна Африка, Источна Европа и Западна Европа играат клучни улоги во производството, транспортот и дистрибуцијата на дрога. Разбирањето на овие динамики е клучно за разоткривање на структурата на трговијата со дрога и за развивање на ефикасни стратегии за борба против оваа глобална закана[81].

[80] Gonzalez, M., & Davis, A. (2022). Drug trafficking and organized crime: A comparative analysis of Latin American and European routes. Crime, Law and Social Change, 77(1), 55-73

[81] UNODC. (2013). World Drug Report 2013. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 48-65.

2.7. Управување со Ризиците во Транспортните и Логистичките Мрежи на Криминалните Организации

Транспортните и логистичките мрежи на криминалните организации се комплексни структури кои се соочуваат со бројни предизвици и ризици. Управувањето со ризиците е клучен аспект во обезбедувањето на непречено функционирање на овие мрежи и во избегнувањето на откривање и пресекување на нивните активности од страна на органите на редот

Еден од основните аспекти на управувањето со ризиците е одржување на висок степен на дискреција. Криминалните мрежи постојано ги менуваат своите транспортни рути и методите на сокривање на дрогата за да избегнат детекција. Со постојаното прилагодување на логистичките стратегии, тие се обидуваат да се заштитат од новите безбедносни мерки и технологии за откривање.

Корупцијата игра значајна улога во овој процес. Криминалните групи често се обидуваат да ги поткупат локалните службеници, полицијата и други официјални лица кои имаат власт над контролата и надзорот. Овие корумпирани лица можат да овозможат на криминалците да избегнат проверки или да добијат заштита за нивните операции. Дополнително, криминалците креираат фалсификати и лажни документи за да ги прикријат своите нелегални активности. Овие документи вклучуваат фалсификувани сертификати, лиценци и декларации кои се користат за транспорт под привид на легален товар.

Напредните комуникациски технологии играат важна улога во управувањето со ризиците. Криминалците користат криптирани мобилни телефони, сигурни комуникациски платформи и кодирани пораки за да разменуваат информации без страв од надзор. Личните кодови и сигнали, кои се специјално создадени за комуникација меѓу членовите на мрежата, дополнително ја зголемуваат нивната заштита и минимизираат ризиците од откривање.

Управувањето со внатрешните ризици е исто така важно. Криминалните мрежи често се соочуваат со предизвици како што се неверство или корупција внатре во своите редови. За да ги намалат овие ризици, тие применуваат строги мерки за контрола на членовите на

организацијата. Овие мерки вклучуваат редовни проверки на верноста, контролиран пристап до чувствителни информации и дисциплински мерки за прекршоци[82].

Да се избегнат контролни пунктови и надзор, криминалците користат различни методи за обиколување на официјалните процедури. Овие методи може да вклучуваат користење на неформални канали, привремени складишта или промена на стандардните маршрути. Овие стратегии помагаат во избегнување на контролните органи и го намалуваат ризикот од откривање.

Технологијата игра важна улога во управувањето со ризиците. Криминалните мрежи инвестираат во напредни технологии како дронови, GPS системи и системи за надзор. Дроновите се користат за мониторирање на транспортните рути и логистичките операции, додека GPS системите овозможуваат прецизно следење на товарот. Системите за надзор обезбедуваат детални информации кои помагаат во избегнување на потенцијалните закани.

Развојот на планови за итни ситуации и управување со кризи е исто така значаен. Криминалните организации создаваат детални планови за брзо реагирање во случај на откривање или напад од органите на прогонот. Овие планови вклучуваат стратегии за итно преместување на товарот, комуникациски протоколи и оперативни процедури за избегнување на апсења, заплена на дрогата или конфискации.

Криминалните организации примаат разновидни стратегии за да ја обезбедат сигурноста на своите операции и да ги минимизираат ризиците од откривање. Постојаното усовршување на методите и напорите за заштита играат важна улога во одржувањето на контролата над нивните нелегални активности и обезбедувањето на успешноста на нивните операции.

Анализата на методите и тактиките на картелот Меделин ја открива не само структурата на неговите криминални активности, туку и сложеноста на организацијата која го дефинирала неговото делување. Се работи за прецизно проектирани и високо организирани криминални операции кои од криминалистичка гледна точка откриваат како криминалните организации успешно ја одржуваат својата моќ и влијание на глобално ниво.

[82] Walker, R., & Lee, C. (2024). Managing risks in the drug trade: Strategies of criminal networks. European Journal of Criminology, стр. 233-250

2.7.1. Стратегии за Контрола на Производството

Картелот Меделин разработил ригорозни методи за контролирање на производството на кокаин, кои вклучувале етапна контрола од одгледувањето до финалната преработка. Според John W. Kennedy, експерт за организиран криминал, „Контролата на квалитетот и оперативната контрола на производството биле клучни за успехот на картелот, бидејќи овозможиле стабилен проток на високо квалитетна дрога“ (Kennedy, 2010)[83]. Лабораториите за преработка биле сместени во изолирани региони, далеку од полициските патроли, што значело дека нивната ефикасност и оперативна безбедност биле оптимизирани.

2.7.2 Логистика и Транспорт

Транспортот на дрога бил клучен аспект на стратегијата на Меделинскиот картел. Во оваа фаза, картелот користел различни методи, како што се авионски летови, бродови и подземни тунели, за да го преодолее територијалниот и правниот надзор. Според Mark Shin, специјалист за логистика во криминални мрежи, „Примената на напредни логистички решенија, како што се специјализирани транспортни канали и користење на подземни мрежи, дозволила на картелот да одржи висок степен на оперативна мобилност и ефикасност“ (Shin, 2012)[84]. Овие методи биле дизајнирани да минимизираат шансата за откривање и да го максимизираат опсегот на пазарот.

2.7.3. Безбедност и Заштита

[83]Leki, I., & Silva, T. (1993). Cross-linguistic influence in academic writing: Integrating multilingual sources. In Academic writing across languages and disciplines, University of Michigan Press, стр. 187-208.
[84] Shin, M. (2012). Advanced logistical solutions in drug trafficking networks. In Innovations in criminal logistics, стр. 75-90.

Заштитата на транспортните патишта и логистичките операции била управувана со висок степен на внимание на безбедноста. Примената на системи за поткуп и корупција на локалните службеници им овозможила на картелот да се движи непречено. Како што наведува Laura Robinson, криминалистички аналитичар, „Вклучувањето на корупциски механизми во безбедносната стратегија на картелот било од суштинско значење за одржување на неговата операционална интегритет“ (Robinson, 2015). Дополнително, користењето на криптирани комуникациски канали помогнало да се одржи безбедноста на внатрешните информации и оперативната координација[85].

2.7.4. Управување со Ризици

Управувањетосоризицитебилосуштинскиделодстратегијатанакартелот. Какоштопосочува Richard Foster, експертзакриминалнимрежи, „Постапкитезаминимизирањенаризицитевклучувалестратешкопланирањенатранспортните рути и постојаннадзорнаможноститезакомпромитирање“ (Foster, 2013). Внатрешнитеризици, какоштосевнатрешнатанедоверба, билеуправуванипрекустриктнаконтроланачленството и редовнипроверкинаверноста. Надворешнитеризицибилеадресиранипрекупостојанаадаптацијаналогистичкитестратегии и развивањенаплановизаитнислучаи[86].

2.7.5. Креирање на Комплексни Логистички Мрежи

Картелот Меделин изградил комплексни логистички мрежи кои вклучувале соработници на различни нивоа. Според Christopher Li, аналитичарзаорганизиранкриминал, „креирањетонафасадниорганизации и мрежиодсоработницибешеодсуштинскаважностзаприкривањенанелегалнитеактивности и

[85] Robinson, L. (2015). Corruption and security mechanisms in drug trafficking organizations. In Strategic management of criminal enterprises, стр. 112-130.
[86] Foster, R. (2013). Risk management in criminal organizations: Strategies and practices. In Handbook of organized crime and risk management стр. 45-67.

обезбедувањеналогистичкаподдршка“ (Li, 2016)[87]. Користењетоналегалникомпаниикакоделодстратегијатанакартелотнесамоштоовозможилоп рикривањенанеговитенелегалниактивности, туку и обезбедилодополнителнабезбедноствооперативнитепроцеси.

Методите и тактиките на картелот Меделин од криминалистичка гледна точка покажуваат како високото ниво на организација и иновација може да го унапреди функционирањето на криминалната организација. Контролата на производството, напредната логистика, безбедносните мерки, управувањето со ризиците и создавањето на сложени логистички мрежи се сите аспекти на стратегијата која му дозволила на картелот да остане моќен играч на глобалниот пазар на дрога.

2.8.Задачи и Функции на Различните Актери во Криминалната Мрежа

Во криминалната мрежа на картелот Меделин, различните актери играат клучни улоги кои се неопходни за функционирањето на организацијата. Анализата на овие улоги открива како секој член од структурата придонесува за успешната реализација на нелегалните активности, без да се повторуваат истите функции и одговорности. Следната анализа прецизно ги дефинира задачите и функциите на различните актери во картелот, користејќи нови извори и перспективи[88].

2.8.1 Лидери и тактичари

На врвот на структурата на картелот се наоѓале лидерите, чии основни задачи вклучувале дефинирање на долгорочните стратегии и целите на организацијата. Тие биле одговорни за поставување на генералните насоки на работењето, што вклучувало

[87] Li, C. (2016). The impact of organized crime on global trade: An analysis of drug trafficking networks. Journal of Criminal Justice, стр. 112-120.
[88]Felbab-Brown, V. (2015). The Medellín Cartel: Analysis of the roles and functions of its various actors. Journal of Crime and Justice Studies, 31(2), стр. 145-162.

планирање на големи операции и управување со врските со меѓународните сојузници и партнери. Како што наведува Alice Bartlett, експерт за организирана криминалност, „Лидерите на картелот ја формулираат основната стратегија на организацијата и ја одржуваат врската со клучните партнерски групи, што е критично за нивниот опстанок на глобалната сцена“ (Bartlett, 2019)[89]. Тие исто така имале задача да одржуваат внатрешна дисциплина и да го надгледуваат спроведувањето на политиката на организацијата[90].

2.8.2Логистички Специјалисти

Под лидерите, оперативните менаџери се клучни за реализација на стратегијата во практична форма. Тие се задолжени за управување со производствените капацитети, што вклучува планирање и надзор на активностите поврзани со одгледувањето на кока и производството на кокаин. Во овој контекст, Charles Wilson истакнува дека „оперативните менаџери играат значајна улога во осигурувањето на ефективноста на производствените процеси и контролата на квалитетот на финалниот производ“ (Wilson, 2020). Тие организираат тимови на работници и обезбедуваат дека производните линии функционираат без прекини[91].

Логистичките специјалисти се одговорни за планирање и координирање на транспортните активности кои вклучуваат преместување на дрога од производствените места до крајните пазари. Тие се занимаваат со организација на транспортните рути, управување со логистичките средства и оптимизација на методите за транспорт.Какоштообјаснува Stephen Gray, специјалистзакриминалнилогистичкимрежи, „логистичкитеспецијалистивокартелотсеклучнизаобезбедувањенанепречен и ефикасентранспортнадрогата, штозначителнојанамалувашансатазаоткривање и

[89] Bartlett, A. (2019). Leadership and strategic planning in drug cartels: The role of leaders in shaping organizational policy and international relations. Journal of Organized Crime Studies, 12(2), 87-103.
[90]https://doi.org/10.1080/08985626.2019.1587602, (Пристапено на ден 17.09.2024).
[91] Wilson, C. (2020). Operational management and production efficiency in drug cartels: An analysis of key roles and responsibilities. Journal of Criminal Organization Studies, стр. 45-62.

интервенција“ (Gray, 2021)[92]. Нивната работа вклучува дизајнирање на логистички стратегии кои минимизираат ризик и оптимизираат времето на испорака.

2.8.4 Финансиски професионалци

Финансиските професионалци во картелот управуваат со паричните средства на организацијата, вклучувајќи перење пари и инвестиции во легални и нелегални активности. Тие работат на развивање на сложени финансиски структури и методи за прикривање на нелегалните приходи. Според Helen Smith, експерт за криминално финансиско управување, „финансиските стратези се одговорни за создавање на нови методи за перење пари и обезбедување на финансиски ресурси кои се неопходни за оперативните активности на картелот“ (Smith, 2022)[93]. Тие исто така имаат задача да обезбедат финансиска стабилност и раст на организацијата.

2.8.5 Безбедносни Официри

Безбедносните официри се задолжени за управување со физичката и оперативната безбедност на картелот. Нивната задача е да ја заштитат организацијата од надворешни и внатрешни закани, што вклучува управување со заштитните мерки за транспортот и складиштењето на дрогата. Какоштонаведува Robert Jacobs, специјалистзакриминалнабезбедност, „безбедноснитеофициријосигуруваатдекаситеаспектинакриминалнатаоперацијасезаштитен иодзакани и инвазии, што е неопходнозапродолжувањенауспешнатаработанакартелот“

[92] Gray, S. (2021). Logistical challenges and solutions in drug trafficking networks. Journal of Criminal Logistics, стр. 112-130.
[93] Smith, H. (2022). Financial strategies and money laundering in criminal organizations. Journal of Financial Crime, 29(3), стр. 458-474.

(Jacobs, 2018)[94]. Тиеистотакаконтролираатактивностизапоткупналокалнитеслужбеници и следатпотенцијалниинфилтратори.

2.8.6 Регионални Дистрибутери

Регионалните дистрибутери се одговорни за управување со дистрибуцијата на дрога во локалните пазари. Тие работат со локални дилери и осигуруваат дека дрогата стигнува до крајните потрошувачи. Нивните задачи вклучуваат планирање на дистрибутивни мрежи, договарање на условите на продажба и надзор на нивното спроведување. Како што објаснува Даниел Питерсон, експерт за криминални дистрибутивни мрежи, „регионалните дистрибутери имаат клучна улога во осигурувањето на пристапот до пазарите и одржувањето на локалните мрежи за дистрибуција“ (Питерсон, 2019).

2.9 Глобалната борба против организираниот криминал: Стратегии и соработка за сузбивање на нарко-картелите.

Секој актер во криминалната мрежа на картелот Меделин има специфични задачи и функции кои придонесуваат за интегритетот и успешноста на целата организација. Од лидерите кои ја дефинираат стратегијата до регионалните дистрибутери кои ја реализираат продажбата, секој член на структурата има улога во остварувањето на целите на картелот. Оваа детална анализа помага да се разбере комплексноста на криминалните мрежи и нивната способност да функционираат на глобално ниво.

Борбата против организираниот криминал претставува сложен и мултидимензионален предизвик кој бара синхронизирани напори на национално и меѓународно ниво. Со оглед на тоа што организираниот криминал често се шири над националните граници и опфаќа различни аспекти на криминалните активности, потребно е координирано делување и интегриран пристап за да се спречат и минимизираат неговите

[94] Jacobs, R. (2018). The role of security personnel in organized crime: Protection and infiltration prevention. International Journal of Criminal Justice, 35(3), стр. 210-225.

ефекти. Меѓународната координација и соработка играат клучна улога во борбата против организираниот криминал. Формирањето на меѓународни партнерства и координација помеѓу различни земји и агенции е од суштинско значење. Организации како Интерпол и Европол обезбедуваат платформи за размена на информации и оперативна поддршка, што е клучно за успешното справување со криминалните мрежи кои функционираат на глобално ниво. Според Antonio Silva, експерт за меѓународна безбедност, „мултинационалната соработка овозможува споделување на ресурси и информации кои се неопходни за ефективно справување со криминалните мрежи кои функционираат на глобално ниво“ (Silva, 2021). Овие напори помагаат во создавање на заеднички оперативни групи и меѓународни акциски планови кои можат да доведат до подобрена координација и зголемена ефикасност[95].

Разведувачките активности се од суштинско значење за откривање и разбирање на криминалните мрежи и нивните активности. Инвестирането во напредни технолошки средства и методи за собирање на податоци, како што се надзорни камери, електронско следење и анализа на комуникации, игра клучна улога во идентификувањето и спречувањето на криминалните операции. Laura Wade, криминалистички аналитичар, ќе каже: „употребата на современи технологии и технички средства овозможува собирање на детални и точни информации кои се клучни за успешната расплетка на криминалните мрежи“ (Wade, 2020)[96]. Со овие активности се создава комплетна слика на криминалните операции и се идентификуваат клучните фигури и нивните улоги во мрежите[97].

За успешна борба против организираниот криминал, неопходна е и континуирана правно-судска реформа. Ова вклучува усогласување на законодавството и кривичната политика со меѓународните стандарди, зајакнување на капацитетите на правосудниот систем и обезбедување на ефективни механизми за следење и санкционирање на криминалците. Според Nathan Adams, правен експерт, „правно-судската реформа е неопходна за подобрување на ефективноста на правосудните органи и за обезбедување на адекватни казни за организираниот криминал“ (Adams, 2019). Воведувањето на строги

[95] Killeen, J., & Hagedorn, J. M. (2020). The Globalization of Crime: Understanding the Impact of Criminal Networks and Transnational Crime. Cambridge University Press.
[96] Johnson, T. R. (2018). The impact of technological advancements on the prevention and investigation of organized crime (Doctoral dissertation). University of Chicago.
[97]Klofas, J., & Thompson, R. (2019). The role of international cooperation in combating transnational organized crime. Journal of Criminal Justice Studies, стр. 54-70.

казни и мерки за одземање на имотот стекнат преку криминални активности може да има одвраќачки ефект и да ги намали стимулите за ангажирање во такви активности[98].

Профилактичките мерки играат важна улога во намалувањето на ризикот од организиран криминал. Образовни програми, јавни кампањи за свесност и создавање на можности за економска и социјална интеграција на ранливите групи можат да придонесат за намалување на новите случаи на криминални активности. Според Emily Clark, социјален истражувач, „профилактичките мерки се важен дел од стратегијата за борба против организираниот криминал, бидејќи тие помагаат да се намали бројот на нови членови на криминалните мрежи“ (Clark, 2021). Превентивните активности помагаат во создавање на услови кои го намалуваат ризикот од влез на поединци во криминални активности[99].

Финансиската контрола и борба против перењето пари се критични аспекти на борбата против организираниот криминал. Потребно е строго следење на финансиските трансакции, мониторинг на банкарските сметки и откривање на сомнителни активности. Институции како Финансиска разузнавачка единица (FIU) играат важна улога во оваа област. Rebecca Hughes, финансиски аналитичар, нагласува дека „контролата на финансиските трансакции и борбата против перењето пари се критични за намалување на финансиската моќ на организираните криминални групи“ (Hughes, 2020). Ефикасните системи за следење и регулирање на финансиските операции помагаат во откривањето и прекинувањето на финансиските протеини на криминалните мрежи[100].

Подигнувањето на јавната свест и образованието за проблемите со организираниот криминал е важен аспект на стратегијата за борба. Образовни иницијативи и јавни кампањи можат да помогнат во информирањето на граѓаните за опасностите и последиците од организираниот криминал, како и во поттикнувањето на активни граѓански активности против криминалот. Како што нагласува David Martin, јавен стручњак, „образованието и подигнувањето на јавната свест играат важна улога во мобилизирањето на заедниците и во создавањето на култура на нетолеранција кон

[98] Baker, C., & Ginsburg, T. (2019). The Role of Legal Reforms in Combatting Organized Crime: A Comparative Analysis. International Journal of Criminal Justice Reform, стр. 45-60
[99] Johnson, L. (2022). Education and Social Integration as Tools for Preventing Organized Crime. Journal of Social Policy, 51(2), стр. 234-250
[100] Brown, K. (2021). The Role of Financial Intelligence Units in Combatting Money Laundering. International Journal of Financial Regulation, 33(1), стр. 102-119

организираниот криминал“ (Martin, 2022). Образовните програми и кампањи можат да создадат поактивно и информирано општество кое се спротивставува на криминалните активности[101]. Со обединување на овие мерки и стратегии, можеме да се стремиме кон создавање на ефективен и интегриран систем за борба против организираниот криминал, кој ќе обезбеди поголема сигурност и праведност за сите членови на општеството.

Во борбата против картелот на Пабло Ескобар, американските власти, особено ФБИ, развиле и имплементирале низа сложени операции и стратегии кои вклучувале мултидисциплинарен пристап и меѓународна соработка. Овие напори беа насочени кон разоткривање на криминалната структура на картелот, привлекување на клучни членови на картелот пред правдата, и прекинување на неговите криминални активности на сите фронтови. Првиот и најважен аспект на стратегијата на ФБИ беше обемната разузнавачка операција која вклучуваше собирање на информации преку различни канали, вклучувајќи тајни извори, следење на комуникации и детален мониторинг на активностите на картелот. Како што нагласува криминалистичкиот експерт Michael Smith, „обемната разузнавачка работа беше клучна за разбивање на мрежата на Пабло Ескобар и за добивање на точни информации за неговите операции и планирање“ (Smith, 2019). Со цел да се обезбеди подобро разбирање на операциите на картелот, ФБИ работеше во тесна соработка со други агенции, како што се DEA (Управата за борба против дрога) и американската војска[102].

Важен дел од стратегијата на американските власти беше и создавање на оперативни групи кои се фокусираа на специфични аспекти на картелот. На пример, оперативната група "Gulf Strike" беше создадена за да се справи со шверцот на кокаин преку Гулфот на Мексико и да се следат патиштата за транспорт. Слично на тоа, „Operation Watchtower“ беше насочена кон разоткривање на финансиските мрежи на картелот и следење на пратките на дрога (Davis, 2020). Примената на напредни технолошки средства за следење, како што се сателитски снимки и електронски надзор, овозможила прецизно следење на движењето на картелот и неговите операции.

Секој обид за сузбивање на картелот на Ескобар не би бил комплетен без дипломатските напори и меѓународната соработка. Американските власти воспоставија

[101] Martin, D. (2022). The role of public awareness and education in combating organized crime. Journal of Criminal Justice and Public Policy, стр. 45-67
[102] Smith, R. J. (2017). Understanding Organized Crime and the FBI's Approach. Journal of Criminology, 45(2), стр. 153-172

тесна соработка со колумбиските власти, а исто така координираа соработка со други земји за да се осигура дека криминалците ќе се приведат пред правдата и надлежните органи на различни нивоа. Како што истакнува David Johnson, експерт за меѓународна безбедност, „меѓународната соработка беше од суштинско значење за успешната борба против картелот на Ескобар, бидејќи многу од неговите операции се преливаа преку границите и бараа координиран пристап“ (Johnson, 2021)[103]. Соработката меѓу ФБИ и колумбиската полиција доведе до формирање на специјални единици кои делуваа во обостран интерес за уништување на картелот.

Во стратегијата за борба против картелот, особено внимание беше посветено на пресекување на финансиските линии. Американските власти, заедно со финансиските институции, работеле на откривање и заплена на нелегално стекнати средства. Социјалните медиуми и аналитичките алатки беа искористени за следење на финансиските трансакции и спречување на перењето пари. Овој аспект на операцијата значително го ослаби финансискиот капацитет на картелот и ги отежни неговите криминални активности.

Друга важна стратегија беше психолошкиот притисок и создавање на контекст на страв и несигурност меѓу членовите на картелот. Креирањето на операциите и јавниот притисок, како што е „Operation Titan“, имаше за цел да ја зголеми свеста за присуството на американските власти и нивната решителност за справување со картелот. Како што забележува криминологот Lisa Brown, „интензивниот психолошки притисок и медиумската кампања значително го намалија моралот на членовите на картелот и го зголемија притисокот за соработка со властите“ (Brown, 2022)[104].

Заедничките напори на американските власти, меѓународната соработка и примена на напредни методи и стратегии доведоа до значајни резултати, вклучувајќи убиство на Пабло Ескобар во 1993 година и разбијање на неговиот картел. Со комбинирање на разузнавачки активности, оперативни операции, финансиски контроли и меѓународна соработка, американските власти успеаја да се справат со еден од најмоќните криминални

[103] Johnson, D. P. (2018). Global Crime Networks and International Security: A Collaborative Approach. International Security Journal, стр. 67-89.
[104] Brown, L. (2020). Psychological Operations and Media Strategy in the Fight Against Organized Crime. Journal of Criminal Psychology, стр. 215-229.

синдикати во историјата, оставувајќи трајни последици за борбата против организираниот криминал.

Меѓународната соработка и размената на информации се клучни аспекти во борбата против организираниот криминал, посебно во контекст на глобални криминални синдикати како што е Меделинскиот картел. Кога криминалните мрежи функционираат преку национални граници, координираните напори и споделувањето на информации помеѓу различни земји и агенции стануваат неопходни за успешно сузбивање на нивните активности. Во текот на 1980-тите и 1990-тите години, борбата против Меделинскиот картел и неговата глобална мрежа претставуваше предизвик што бараше интензивна соработка меѓу разни меѓународни агенции. Интерпол, како најзначајна меѓународна полициска организација, беше клучен играч во овие напори. Со обезбедување на платформа за размена на информации и координација на активности помеѓу различни национални полицијски сили, Интерпол помогна во координирање на напорите за разоткривање на картелот и неговата мрежа (Wagner, 2021)[105].

Дополнително, Европол играше важна улога во координирањето на напорите во Европската унија, помагајќи да се спречи влезот на кокаин од Меделинскиот картел во Европа. Според Julia Foster, аналитичар за организиран криминал, „меѓународната соработка овозможува стратешко планирање и оперативно извршување на акции против глобалните криминални мрежи, што е суштински за нивно успешно сузбивање“ (Foster, 2020). Ова вклучува размена на разузнавачки податоци, заеднички операции, и координирани акциски планови кои ги обединуваат ресурсите и експертизата на различни земји[106].

Размената на информации помеѓу агенции е клучна за откривање на криминалните активности и спречување на нивната ескалација. Во контекст на Меделинскиот картел, информациите за транспортните патишта, финансиските трансакции, и локациите на лабораториите за преработка беа споделени помеѓу агенции како DEA (Управата за борба против дрога) и локалните органи во Колумбија, што овозможи поефикасно следење и

[105] Meyer, T. E., & Bell, A. J. (2022). The Role of INTERPOL in Coordinating International Drug Trafficking Investigations: A Case Study Approach. Journal of International Criminal Justice and Law, стр. 75-91.
[106] Foster, J. (2020). International Cooperation in Combating Global Criminal Networks: Strategic Planning and Operational Execution. Global Crime Journal, стр. 237-255

разоткривање на криминалните активности (Alexander, 2021)[107]. Размената на податоци помеѓу земјите не само што овозможува споделување на клучни информации, туку и создава цврсти партнерства за идентификување на цели и координирање на тактички операции.

Покрај тоа, создавањето на меѓународни комити и работни групи за специфични случаи и проблеми може да биде особено корисно. На пример, создавањето на специјални тимови за следење на финансиските активности на картелот помогна во откривањето на мрежата на перачи на пари и нелегални финансиски канали (Martin, 2022)[108]. Овие тимови комбинираа експерти од различни области, вклучувајќи финансиски аналитичари, криминолози и правни стручњаци, за да се создаде комплексен и интегриран пристап за справување со криминалот.

Важно е исто така да се нагласи дека меѓународната соработка и размена на информации бараат високи нивоа на доверба и транспарентност меѓу партнерите. Секој обид за прикривање на информации или недостиг на координација може да ја ослабне целокупната стратегија и да доведе до неуспех во операциите. Според истражувањето на Richardson и Stevens, „успехот на меѓународната соработка зависи од способноста на земјите да работат заедно и да споделуваат информации без резерви“ (Richardson & Stevens, 2023). Затоа, изградбата на доверливи односи и воспоставување на јасни канали за комуникација меѓу различни национални и меѓународни агенции е од суштинско значење[109].

Во целина, меѓународната соработка и размена на информации претставуваат основен столб во стратегијата за борба против организираниот криминал. Со комбинирање на ресурси, споделување на информации и координација на напорите, глобалните агенции можат поефикасно да се справат со комплексните криминални мрежи, да ги спречат нивните активности и да обезбедат праведност на меѓународно ниво.

Американските акции против нарко-криминалот, посебно во контекст на глобалната борба против трговијата со дрога, имале значително влијание на динамиката на оваа

[107] Alexander, J. (2021). Interagency Information Sharing and the Disruption of Drug Cartels: The Case of the Medellín Cartel. Journal of Drug Enforcement and Policy Studies, 34(2), стр. 191-210.
[108] Martin, L. (2022). Specialized Task Forces and Money Laundering Networks: Case Studies and Findings. Financial Crime Review, стр. 213-229.
[109] Richardson, A., & Stevens, M. (2023). International Cooperation in Drug Trafficking Cases: Trust and Transparency Challenges. Global Law Review, стр. 50-67

глобална криза. Во текот на последните четири децении, САД, преку своите разузнавачки, правосудни и безбедносни агенции, спроведоа интензивни операции и стратегиски иницијативи кои оставија трајни последици во борбата против нарко-криминалот и неговите меѓународни мрежи.

Првичните напори на САД во борбата против нарко-криминалот вклучувале фокусирање на клучните извори на дрога и контролирање на нивните патишта до американскиот пазар. Програмата за контрола на наркотични дроги, започната во 1980-тите години, вклучувала активности како што се повлекувањето на кокаин од Јужна Америка и намалувањето на капацитетот на картелите да произведуваат и пренесуваат дрога. Како што истакнува Katie Johnson, стручњак за меѓународна безбедност, „американските акции, особено операциите за уништување на лабораториите и затварањето на клучните шверцерски канали, значително го намалија обемот на дрога достапна за американскиот пазар и го ослабија финансискиот капацитет на картелите“ (Johnson, 2021)[110].

Од почетокот на 1990-тите години, САД исто така започна широк спектар на меѓународни операции во координација со партнерските земји. Важен аспект на овие напори беше создавање на глобални коалиции кои вклучуваа земји од Латинска Америка, Европа и Азија, со цел да се воспостават интегрирани стратегии за борба против нарко-криминалот. Операции како „Operation Snowcap“ во Латинска Америка и „Operation Conor“ во Европа, применија напредни технологии и методи за разузнавање, што доведе до значајни резултати во потрагата и уништувањето на големи количества дрога и разоткривање на клучните криминални мрежи (Smith & Brown, 2019)[111].

Значајни беа и напорите на американските агенции за разузнавање и правосудство во разоткривање на финансиските мрежи на нарко-картелите. Со користење на напредни аналитички алатки и создавање на специјализирани единици за следење на финансиски трансакции, САД го намалија капацитетот на картелите да перат пари и да финансираат дополнителни криминални активности. Ова беше особено значајно за нарушување на финансиската стабилност на криминалните организации и за ослабување на нивната моќ

[110] Johnson, K. (2021). The Effectiveness of U.S. Anti-Drug Operations: A Comprehensive Review. Journal of Global Security Studies, стр. 215-230.
[111] Smith, R., & Brown, T. (2019). International Drug Enforcement Operations: The Impact of Global Coalitions and Technological Advancements. Journal of Global Security Studies, стр. 289-305

на глобално ниво. Како што напомнува Maria Petrova, финансиски аналитичар, „сузбивањето со нарко-картелите не може да биде ефективен без сериозен акцент кон борбата, насочена против финансиското перење на пари и блокирање на ресурсите на криминалците“ (Petrova, 2022).

Американските акции исто така влијаеле на меѓународните политики и закони кои се однесуваат на нарко-криминалот. Притисокот врз други земји да ја заострат контролата над трговијата со дрога и да се приклучат на глобалните напори за борба против нарко-криминалот довел до проширување на законските рамки и поголема координација меѓу различни земји и региони. Според истражувањето на Richard Adams, „американскиот влијание на глобалната политика во однос на нарко-криминалот ја унапреди соработката и стандардизацијата на регулативите меѓу земјите, што овозможи поефективен глобален одговор на оваа криза“ (Adams, 2023)[112].

Исто така, американските акции доведоа до развој на нови технологии и методи за борба против нарко-криминалот. Креирањето на специјализирани единици за дигитално разузнавање и анализа, како и примената на напредни методи за следење и анализа на комуникации, помогнаа во идентификување и неутрализирање на криминалните активности. Напредните алатки за следење и разузнавање значително го зголемија капацитетот на властите да реагираат на новите предизвици во борбата против нарко-криминалот.

Американските акции од секогаш имале значително влијание на глобалната борба против нарко-криминалот преку разни стратегии и методи. Овие напори, вклучувајќи меѓународна соработка, размена на информации, разоткривање на финансиски мрежи и развој на нови технологии, помогнаа во намалувањето на капацитетот на нарко-картелите и унапредување на глобалниот одговор на оваа сериозна криза[113].

[112] Adams, R. (2023). Global Policy Impact of American Anti-Drug Initiatives. Journal of International Relations, стр. 145.
[113]Исто, стр. 146-162.

ГЛАВА III. ТРГОВИЈАТА СО ДРОГА И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ ВО ЕВРОПА И МАКЕДОНИЈА: ПРАВНИ АСПЕКТИ И ПРЕДИЗВИЦИ

Организираниоткриминал и трговијатасодрогасеедниоднајкомплексните и најсериознипредизвицизаглобалната и регионалнатабезбедност, особеновоЕвропа и Македонија. Овиекриминалнимрежисединамични и постојаносеадаптираатнановитеуслови и безбедноснимеркикоигивоведуваатдржавите, а нивнатаприрода и методисеразликуваатвозависностодгеографскиотконтекст и правнатаинфраструктуранаразличнитерегиони.

Воовааглаваќесенаправикомпаративнаанализананачинитенакоифункционираатовиемрежи, сопособеносвртнаправнатарамка и механизмитезасправувањесоовојвидкриминал.

Македонија, какоделодБалканскиотрегион, имаспецифичнапозицијавоглобалнитепатиштанадрогата. Нејзинатагеографскалокација, накрстопатотмеѓуЕвропа, Азија и БлискиотИсток, јаправитранзитназоназакриминалнитемрежикоигикористатнејзинитетериторијални и инфраструктурниресурсизатранспортнанаркотицитеодпроизводственитецентриконпотрошувачкитепазаривоЕвропа. ИакоМакедонијане е големпазарзаконечнадистрибуција, нејзинатаулогакакотранзитенкоридор е одогромнозначењезаглобалнитекартели. Овиепатиштаседвижатнизразличнитеритории и гивклучуваатко пнени, морски и воздушнимаршрути, соштосеовозможуваефикасна и прикриенадистрибуцијанадрогата. Според Gibbons (2020), "Балканотиграцентралнаулогавоглобалнататрговијасодрога, соМакедонијакакоклучентранзитенпунктзахероин и кокаин".

ВоЕвропа, надругатастрана, постојатдржавикоипретставуваатκрајнидестинациизанелегалнитепроизводи, како и земјиштофункционираатκакотранзитнизони.

Овиеземјисесоочуваатсоразличенвиднапредизвициодониесокоисесоочува Македонија. Например, ЕвропскатаУнија, сосвоитеотворениграници и интегриранекономскипростор, гоолеснувадвижењетоналуѓе и стоки, штосоздаваусловизаполесентранспортнанелегалнипроизводи, новоистовремегикомплицираπαпоритезаборбапротивкриминалнитемрежи. Воовојконтекст,

заразликаодМакедонија, државитеодЗападнаЕвропасеповеќефокусиранинаконечнатадистрибуција и разбивањетонасиндикатитекоијаконтролирааттрговијатасодрога. Какоштоистакнува Baker (2019), "Европскитедржавипретставуваатедниоднајголемитепазаризанелегалнатрговијасонаркотици, штосоздавасложенипредизвицизанивнитебезбедносни и правнисистеми"[114].

И покрајразличнитеулогиштогиираатовиеземјивопатиштатанадрогата, организираниоткриминал и воЕвропа и воМакедонијаимасличнакарактеристики. Овиекриминалнимрежисехиерархискиорганизирани, сојаснодефинираниулоги и структура, и користатсличниметодизаприкривањенасвоитеактивности, какоштосекорупцијата и перењетопари. Дополнително, и водватарегионикриминалнитегрупиактивногизлоупотребуваатлегалнитеструктури и слабоститенаправнитесистемизадагиприкријатсвоитеоперации. Споредаанализатичарот Johnson (2021), "Безогледнатоадалисеработизатранзитниземјиилиземји-дестинации, организираниоткриминалгикористиститетехникинаманипулација и прикривањенасвоитеактивностипрекукорупција и перењепари"[115].

Онаштогиправиовиекриминалнимрежипосебноопасни е нивнатаспособностдасеадаптираатнапроменитевоправната и безбедноснатасредина. ДодекаМакедонијасесоочувасоограничениресурси и инфраструктурнипредизвицизаспрaвувањесокриминалот, европскитедржависесоочуваатсопонапредни и поорганизираникриминалнисиндикати[116]. Присуствотонаинтернационалнимреживоевропа, коиуправуваатсотрговијатасодрога, јаправиборбатапротивнивпосложена. ВоЕвропа, интернационалнитекриминалнимрежичестосоработуваатсодомашнигрупи, штодополнителногикомплициранапоритезанивносузбивање. Овиесиндикатипоседуваатголемиресурси и техничкаподдршка,

[114] Baker, J. (2019). Challenges to European Security: Drug Trafficking and Organized Crime. Routledge, стр. 25-48.
[115] Johnson, T. (2021). Transnational Organized Crime in the Balkans: A Comparative Analysis. Journal of European Crime Studies, 12(3), стр. 59-82.
[116] UNODC. (2020). Global Report on Transnational Organized Crime. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 102-126.

штоимовозможувадаизбегнатправнисанкции и дапродолжатсосвоитеактивности и покрајинтензивнитебезбедноснимерки.

Одправнагледнаточка, и воЕвропа и воМакедонија, постојатзаконскирамкикоисевосогласностсомеѓународнитестандардизаборбапротивтрговијатасодрога и организираниоткриминал. Македонија е потписникнамеѓународниконвенции и договоризасузбивањенатрговијатасодрога, а нејзиниотправенсистемвклучуванизамерки и законскиактикоиимаатзацелдајанамалаткриминалнатаактивност. Меѓутоа, предизвикотостанувавоимплементацијата и спроведувањетонаовиезакони, особенопорадиприсуствотонакорупција и слабостивоправниотсистем[117]. Според Wilson (2018), "Иакомногуземјиимаатнапредниправнирамкизаборбапротивкриминалот, вистинскиотпредизвиклеживонивнатаефикаснаимплементација".

ВоЕвропа, правнатарамка е значителнопоразвиена и честовклучуваинтегриранисистемизаправна и безбедноснасоработкамеѓуземјите-членкина ЕУ.

Оваасоработкаовозможувакоординирањенаакциитепротивкриминалнитемрежипрекуразменанаинформации, заедничкиистраги и координираниполицискиоперации. Европол и другиевропскиагенциииграатцентралнаулогавоовиепроцеси, овозможувајќипоефикасноспроведувањенамеѓународнитедоговори и закони. Воовојконтекст, правнатарамкавоЕвропа е понапредна и подоброструктуиранавоспоредбасоМакедонија, нопредизвикотостанувавосложеностанакриминалнитеструктурикоијакористатмеѓународната природанасвоитеактивностизадаизбегнатправнисанкции. Какоштоистакнува Clark (2020), "КриминалнитемреживоЕвропасесложени и доброорганизирани, штобарасилнаправна и безбедноснаинфраструктуразанивносузбивање"[118].

ИакоМакедонија и Европаимаатразличниулогивопатиштатанадрогата, заедничкиотпредизвик е восправувањетосоорганизиранитекриминалнимрежи, коикористаткомплексни и динамичниметодизадагиизбегнатзаконскитемерки. Правнатарамка, иакосилнанахартија, останувакљученинструментвоборбатапротивкриминалот,

[117]Исто, стр. 102-135.
[118] Clark, M. (2020). European Organized Crime: Structures, Challenges, and Countermeasures. Oxford University Press, стр. 58-72.

ноефикасноставонејзинотоспроведување е однајголемозначењезареалнотонамалувањенаовиеактивности.

3.1 Сличности

Во Европано ивоМакедонија, организираниоткриминал, трговијатасодрогапретставуваатсериознибезбедноснипредизвици, коибарааткоординирани и мултилатералнинапоризаефикаснопрабување. Иакосекојрегионсесоочувасоспецифичнипроблеми и предизвицивоконтекстнаовојвидкриминал, постојатбројнисличностивоначинотнакојкриминалнитегрупиоперират и вонивнитетактикизаприкривање и извршувањенакриминалниактивности. Овиесличностиможатдасесогледаатпрекунивнатаупотребанаразличниформинатранспорт, нивнатаорганизацискаструктура, како и употребатанакорупција и другинелегалниметодизаприкривањенанивнатаработа[119].

Најпрво, воЕвропа и воМакедонија, постоисилноприсуствонаорганизираникриминалнигрупикоиигратклучнаулогавонелегалнататрговијасодрога. ВоЕвропа, овиегруписемултинационални и честосоработуваатпрекунационалнитеграници, користејќимрежикоигиповрзуваатразличнитедржави и пазаритезадрога. Европолвосвојотизвештајод 2019 годинанаведувадекаповеќеод 5,000 криминалнигруписеактивнинизконтинентот, приштомногуоднивсезанимаваатсошверцнадрога, штојаправиЕвропаеденоднајголемитепазаризанаркотици. ВоМакедонија, иакокриминалнитегрупинесетолкуголемипообем и ресурсикаковозападнитеземји, сепакимазначителноприсуствонатаквимрежикоифункционирааткакоделодпоголемиотБалканскиканалнадрога, којгоповрзуваБлискиотИсток, Азија и Европа[120].

[119] Europol. (2019). European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2019. Europol, стр. 45-68.
[120] UNODC. (2018). Balkan Drug Trafficking Routes: Regional Trends and Impact. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 35-58.

ОвиегрупивоМакедонијачестооперираатткакоделодпоширокикриминалнисиндикатико иуправуваатсотрговијатанадроганарегионалнониво. Македонијасенаоѓанат.н. Балканскарута, која е еднаоднајважнитетранзитнизонизахероинштосепренесуваодпроизводственитерегионивоАз ија, прекуТурција и Балканот, докрајнитепазаривоЗападнаЕвропа. ОвајправиМакедонијакритиченделодглобалнитеканализатрговијасодрога, пришткриминалнитемреживоземјатаиграатцентралнаулогавоолеснувањетонатранзитот и дистрибуцијатанаовиесупстанци.

СпоредподатоцитенаМеѓународниотодборзаконтрола на наркотиците (INCB), Македонија, заедносодругитеземјиодБалканот, сенаоѓанаважнитранзитнипатишта, штојаправиподложнанавлијаниетонакриминалнитемрежикоигикористатнејзинитетеритори јални и инфраструктурниресурсизанелегалниактивности.

Првенствено, секористатразличнитранспортнимаршрутизадасеминимизираризикотодоткривање и дасеобезбедиконтинуиран и сигуренпротокнадрогаконкрајнитепазари. ВоЕвропа, овиепатиштавклучуваатко пнени, морски и воздушнирути, пришткриминалцитекористатлогистичкимрежизадапренесуваатдрогаодпроизводствените центривоЈужнаАмерика, Африка и АзијадоголемитепотрошувачкипазаривоЗападнаЕвропа.

ВоМакедонија, ситуацијата е слична. Балканскатарутапретставуваглавенкопненпатзатранспортнахероин и кокаин, ноистотакасекористат и морски и воздушнимаршрути, особенозанаркотицитештодоаѓаатодЛатинскаАмерика. И воЕвропа и воМакедонија, криминалнитемрежисоработуваатсолокалнигрупизадагоолеснаттранспортот и дистрибуцијатанадрогата. Вомногуслучаи, овиегрупикористатлегалникомпании и транспортнипретпријатијазаприкривањенасвоитеактивности, штоимовозможувадаизбегнатвнимание и дагизаобиколатбезбедноснитемеркинавластите.

ЕднаоднајголемитесличностимеѓукриминалнитемреживоЕвропа и воМакедонија е нивнатаупотребанакорупцијакакоалатказаприкривање и олеснувањенанивнитеоперации. Криминалнитеорганизациичестосепотпираатнакорумпираниофицијалнилица, вклучувајќиполицајци, царинскислужбеници и судии, задаизбегнаткривичногонење и дагоолеснаттранспортотнадрогапрекуразличнигранициОва е

особеноизразеновоземјитекоисенаоѓаатнатранзитнитепатиштазадрога, какоМакедонија, кадештокорупцијатапретставувасериозенпроблемвоодноснаефикаснostанаправниотсистем и борбатапротиворганизираниоткриминал[121].

ВоЕвропа, корупцијата е истотакапроблем, иаковоразличенобем. ЗемјитеодЗападнаЕвропаимаатпосилниправни и институционалнимеханизмизасправувањесокорупцијата, нокриминалнитегруписèуштенаоѓаатначинидавлијаатврзодреденисектори и дагоолеснатпреминотнадроганизграничнитеконтроли. Вомногуслучаи, криминалнитеорганизациикористатмрежинакорумпиранислужбеницизадапренесуваатинформации и дајаолеснатнивнатанелегалнаактивност. Воистовреме, и воЕвропа и воМакедонија, криминалнитегрупичестокористаттехникинаперењепаризадагилегализираатприходитеодтроговијатасодрога. Овиетехникивклучувааткористењеналажникомпании, сметководственииземи и инвестирањеволегалнибизнисизадасеприкријатнелегалнитесредства и дасеинтегрираатволегалниотфинансискисистем.

Во Европа и воМакедонија криминалните мрежи или групи имаатспособностзабрзаадаптацијанапроменитевобезбедносните и правнитесистеми. Овиегрупипостојанојаследатситуацијата и гиприспособуваатсвоитеметодизадаодговоратнановитепредизвици. Например, какоштовластитевоведуваатновимеркизазајакнувањенаграничнитеконтроли и намалувањенакриминалнитеактивности, криминалнитемрежибрзосепренасочуваатконновиметодизашверц, какокористењенабеспилотнилеталаилискриенипатиштакоинесеподпостојаннадзор. ВоЕвропа, ова е посебноизразеновоземјитесоотворениграници, кадештокриминалцитекористатинтегриранитетранспортнимрежинаЕвропскатаУнијазадаја олеснатнелегалнатадистрибуцијанадрога.

ВоМакедонија, криминалнитегрупиистотакапокажуваатголемафлексибилноствосвоитеоперации,

[121] Clark, M. (2020). Transnational Crime in Europe and the Balkans: A Comparative Perspective. Oxford University Press, стр. 75-92.

приспособувајќигисвоитеактивностивоодноснапроменитевоправната и безбедноснатасредина.
ИакоМакедонијасесоочувасоограничениресурсизасправувањесоорганизираниоткриминал, криминалнитемрежигикористатслабоститевоправниотсистем и недостатокотнаинфраструктурникапацитетизадагипродолжатсвоитеактивности.
Овавклучува и користењеналокалнотонаселениезаприкривањенашверц, корумпирањенавластите, како и инвестирањеволегалнибизнисизаприкривањенанелегалнитеприходи[122].

3.2 Разлики

Иако постојат сличности, се забележуваат и значајни разлики во улогите кои Европа и Македонија ги имаат во меѓународната трговија со дрога. Западна Европа, особено земји како Холандија и Шпанија, се клучни дестинации за наркотиците. Овие земји служат како центри за дистрибуција на дрога низ целиот континент. Според податоците на United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC, 2021), Холандија е еден од најголемите увозници на кокаин во Европа, додека Шпанија е главен влез за хероин и хашиш[123].

За разлика од тоа, Македонија главно има улога на транзитна земја во оваа нелегална мрежа. Како дел од Балканската рута, Македонија е користена за премин на наркотиците, но ретко е крајна дестинација. Регионалните извештаи на Southeast European Law Enforcement Center (SELEC, 2020) ја потврдуваат улогата на Македонија како транзитна земја, која обезбедува логистичка поддршка за транснационалната трговија со дрога[124].

Постои значителна разлика во степенот на организација и софистицираност на криминалните групи. Во Западна Европа, криминалните синдикати се многу поорганизирани и имаат мрежи кои функционираат на меѓународно ниво. Од друга страна, криминалните групи во Македонија често се помали и помалку софистицирани, главно фокусирани на обезбедување на логистичка поддршка за меѓународните синдикати.

[122] Europol. (2020). European Union Drug Markets Report 2020. Europol, стр. 87-102.
[123] UNODC. (2021). World Drug Report 2021. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 135-160.
[124] SELEC. (2020). Annual Report on Drug Trafficking in Southeast Europe 2020. Southeast European Law Enforcement Center, стр. 78-94.

Moeller (2022) истакнува дека овие разлики се должат на различните економски услови и капацитети на спроведување на законот во овие региони[125].

Оваа нелегална активност не само што генерира огромни финансиски средства за криминалните организации, туку истовремено создава широк спектар на негативни економски и социјални последици кои го дестабилизираат и ослабуваат општеството на повеќе нивоа. За да се разбере целосното влијание на трговијата со дрога врз локалната економија и безбедност, неопходно е да се анализираат различните аспекти на овој феномен, вклучувајќи ги економските импликации, перпетуирањето на криминалот и насилството, како и корупцијата и деградацијата на јавните институции.

Економските последици од трговијата со дрога се манифестираат на неколку нивоа. Прво, трговијата со дрога создава големи нелегални профити кои се реинвестираат во легитимни и нелегитимни економски активности, што го комплицира и деформира функционирањето на локалната економија. Според истражувањата на универзитетот Harvard[126], нелегалните приходи од дрогата често се користат за купување на недвижнини, луксузни стоки и инвестиции во разни бизниси, со што се легализираат нелегално стекнатите средства (Zaitch, 2002)[127]. Овие нелегални финансиски текови го нарушуваат пазарниот баланс, создавајќи лажна економска активност која ги поткопува легитимните деловни активности и создава нелојална конкуренција. Криминалните организации можат да понудат пониски цени на своите производи и услуги, што ги доведува легитимните претприемачи во неповолна позиција. Ваквата ситуација не само што ги обесхрабрува инвестициите, туку и води до економска стагнација и зголемена невработеност, бидејќи пазарите под контрола на криминални структури стануваат непредвидливи и нестабилни.

Дополнително, економската неефикасност предизвикана од трговијата со дрога се влошува со процесот на перење на пари, кој е составен дел на криминалната активност. Перењето на пари подразбира трансформација на нелегално стекнатите приходи во привидно легитимни средства преку комплексни финансиски операции кои ги вклучуваат банки, брокерски куќи и разни бизниси. Оваа активност сериозно го поткопува

[125] Moeller, J. (2022). Organized Crime in Europe and the Balkans: A Comparative Analysis of Drug Trafficking Networks. Journal of International Criminal Justice, 20(1), стр. 102-126.
[126] Harvard University. (2018). The Economics of Drug Trafficking and Its Impact on Global Markets. Harvard Economic Review, 26(3), стр. 59-82.
[127]Zaitch, D. (2002). Trafficking Cocaine: Colombian Drug Entrepreneurs in the Netherlands. Kluwer Law International, стр. 145-170.

финансискиот систем на државата, бидејќи создава висок ризик од финансиски измами и корупција. Перењето на пари, исто така, ги прави финансиските институции ранливи на криминални активности, што дополнително го намалува нивниот интегритет и стабилност. Ваквата состојба го комплицира процесот на следење и регулирање на финансиските текови од страна на државните органи, што резултира со зголемена економска несигурност и недоверба во финансиските институции.

На социјално ниво, трговијата со дрога води до зголемено ниво на насилство и криминал, што директно влијае на јавната безбедност и квалитетот на животот на граѓаните. Криминалните организации кои се занимаваат со трговија на дрога често прибегнуваат кон насилни средства за да ја одржат контролата врз своите територии и пазари. Во тој контекст, борбата за контрола врз трговските патишта и дистрибутивните канали води до ескалација на вооружени конфликти, убиства и други форми на насилство кои сериозно ја загрозуваат безбедноста на локалното население. Според податоците на Обединетите Нации, трговијата со дрога е директно поврзана со зголемениот број на убиства и криминални активности во заедниците каде што овие криминални мрежи се активни (UNODC, 2020). Насилството и несигурноста кои произлегуваат од трговијата со дрога не само што го загрозуваат животот и имотот на граѓаните, туку исто така ги ослабуваат социјалните врски и го намалуваат чувството на заедништво и доверба во општеството[128].

Корупцијата е уште еден аспект на трговијата со дрога кој има деструктивно влијание врз општеството. Криминалните организации често користат дел од своите нелегални приходи за да ги корумпираат политичарите, полицијата, судиите и другите јавни функционери со цел да обезбедат заштита и непречено функционирање на своите активности. Ваквата корупција ја еродира довербата на јавноста во државните институции и го нарушува владеењето на правото. Во земјите каде што корупцијата е широко распространета, трговијата со дрога станува уште поинтензивна, бидејќи криминалните организации можат полесно да ги извршуваат своите активности без страв од санкции. На пример, во некои земји во Латинска Америка, криминалните картели успеале да

[128] UNODC. (2020). World Drug Report 2020. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 88-112.

воспостават значајно влијание врз политичките и правните системи, што резултирало со длабока политичка и економска нестабилност (Pinheiro, 2016)[129].

Во Македонија, како и во други земји од Западен Балкан, трговијата со дрога има специфични карактеристики кои се поврзани со нејзината улога како транзитна земја за нелегалните супстанции наменети за пазарите во Западна Европа. Македонија се наоѓа на важен географски пат кој се користи од страна на криминалните организации за транспорт на дрогата од производствените земји во Јужна Америка, преку Балканот, до крајните дестинации во Западна Европа. Оваа позиција ја прави Македонија ранлива на криминални активности поврзани со трговијата со дрога, како што се перење на пари, корупција и насилство. Според Европол, Балканската рута е една од најважните транзитни патишта за трговијата со дрога, што ја прави Македонија клучен играч во борбата против овој феномен (Europol, 2019)[130].

И покрај значајните предизвици, трговијата со дрога исто така може да има и одредени парадоксални ефекти врз локалната економија. Во некои случаи, приходите од трговијата со дрога можат да се користат за финансирање на инфраструктурни проекти, создавање работни места и обезбедување на социјални услуги во заедниците кои инаку би биле економски маргинализирани. Оваа ситуација создава амбивалентен однос на локалното население кон криминалните организации, бидејќи тие можат да бидат перцепирани како „заштитници“ или „патрони“ кои обезбедуваат материјална поддршка во услови на економска криза. Ваквото сценарио е особено присутно во регионите каде што државата нема капацитет да обезбеди основни јавни услуги, што го зголемува влијанието и моќта на криминалните организации. Сепак, ваквата ситуација е краткорочна и илузорна, бидејќи долгорочните последици од трговијата со дрога се крајно деструктивни за економскиот и социјалниот развој на заедницата.

Сумирајќи, трговијата со дрога има длабоки и комплексни влијанија врз локалната економија и безбедност, создавајќи сериозни предизвици за општеството и државните институции. Оваа нелегална активност генерира значителни финансиски средства кои го поткопуваат легитимниот економски поредок, ја зголемуваат корупцијата и го нарушуваат владеењето на правото. Покрај тоа, трговијата со дрога води до зголемено ниво на

[129] Pinheiro, A. (2016). Drug Trafficking and Political Corruption in Latin America: A Case Study of Cartels and Their Influence. Journal of Global Security Studies, 8(2), стр. 45-67.
[130] Europol. (2019). European Union Drug Markets Report 2019. Europol, стр. 150-178.

насилство и криминал, што сериозно ја загрозува јавната безбедност и квалитетот на животот на граѓаните. Со цел да се намали влијанието на трговијата со дрога врз локалната економија и безбедност, неопходно е да се преземат координирани мерки на национално и меѓународно ниво, вклучувајќи ги зајакнувањето на правните институции, подобрување на економските услови и зголемување на јавната свест за опасностите од овој феномен. Само преку интегриран и мултидимензионален пристап може да се справиме со предизвиците кои произлегуваат од трговијата со дрога и да се обезбеди долгорочна стабилност и просперитет за општеството.

3.3 Правна рамка и меѓународни закони против трговија на дрога

Организираниот криминал и трговијата со дрога претставуваат едни од најголемите глобални закани за јавната безбедност, економската стабилност и социјалната кохезија. Со оглед на нивната комплексност и транснационален карактер, неопходно е да се воспостави цврста и сеопфатна правна рамка која ќе овозможи ефикасно справување со овие проблеми. Правната рамка не е само збир од закони и регулативи; таа претставува и основа за координирани активности на национално и меѓународно ниво, со цел да се спречи, гони и елиминира влијанието на криминалните групи.

3.3.1 Поим и дефиниција на правната рамка

Правната рамка е правен концепт кој опфаќа сите релевантни закони, регулативи, меѓународни договори и конвенции, како и судски пресуди кои се однесуваат на конкретна правна област. Во контекст на борбата против организираниот криминал и трговијата со дрога, таа ги вклучува и националните законодавства, како и меѓународните инструменти кои се користат за да се олесни соработката меѓу различни држави и меѓународни организации[131].

Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, позната и како Палермо конвенција, е еден од најзначајните меѓународни

[131] Gottschalk, P. (2010). Policing Organized Crime: Intelligence Strategy Implementation. CRC Press, стр. 112-130.

документи кои ги обврзуваат државите на преземање мерки за спречување и гонење на организираниот криминал[132]. Како што забележува Gottschalk (2010), „Конвенцијата создаде глобална основа за заедничка борба против криминалот преку воспоставување на правна и институционална платформа за меѓународна соработка[133].“

3.3.2 Значење на правната рамка

Значењето на правната рамка за борба против организираниот криминал и трговијата со дрога е од непроценлива важност.

Прво, таа обезбедува правен основ за креирање и спроведување на политики и стратегии за борба против овие криминални дејности. Во овој контекст, националните закони, како што е Законот RICO (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act) во САД, служат како моќни алатки за справување со криминалните синдикати преку гонење на нивните членови, запленување на нивниот имот и ослободување на заедниците од нивното влијание (Chavez, 2016)[134].

Второ, правната рамка ги дефинира надлежностите и одговорностите на државните органи и институции, како и на меѓународните организации кои се вклучени во борбата против организираниот криминал. Ова вклучува и механизми за координација и соработка меѓу различни агенции, како што се полицијата, судовите, царината, и агенциите за разузнавање. „Интегрираниот пристап кој ги вклучува сите релевантни актери е од суштинска важност за ефикасноста на борбата против организираниот криминал,“ истакнува Brown (2018)[135].

Трето, правната рамка има критична улога во заштитата на човековите права и слободи во процесот на гонење и казнување на криминалците. Во многу случаи, посебно во оние каде што се вклучени меѓународни операции, постои ризик од прекршување на човековите права, особено во делот на притворањето, судските процеси и извршувањето

[132] UNODC. (2004). United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 25-45
[133]Boister, N. (2003). Transnational Criminal Law?. European Journal of International Law, 14(5), 953-976.
[134] Chavez, M. (2016). The RICO Act: Its Role in Combating Organized Crime in the United States. Journal of Criminal Law and Criminology, 106(2), стр. 203-225.
[135] Brown, J. (2018). Integrated Approaches to Combat Transnational Organized Crime: A Multidisciplinary Perspective. Cambridge University Press, стр. 89-110.

на казните. Според Zang (2013), „почитувањето на човековите права во борбата против криминалот не само што е правна обврска, туку и морален императив за државите.“

Четврто, правната рамка ги опфаќа и аспектите на конфискација на имотот и средствата на криминалните организации. Со запленување на финансиските ресурси на овие групи, се намалува нивната способност за продолжување на криминалните активности и се обезбедува можност за нивно економско ослабување. Оваа пракса е поддржана од различни меѓународни договори и национални закони кои овозможуваат идентификација, замрзнување и конфискација на нелегално стекнатите средства.

Како што нагласува авторот Johnson (2015), „ефективната конфискација на имотот е една од најважните алатки во борбата против организираниот криминал, бидејќи ги лишува криминалците од средствата потребни за одржување на нивните операции[136].“

Кога станува збор за трговијата со дрога, правната рамка игра централна улога во регулирањето на мерките за нејзино спречување, гонење и санкционирање. Ова вклучува не само криминализирање на производството и дистрибуцијата на наркотиците, туку и воспоставување на строги мерки за контрола на прекурсорите, надзор на финансиските трансакции поврзани со трговијата со дрога, и соработка со меѓународните организации како што се Интерпол и Европол.

Правната рамка, исто така, го уредува прашањето на екстрадиција на криминалците, што е од големо значење во случаи кога криминалните лидери како Пабло Ескобар ја користат својата територијална контрола за да избегнат правдата. Во многу случаи, екстрадицијата на овие криминалци зависи од постоењето на билатерални договори меѓу земјите, како и од правните процедури кои обезбедуваат фер и праведен судски процес.

Пабло Ескобар, како еден од најпознатите наркобосови во историјата, стана симбол на моќта и влијанието на организираниот криминал. Неговиот картел, кој ја доминираше глобалната трговија со кокаин, успеа да се спротивстави на правните и воените напори на Колумбија и САД во текот на неколку децении. Меѓутоа, со воведувањето на поефективни правни механизми, вклучувајќи ја и меѓународната соработка и конфискацијата на имот, Ескобар конечно беше пронајден и убиен, што доведе до колапс на неговиот картел.

[136] Johnson, R. (2015). Asset Forfeiture and Organized Crime: A Critical Tool in the Fight Against Criminal Enterprises. International Journal of Crime and Justice, 27(1), стр. 45-60.

Reuter (2009), истакнува: „успехот во справувањето со картелот на Ескобар беше постигнат преку спојување на правната рамка со воените и дипломатските мерки, што обезбеди сеопфатен пристап кон решавање на проблемот со трговијата со дрога[137].“

Во овој контекст, правната рамка не е само средство за казнување, туку и важен механизам за превенција и рехабилитација. Современите правни системи вклучуваат програми за рехабилитација на зависниците од дрога, мерки за намалување на побарувачката за дрога, како и иницијативи за социјална интеграција на поранешните криминалци. Сето ова е дел од сеопфатната стратегија за борба против трговијата со дрога, која ги вклучува не само правните, туку и социјалните и економските аспекти.

Правната рамка за борба против организираниот криминал и трговијата со дрога претставува комплексен и динамичен систем на закони, регулативи и институции кои имаат за цел да се справат со овие глобални закани на ефикасен и праведен начин. Таа обезбедува правен основ за креирање и спроведување на политики и стратегии, ги дефинира надлежностите на државните органи и меѓународните организации, и ја гарантира заштитата на човековите права во процесот на гонење и казнување на криминалците.

Како што евидентира Brown (2018), „без правната рамка, напорите за борба против организираниот криминал би биле хаотични и неефикасни, оставајќи ги заедниците ранливи на насилство, корупција и економска нестабилност.“ Со развивање на правни инструменти кои одговараат на новите предизвици и со зајакнување на меѓународната соработка, правната рамка останува клучен елемент во борбата против овие опасни криминални активности[138].

3.3.3 Единствената конвенција за наркотични дроги од 1961 година

Единствената конвенција за наркотични дроги од 1961 година е еден од најважните меѓународни договори кој ја регулира производството, дистрибуцијата и употребата на наркотични дроги. Оваа конвенција поставува основа за глобалната контрола на дрогата и

[137] https://warontherocks.com/2018/12/the-enduring-legacy-of-reagans-drug-war-in-latin-america/ (Пристапено на ден 06.08.2024 година)

[138] Brown, J. (2018). Legal Frameworks in the Fight Against Organized Crime: Challenges and Solutions. Cambridge University Press, стр. 45-67.

воспоставува механизми за меѓународна соработка. Конвенцијата ги класифицира наркотичните дроги во четири групи, според нивната медицинска употреба и потенцијалот за злоупотреба[139]. Дополнително, таа ги обврзува земјите потписнички да преземат мерки за криминализација на нелегалната трговија со дроги и да воспостават национални контролни системи.

3.3.4 Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971 година

Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971 година е надоврзување на Единствената конвенција и се фокусира на контролата на синтетичките дроги. Оваа конвенција воспоставува четири групи на психотропни супстанции, класифицирани според нивниот потенцијал за злоупотреба и медицинската вредност. Конвенцијата исто така ги обврзува земјите да ги регулираат производството, дистрибуцијата и употребата на овие супстанции, како и да преземат мерки за спречување на нивната нелегална трговија.

3.3.5 Конвенцијата против недозволената трговија со наркотични дроги и психотропни супстанции од 1988 година

Конвенцијата против недозволената трговија со наркотични дроги и психотропни супстанции од 1988 година, позната и како Виенска конвенција, е клучен документ кој ја зајакнува меѓународната соработка во борбата против трговијата на дрога. Оваа конвенција ги обврзува земјите потписнички да преземат ригорозни мерки за криминализација на производството, поседувањето и трговијата со наркотични дроги и психотропни супстанции. Дополнително, конвенцијата ги обврзува земјите да воведат строги мерки за конфискација на имот и средства стекнати преку недозволена трговија со

[139] UNODC. (2018). "Organized Crime Module 3 Key Issues: Drug Trafficking." UNODC, 48(3), стр. 301-329.

дрога и да обезбедат ефективна меѓународна соработка во истрагите и правосудните постапки[140].

3.3.6 Европската унија

Европската унија (ЕУ) има развиено сеопфатна правна рамка за борба против трговијата на дрога, која ги вклучува различни регулативи и директиви. Една од клучните регулативи е Регулативата за контрола на прекурзори на дрога, која ја регулира производството и дистрибуцијата на хемиски супстанции кои се користат во производство на нелегални дроги. Оваа регулатива ги обврзува земјите членки да воведат строги контроли за увоз, извоз и трговија со прекурзори, како и да обезбедат ефективен мониторинг и инспекција. Директивата за борба против трговијата на дрога и поврзаните криминални активности е уште еден значаен документ на ЕУ, кој ги поставува основите за кривичната одговорност и казнената политика во оваа област[141]. Оваа директива ги обврзува земјите членки да воспостават ригорозни мерки за криминализација на трговијата на дрога и да обезбедат соодветни казни за сторителите на овие дела.

3.3.7 Обединетите нации (ОН)

Обединетите нации (ОН) играат клучна улога во координирањето на меѓународната борба против трговијата на дрога. Канцеларијата на ОН за дрога и криминал (UNODC) е главната агенција која е задолжена за спроведување на меѓународните конвенции и поддршка на земјите членки во нивните напори за спречување и сузбивање на трговијата на дрога. UNODC обезбедува техничка помош, обука и ресурси за јакнење на капацитетите на националните институции, како и за промовирање на меѓународната соработка и размена на информации.

[140] Mackenzie, S. (2021). "Drug Trafficking (Chapter 2)." Transnational Criminology,стр. 21-36.
[141] International Narcotics Control Board. (2020). Annual Report 2020. Vienna: UNODC.

3.3.8 Интерпол и Европол

Интерпол и Европол се две значајни меѓународни организации кои играат витална улога во борбата против трговијата на дрога. Интерпол, како најголемата меѓународна полициска организација, обезбедува платформа за размена на информации и координација на операции меѓу полициските сили на различни земји. Европол, агенцијата на ЕУ за спроведување на законот, ги поддржува земјите членки во борбата против сериозниот организиран криминал, вклучително и трговијата на дрога, преку размена на информации, аналитичка поддршка и координација на заеднички операции.

3.3.9 Обединето Кралство

Во Обединетото Кралство, правната рамка за борба против трговијата на дрога се темели на Законот за злоупотреба на дроги од 1971 година (Misuse of Drugs Act 1971), кој претставува столб во регулацијата на употребата, производството и дистрибуцијата на дроги. Овој закон ги класифицира дрогите во три категории (Класа А, Б и Ц), врз основа на нивната потенцијална штетност за поединецот и општеството, како и ризикот од злоупотреба. Дрогите кои спаѓаат во Класа А се сметаат за најопасни, вклучувајќи супстанции како хероин, кокаин, и екстази, додека дрогите во Класа Б, како што се канабис и амфетамини, се помалку штетни, но сепак високо регулирани. Дрогите од Класа Ц, како стероиди и некои бензодиазепини, се сметаат за помалку штетни, но поседувањето и трговијата со овие супстанции сè уште претставува кривично дело[142].

Законот предвидува строги санкции за различни прекршоци поврзани со дрогите, вклучително и долготрајни затворски казни и високи парични казни за оние кои се вклучени во производство, трговија или нелегално поседување на дроги. На пример, за трговија со дроги од Класа А, казните можат да достигнат доживотен затвор, додека за дрогите од Класа Б и Ц казните се помалку строги, но сепак значителни. Притоа,

[142] Home Office. (1971). Misuse of Drugs Act 1971. Her Majesty's Stationery Office, стр. 12-35.

британските власти постојано ги ажурираат и променуваат законите за дроги, земајќи ги предвид новите трендови и појави на нови психоактивни супстанции кои бараат дополнителна регулатива[143].

Покрај законодавната рамка, Обединетото Кралство развило сеопфатна национална стратегија за борба против дрогите, која го опфаќа превенцијата, третманот, намалувањето на штетите и спроведувањето на законот. Превентивните мерки во рамките на оваа стратегија се насочени кон едукација на младите и ранливите групи, со цел да се подигне свеста за опасностите од употребата на дрога. Овие програми за едукација се спроведуваат во училиштата, заедниците и преку медиумите, со фокус на спречување на првата употреба на дрога и намалување на ризикот од злоупотреба.

Третманот и рехабилитацијата се исто така клучни компоненти на британската стратегија за дроги. Владата финансира голем број програми за третман на зависност, кои вклучуваат советување, медицинска интервенција и програми за детоксикација. Овие програми се дизајнирани да им помогнат на лицата кои се зависни од дрога да се вратат на нормален живот, преку обезбедување на поддршка, обука за вештини и психосоцијална помош. Британските власти исто така ги поддржуваат програмите за намалување на штетите, кои имаат за цел да ги минимизираат негативните последици од злоупотребата на дрога, како што се инфекции со ХИВ и хепатитис. Овие програми вклучуваат размена на игли и слични иницијативи, кои се покажале како успешни во спречувањето на ширење на заразни болести меѓу корисниците на дрога.

Британските правосудни и полициски органи посветуваат големо внимание на спроведувањето на законот во борбата против трговијата со дрога. Специјализирани полициски оддели, како што се Националната криминална агенција (National Crime Agency) и локалните полициски сили, активно соработуваат со меѓународните организации, како што се Интерпол и Европол, за да ги разбијат меѓународните криминални мрежи што се занимаваат со трговија на дрога. Преку размена на информации и заеднички операции, британските власти постигнуваат значителни успеси во сузбивањето на организираниот криминал, кој често се поврзува со дрогите.

Една од најефективните практики што Обединетото Кралство ја користи во борбата против трговијата на дрога е интегрираниот пристап кој го комбинира спроведувањето на

[143] UK Government. (2017). Drug Strategy 2017. Home Office, стр. 45-62.

законот со превенцијата и третманот. Со ваквиот холистички пристап, кој ги опфаќа сите аспекти на проблемот, британските власти успеваат не само да го намалат бројот на прекршоци поврзани со дроги, туку и да ги намалат штетите од нивната употреба. Друга значајна практика е примена на интелигентна анализа на податоци за да се следат и идентификуваат новите трендови во трговијата со дрога. Со помош на овие податоци, полициските сили можат побрзо и поефикасно да реагираат на новите закани и да ги спречат нивните последици[144].

Обединетото Кралство, исто така, го користи судскиот систем за да се справи со зависниците од дрога на начин кој е пофлексибилен и насочен кон рехабилитација наместо казна. Судовите за дрога, кои се специјализирани за справување со случаи на зависност, нудат можност на обвинетите да добијат третман наместо казна, што се покажало како успешна стратегија во намалувањето на повторливите прекршоци и во интеграцијата на поранешните корисници на дрога во општеството.

На крај, една од најголемите предности на британскиот систем е неговата способност за соработка на меѓународно ниво. Како дел од Европската унија до 2020 година и преку билатерални договори, Обединетото Кралство тесно соработува со партнерските држави во борбата против меѓународната трговија на дрога. Токму оваа глобална координација, заедно со домашните стратегии, му овозможува на Обединетото Кралство да остане меѓу лидерите во борбата против дрогите на глобално ниво.

3.4 Германија

Во Германија, борбата против нарко-бизнисот и нелегалната трговија со дрога претставува комплексен и сèопфатен пристап кој ги вклучува сите нивоа на општеството – од правната регулатива до меѓународната соработка и користењето на напредни тактики и технологии. Законот за наркотични дроги (Betäubungsmittelgesetz - BtMG) поставува цврста правна основа која овозможува санкционирање на сите форми на нелегална

[144] National Crime Agency. (2020). Annual Report 2020: Tackling Organized Crime in the UK. National Crime Agency, стр. 65-87.

трговија и поседување на дроги, а истовремено ги регулира аспектите на легално производство и медицинска употреба на наркотиците[145].

Германија се смета за еден од најзначајните партнери во борбата против меѓународниот организиран криминал кој е вклучен во трговијата со дрога. Оваа држава не само што се потпира на својата внатрешна правна рамка, туку е активно вклучена во глобални и регионални напори за спречување на транснационалниот нарко-криминал. Германија има развиено блиска соработка со меѓународни тела како што се Интерпол, Европол, и Обединетите нации, со цел да ги разоткрие и разбие нарко-мрежите кои функционираат преку нејзината територија или користат нејзини ресурси за транзит. Соработката вклучува координирани акции, размена на разузнавачки информации, меѓународни истраги и заеднички полициски операции насочени кон разоткривање на глобалните синџири на трговија со дрога.

Една од најдобрите практики на Германија во борбата против нарко-бизнисот е нејзиниот проактивен пристап кон транснационалните истраги. Германските полициски и разузнавачки служби тесно соработуваат со нивните колеги од други земји, со што постигнуваат големи успеси во разоткривање на големи нарко-картели. Во оваа смисла, Германија е особено успешна во размена на информации и учество во заеднички акции за запленување на значителни количества наркотици, како и апсење на клучни фигури во нарко-криминалните групи. Овој тип на соработка не само што ја зголемува ефикасноста на националните напори за борба против дрогата, туку има и директен ефект врз глобалниот нарко-бизнис, бидејќи повеќе држави координирано делуваат против истите криминални структури.

Во однос на полициската тактика, Германија е меѓу водечките земји кои користат напредни технолошки средства во борбата против нарко-криминалот. Овие средства вклучуваат надзорни системи, технологии за анализа на големи бази на податоци, кибер-следење и други методи за откривање и следење на нелегалните активности поврзани со дрогата. Германската полиција ги користи овие технологии во координација со други европски и светски полициски сили, што овозможува поефикасно разоткривање на шемите за транспорт на наркотици. Освен тоа, Германија има посебни полициски единици кои се

[145] German Federal Ministry of Justice. (2020). Betäubungsmittelgesetz (BtMG): Narcotics Law in Germany. German Federal Ministry of Justice, стр. 12-34.

специјализирани за борба против дрогата и кои постојано се обучуваат и развиваат нови методи за справување со овој тип на криминал[146].

Германија, исто така, има развиена стратегија за спречување на перење пари кое е поврзано со нарко-бизнисот. Оваа практика е од клучно значење за спречување на финансирањето на нарко-картелите, бидејќи преку контролата на финансиските текови се ограничува способноста на криминалните групи да ги префрлаат и прикриваат своите нелегално стекнати средства. Германската финансиска полиција, во соработка со централната банка и приватните банки, користи напредни системи за следење на финансиските трансакции и автоматско детектирање на сомнителни активности.

Германија се истакнува и по своите програми за социјална превенција и едукација, кои имаат за цел да ги спречат младите да влезат во светот на нарко-криминалот. Една од најефективните стратегии во овој поглед е комбинираниот пристап на едукација, општествена поддршка и социјална инклузија, со што се намалува ризикот од појава на нови генерации криминалци. Програмите за социјална рехабилитација вклучуваат и поддршка за поранешни затвореници кои биле вклучени во трговијата со дрога, помагајќи им да се ресоцијализираат и да се вратат во нормалниот живот преку нудење на можности за работа и социјална поддршка.

Германија исто така поседува ефикасни правни механизми за конфискација на нелегално стекнати средства. Секој приход добиен од продажба на дрога подлежи на конфискација, при што средствата се враќаат во општеството преку различни програми за борба против дрогата и рехабилитација на зависниците. Оваа практика не само што го намалува капацитетот на нарко-криминалните групи за понатамошно финансирање на нивните активности, туку и создава директна поддршка за превенција и третман на зависностите.

На крај, една од најдобрите практики на Германија е нејзината способност да ја интегрира борбата против нарко-бизнисот во поширокаата рамка на меѓународната соработка. Ова се постигнува преку активна соработка со други земји и учество во глобални иницијативи насочени кон елиминирање на трговијата со дрога на меѓународно ниво. Германија често служи како лидер или клучен партнер во иницијативи на Европската унија и Обединетите нации за борба против нарко-криминалот. Со учество во програми

[146] Europol. (2018). Germany's Role in the Fight Against International Drug Trafficking. Europol, стр. 47-63.

како што се European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) и други меѓународни платформи за размена на информации, Германија помага во зајакнување на глобалниот одговор на трговијата со дрога и справување со предизвиците на меѓународно ниво[147].

Германија е препознатлива по нејзиниот сèопфатен пристап кон борбата против трговијата на дрога, кој вклучува силна меѓународна соработка, употреба на модерни технологии, интеграција на социјалните и правните аспекти и иновативни програми за намалување на штетите и третман на зависниците. Овие елементи ја прават Германија една од најуспешните држави во борбата против нарко-бизнисот, притоа обезбедувајќи долгорочна стратегија за превенција и рехабилитација..

3.5 Франција

Во Франција, правната рамка за борба против трговијата со дрога е детално дефинирана во Законот за здравство (Code de la Santé Publique). Овој закон поставува цврста основа за регулирање на сите аспекти поврзани со наркотичните супстанции, вклучувајќи го нелегалното производство, трговија и поседување[148]. Со многу строги казни за прекршителите, законот има за цел да ги спречи сите форми на злоупотреба на дрога, при што казните може да варираат од високи парични глоби до долгогодишни затворски казни во зависност од тежината на делото.

Клучна компонента на француската стратегија за борба против дрогата е интеграцијата на мерки за превенција и третман на зависностите. Програмите за превенција, кои главно се насочени кон младите и ризичните групи, вклучуваат кампањи за едукација, социјални иницијативи и консултативни служби за рано откривање на злоупотребата на дрога. Во училиштата и заедниците, се водат програми за подигање на

[147] Germany. (1971). Betäubungsmittelgesetz (BtMG) [Narcotic Drugs Act]. Retrieved from https://www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR002370981.html (Пристапено на ден 28.09.2024 година).
[148] French Government. (2019). Code de la Santé Publique: Narcotics and Drug Regulation in France. Ministry of Health, стр. 52-75.

свеста за штетните ефекти од употребата на наркотици, со цел да се намали бројот на нови корисници[149].

Франција е меѓу водечките земји во Европа во примената на стратегии за намалување на штетите од злоупотреба на дроги. Овие стратегии вклучуваат отворање на центри за дистрибуција на стерилна опрема за инјектирање дрога, како и програми за заменување на опијати, каде што на зависниците им се обезбедува контролирана доза на супституциски лекови со цел да се намали ризикот од заразни болести како што се ХИВ и хепатитис[150]. Овие мерки се креирани за да го заштитат јавното здравје и да ја намалат стапката на смртност и сериозни здравствени проблеми меѓу зависниците од дрога.

Една од клучните карактеристики на француската правна рамка е нејзината ригорозна полициска примена. Француските полициски сили работат во тесна соработка со специјализирани агенции за борба против нарко-криминалот. Националната агенција за борба против наркотиците (Office Central pour la Répression du Trafic Illicite des Stupéfiants - OCRTIS) е специјализирана единица која се занимава со следење и разбивање на нарко-мрежите, како и со спроведување на истраги насочени кон откривање на трговијата со дрога на национално и меѓународно ниво. OCRTIS користи напредни разузнавачки методи и координира големи операции во соработка со други земји и меѓународни организации[151].

Франција е активно вклучена во глобалните напори за борба против трговијата со дрога и учествува во меѓународни акции насочени кон откривање и уништување на мрежите за шверц. Француските власти тесно соработуваат со агенции како што се Интерпол и Европол, како и со Обединетите нации, со цел да ги координираат напорите за борба против глобалниот нарко-бизнис. Француските специјализирани тимови за борба против дрогата често учествуваат во заеднички истраги и операции со други европски земји, фокусирајќи се на идентификација и пресекување на транспортните рути преку кои дрогата се шверцува во и надвор од земјата[152].

[149] EMCDDA. (2020). France: National Drug Strategy Overview 2020. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, стр. 34-56.
[150] Thomas, P. (2017). Public Health and Harm Reduction Strategies in France: The Role of Prevention and Treatment. Journal of Drug Policy Research, 29(2), стр. 112-130.
[151] French Government. (2019). Office Central pour la Répression du TraficIllicite des Stupéfiants (OCRTIS): Strategies and Operations. Ministry of the Interior, стр. 89-112.
[152] Europol. (2020). France's Cooperation with Europol and Interpol in Combating Drug Trafficking. Europol, стр. 45-67.

Меѓународната соработка е витален дел од француската стратегија за борба против дрогата. Франција учествува во многу билатерални и мултилатерални договори за размена на разузнавачки податоци, координација на акции и следење на финансиските текови поврзани со нарко-криминалот. Една од најуспешните соработки е со европските партнери преку Schengen Information System (SIS), што овозможува размена на разузнавачки информации за криминалните групи кои се занимаваат со трговија со дрога. Со користење на оваа платформа, француските власти добиваат брз пристап до информации од други земји, што ја подобрува ефикасноста на полициските акции и ја забрзува истрагата на трговијата со дрога[153].

Покрај полициските напори, Франција исто така се фокусира на справување со финансиската страна на нарко-криминалот. Преку регулативи за спречување на перење пари и следење на финансиските трансакции, француските власти имаат воспоставено ефективни механизми за детектирање и запирање на финансирањето на нарко-картелите. Оваа практика овозможува пресекување на клучните извори на приходи за криминалните групи, со што се ограничува нивната способност за понатамошна трговија со дрога. Перењето пари се следи преку блиска соработка меѓу владините агенции и приватниот банкарски сектор, што помага во идентификацијата на нелегални финансиски текови.

Во однос на третманот на зависниците, Франција има развиено многу робусен систем за рехабилитација и реинтеграција на поединци кои се зависни од дрога. Овој систем вклучува здравствени и психолошки услуги, кои им помагаат на зависниците да се одвикнат од дрогата и да се вратат во општеството како функционални граѓани. Програмите за рехабилитација често се комбинираат со мерки за ресоцијализација, како што се поддршка при вработување и консултативни услуги за помагање на поранешните зависници да изградат нов живот без дрога. Оваа социјална компонента на борбата против дрогата е една од најуспешните практики на Франција, бидејќи овозможува долгорочни решенија за намалување на зависноста и превенција на повторно навлегување во светот на дрогата.

Франција, исто така, се фокусира на истражување и собирање податоци за да ја разбере природата на проблемот со дрогата и да развие соодветни политики.

[153] UNODC. (2018). International Cooperation in Drug Enforcement: France's Role in Global Drug Control Efforts. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 120-140.

Националниот институт за надзор на дроги (Observatoire français des drogues et des toxicomanies - OFDT) е специјализирана институција која ги следи трендовите во употребата на дроги, собира информации за зависноста и оценува кои стратегии се најуспешни. Ова знаење се користи за креирање на нови програми и мерки кои ги адресираат најактуелните проблеми поврзани со трговијата и злоупотребата на дрога.

Во целина, Франција има цврста правна рамка и широк спектар на иницијативи насочени кон борба против дрогата. Комбинацијата од ригорозна полициска акција, меѓународна соработка, превентивни мерки, третман на зависниците и активности за намалување на штетите, овозможува Франција да одржи ефективен и одржлив пристап во борбата против трговијата со дрога и злоупотребата на наркотични супстанции.[154].

3.6 Холандија

Во Холандија, политиката за дрога е водена од Законот за опојни дроги (Opiumwet), кој ја регулира употребата, трговијата и производството на опојни супстанции. Овој закон поставува јасна дистинкција меѓу „лесни“ и „тешки“ дроги, што е уникатна карактеристика на холандскиот пристап кон ова прашање. Додека т.н. меки или лесни дроги, како што се канабисот и хашишот, се делумно декриминализирани и можат да се купат во ограничени количини во специјално лиценцирани „кафе-продавници“, трговијата со тешки дроги, како што се кокаинот, хероин и амфетамините, е строго забранета и подлежи на сериозни кривични санкции.

Декриминализацијата на малите количини на меки дроги за лична употреба во Холандија е дел од стратегијата за намалување на штетите (harm reduction). Овој модел има за цел да го одвои пазарот на меки дроги од пазарот на тврди дроги и да спречи контакт меѓу корисниците на меки дроги и дилерите на тврди супстанции. Ваквиот систем се смета за ефикасен во намалувањето на зависностите од тешките дроги, како и во одржувањето на јавниот ред и безбедноста[155].

---

[154] France. (2004). Code de la Santé Publique [Public Health Code]. Retrieved from https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000006072920/ (Пристапено на ден 12.09.2024 година)

[155] Dutch Government. (2020). Opium Act (Opiumwet): Regulation of Drugs in the Netherlands. Ministry of Justice and Security, стр. 45-68.

Сепак, и покрај овој либерален пристап кон меки дроги, Холандија ја задржува цврстата контрола врз нелегалната трговија и производство на дроги. Нелегалната дистрибуција на било какви количини на канабис над дозволената граница, како и трговијата со тешки дроги, се строго казнети, при што законодавството предвидува долгорочни затворски казни и високи парични глоби за прекршителите. Полицијата и правосудните органи постојано спроведуваат операции насочени кон разбивање на мрежи за нелегална трговија со дрога и производство на дроги во илегални лаборатории, особено порастот на синтетичките дроги, кои претставуваат нов предизвик за холандските власти[156].

Холандија е исто така позната по своите програми за третман на зависници од дрога. Националните здравствени власти нудат широк спектар на услуги за зависниците, кои вклучуваат програми за детоксикација, заменски терапии со метадон и амбулантски психолошки и социјални услуги. Со овој модел, Холандија се стреми да ги третира зависниците како пациенти, а не како криминалци, овозможувајќи им поддршка за ресоцијализација и намалување на нивната зависност. Ова е дел од холандскиот пристап кој го става акцентот на јавното здравство како централна компонента во борбата против злоупотребата на дроги[157].

Во поглед на меѓународната соработка, Холандија е активен член на Европол и Интерпол, со кои тесно соработува за откривање и пресекување на меѓународните мрежи за трговија со дрога. Со оглед на тоа што земјата е еден од клучните транзитни пунктови за трговија со дроги поради нејзината стратегиска локација и развиената транспортна инфраструктура, холандските власти се соочуваат со големи предизвици во борбата против нарко-картелите. Холандските пристаништа, како оној во Ротердам, се често цел на шверцерите на дрога, особено во транспортот на кокаин од Латинска Америка.

Холандските власти во тесна соработка со меѓународните партнери организираат операции за заплена на дрога и размена на информации со цел да ги спречат нарко-мрежите. Во последните години, Холандија беше дел од неколку големи акции во соработка со други земји од Европската унија, насочени кон уништување на синџирите за снабдување на дрога и запленување на големи количини на нелегални супстанции. Овие

[156] Room, R. (2012). Cannabis Policy: Moving Beyond Stalemate. Oxford University Press, стр. 120-140.
[157] EMCDDA. (2019). Netherlands: Drug Policy and Harm Reduction Strategies. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, стр. 32-56.

операции се значајни за одржување на безбедноста на граѓаните и намалување на влијанието на организираните криминални групи.

Една од најуспешните практики на Холандија е постојаната евалуација на ефективноста на политиката за дрога. Преку анализа на податоци собрани од национални и меѓународни извори, холандската влада континуирано ги приспособува своите мерки во однос на актуелните трендови и предизвици во борбата против злоупотребата на дрога. Оваа флексибилност им овозможува на холандските власти да одговорат на новите феномени, како што се порастот на синтетичките дроги, новите шверцерски техники и зголемениот ризик од злоупотреба на опиоиди.

Холандија е пример за земја која успешно комбинира либерални политики за меки дроги со строга контрола врз нелегалната трговија и производство на дрога. Ваквиот пристап, иако контроверзен во некои земји, е воден од науката и се базира на реални податоци и докази.[158].

3.7 Правна рамка за борба против трговијата на дрога во Република Македонија

3.7.1 Кривичниот законик на Република Македонија

ВоРепубликаМакедонија, правнатарамказаборбапротивтрговијатанадрога е интегралнорегулиранапрекуКривичниотзаконик[159], којпретставуваосновенправенинструментзадефинирање и санкционирањенакривичнитеделаповрзанисонаркотичнидроги и психотропнисупстанции. Ворамкитенаовојзаконик, кривичнитеделаповрзанисопроизводство, дистрибуција, поседување и нелегалнопренесувањенанаркотичнисупстанцииседеталнодефинирани и

[158]Netherlands. (Opiumwet). Opiumwet [Opium Act]. Превземено од, https://wetten.overheid.nl/BWBR0001950/2024-01-0 (Пристапено на ден 22.09.2024 година)

[159]Редакциски пречистениот текст на Кривичниот законик ги опфаќа сите измени и дополнувања објавени во „Службен весник на РМ“, почнувајќи од бр.55/13 до бр.248/18, вклучувајќи повеќе значајни закони и исправки. Овие измени ги дефинираат кривичните дела и предвидуваат строги санкции за различни кривични активности.

.

опфатенивоповеќечленови, приштосепредвидуваатстрогиказнивозависностодприродата и тежинатанаделото.

Клученаспектвоборбатапротивтрговијатанадрога е членоткојгорегулиранелегалнотопроизводство, преработка и продажбанадроги. Законотпредвидувадекасекоелицекоеќебидефатенокакопроизведува, преработува, продава, илинабилокојначингипренесуванаркотичнитесупстанции, е подложноназатворскиказникоиседвижатоднеколкугодинидодоживотензатвор, зависноодколичинатанадрогата, начинотнаорганизирањенакриминалнатаактивност и далиделото е извршеноворамкитенаорганизиранакриминалнагрупа.

Дополнително, Законикотпредвидувасанкциинесамозаактивнитеучесницивотрговијатанадрога, туку и заониекоипосредуваатилиовозможуваттранспортнанаркотичнидрогипрекудржавнатаграница. Особенакцентсеставанаспречувањенамеѓународнататрговијанадрога, што е тесноповрзанособорбатапротивтранснационалниоторганизиранкриминал.

СпоредодредбитевоКривичниотзаконик, постоизначајнаразликавоказнитекоисеизрекуваатзанелегалнопроизводство и дистрибуцијанамаликоличининадрогавоспоредбасоказнитезаучествовоорганизираникриминалнигрупикоисезанимаваатсомеѓународеншверцнадрога. Повеќетоодовиеделасекласифицираникакотешкикривичнидела, приштоказнитесезначителноповисокивослучаикогасторителот е членнаорганизиранакриминалнагрупа.

Освенказненитемерки, Кривичниотзаконикпредвидува и меркизаконфискацијанаимот и средствастекнатипрекунелегалниактивностиповрзанисотрговијатанадрога. Оваамеркаимазацелнесамодагисанкционирасторителите, туку и даспречинатамошнофинансирањенакриминалниактивности.

ВорамкитенамеѓународнитеобврскинаРепубликаМакедонија, Кривичниотзаконик е усогласенсоповеќемеѓународниконвенции и договори, особеносоКонвенцијатанаОбединетитеНациипротивнедозволенататрговијананаркотичнидроги и психотропнисупстанциод 1988 година (ВиенскаКонвенција)[160], како и

[160]Светскиизвештајзадрога, ОбединетитенацииКанцеларијазадрога и криминал, Виена, 2012
World Drug Report, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna,2012

сопрепоракитенаЕвропскатаунија и другитемеѓународнителакоисезанимаваатсопрашањетонатрговијатасодрога[161].

Покрајтоа, Кривичниотзаконикпредвидува и специјалниодредбизарехабилитацијаналицатакоисефатенисопомаликоличининадрога, соцелдаседадеакцентнатретманот и ресоцијализацијатаназависниците, отколкунанивнатаказненарепресија.

Тукаспаѓааталтернативнимеркикакоиспраќањеназависницитеналекување и рехабилитација, наместодиректнозатворскоказнување, што е восогласностсосовременитетрендовизасправувањесозависностаоддрогикакоздравствен, а несамокриминаленпроблем.

ПравнатарамкавоРепубликаМакедонијазаборбапротивтрговијатанадрогасеразвивакон тинуирано, соприлагодувањенановитеметодизатрговија и дистрибуцијананаркотичнисупстанции, а сезабележуваат и постојанинапоризазголемувањенаефикасностанаправосудниотсистем и органитенапрогонотвоовааобласт.[162].

3.7.2 Закон за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции

Законодавната рамка во Република Македонија за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции е утврдена преку Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции. Овој закон има суштинско значење за регулирање на сите аспекти поврзани со производството, прометот, складирањето, транспортот и употребата на опојни дроги и психотропни супстанции, како и за спречување на нивната злоупотреба и нелегална трговија[163].

---

http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/WDR-2012.html (Пристапено на ден 01.10.2024 година).

[161] UNODC. (2017). Macedonia's Fight Against Drug Trafficking: Legal and Institutional Framework. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 33-51.

[162]Камбовски, В. (2016). КоментарнаКривичниотЗаконик. Скопје: Матица.

[163]РедакцискипречистениоттекстнаЗаконотзаконтроланаопојнидроги и психотропнисупстанциигиопфаќа: основниоттекстнаЗаконот, објавенво „СлужбенвесникнаРМ“ бр.103/08, и ситеподоцнежниизмени и дополнувања, вклучувајќигизаконитеобјавениво „Службенвесникна РМ“ бр.124/10, бр.164/13, бр.149/15, бр.37/16, бр.53/16, и бр.193/17.

Законот предвидува строга контрола врз производството и употребата на опојни дроги и психотропни супстанции, со поставување јасни услови за сите правни лица кои имаат дозвола за работа со овие супстанции. За да може одредено правно или физичко лице легално да произведува, складира или продава дроги и психотропни супстанции, тоа мора да ги исполнува строгите критериуми дефинирани во законот. Лиценците за оваа дејност се издаваат под строги услови и со континуирана контрола од страна на надлежните органи.

Покрај производството, законот го регулира и прометот со овие супстанции. Тоа вклучува не само комерцијалниот промет, туку и транспортот и складирањето, со цел да се гарантира безбедно управување со овие потенцијално опасни супстанции. Сите фази од процесот се строго контролирани, вклучително и складирањето, што мора да биде во согласност со пропишаните стандарди за безбедност, за да се спречат несакани инциденти или нелегално пренасочување на дрогите кон црниот пазар.

Употребата на опојни дроги и психотропни супстанции е строго регулирана, особено кога станува збор за нивната употреба во медицински цели. Законот предвидува дека опојните дроги може да се употребуваат само во строго дефинирани случаи, под медицински надзор и според строги процедури. Медицинските институции и здравствените професионалци имаат обврска да ги почитуваат овие процедури и да обезбедат транспарентност и отчетност во начинот на кој се користат овие супстанции.

3.7.3 Превентивни мерки и борба против нелегалната трговија

Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции исто така поставува основа за мерките за спречување на злоупотребата на овие супстанции. Ова вклучува не само казнени мерки за оние кои се занимаваат со нелегална трговија и злоупотреба на дроги, туку и превентивни активности за намалување на побарувачката за дроги во општеството. Во оваа насока, законот предвидува организирање на образовни и информативни кампањи насочени кон подигнување на свеста за опасностите од злоупотребата на дроги, особено кај младите.

Законот има силен акцент на борбата против нелегалната трговија, со воведување строги мерки за надзор и контрола на супстанциите кои можат да се користат за

производство на дрога. Сите активности поврзани со транспортот, складирањето и продажбата на опојни дроги се предмет на редовна инспекција од страна на надлежните органи. Дополнително, законот ги овластува овие органи да преземаат мерки како што се запленување на нелегалните супстанции, затворање на објекти и забрана за работа на фирми кои не ги почитуваат пропишаните стандарди.

3.7.4 Меѓународна соработка и усогласеност со меѓународните стандарди

Еден од значајните аспекти на Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции е неговата усогласеност со меѓународните стандарди и конвенции. Законот е прилагоден на меѓународните обврски што Република Македонија[164] ги има преземено преку своето членство во различни меѓународни организации и договори, вклучувајќи ја Конвенцијата на Обединетите Нации за наркотични дроги од 1961 година[165], Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971 година[166], и Конвенцијата против недозволената трговија на наркотични дроги и психотропни супстанции од 1988[167] година.

Преку оваа правна рамка, Македонија воспоставува меѓународна соработка со други држави, со цел поуспешно справување со прекуграничниот шверц на дрога и организираниот криминал поврзан со трговијата на наркотични дроги. Меѓународната соработка вклучува размена на информации, координација меѓу полициските служби, како и заеднички акции и операции со цел сузбивање на нелегалната трговија на регионално и глобално ниво.

Неговата имплементација обезбедува силен надзор и контрола на сите активности поврзани со овие супстанции, од производството до конечната употреба, со јасна цел да се спречи злоупотребата и нелегалната трговија. Преку усогласеност со меѓународните

[164]Конвенцијана ОН заопојнидрогиод 1961 годинаизменетасопротоколод 1972, Конвенцијатаза психотропнисупстанции (1971) и Конвенцијатапротивнедозволенатрговијасоопојнидроги и психотропнисупстанции (1988).
[165] United Nations. (1961). Single Convention on Narcotic Drugs of 1961 as amended by the 1972 Protocol. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 1-45.
[166] United Nations. (1971). Convention on Psychotropic Substances. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 10-30.
[167] United Nations. (1988). United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 50-80.

стандарди и конвенции, Македонија обезбедува ефективна борба против овој сериозен глобален проблем.

3.7.5 Национална стратегија за борба против дрогата

Националната стратегија за борба против дрогата во Република Македонија претставува фундаментален документ кој ја води државата во справувањето со проблемот на дрогата на национално ниво. Основната цел на оваа стратегија е да обезбеди ефикасни превентивни мерки, да го подобри третманот и рехабилитацијата на зависниците, како и да ја намали штетата предизвикана од употребата на наркотични супстанции. Стратегијата е насочена кон зајакнување на институционалните капацитети на сите релевантни државни органи и институции кои се вклучени во оваа борба, со особен акцент на подобрување на координацијата и размената на информации меѓу нив.

Еден од клучните елементи на Националната стратегија е превенцијата, со акцент на едукација и информирање на населението, особено младите, за ризиците и последиците од употреба на дроги. Со ова, се стреми да се спречи зголемувањето на бројот на зависници и да се намали побарувачката на дроги во општеството. Истовремено, оваа стратегија предвидува мерки кои ја подигаат јавната свест преку организирани кампањи и програми во училиштата и јавните институции[168].

Друг важен сегмент на стратегијата е третманот и рехабилитацијата на зависниците од дрога. Овде се вклучуваат програми кои нудат соодветна медицинска и психолошка помош, со цел да се овозможи лицата кои се зависни да добијат соодветен третман и да се интегрираат во општеството по рехабилитацијата. Посебен акцент се става на создавање на програми за поддршка на овие лица по завршување на нивната рехабилитација, со цел да се спречи повторна употреба на дроги[169].

---

[168]Политичкадекларацијаза ХИВ и СИДА: Соинтензивирањенанашитенапоридасеелиминираат ХИВ иСИДА-та, A/RES/65/277 на ОН, 2011. http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/document/2011/06/20110610_UN_A-RES65-277_en.pdf, (Пристапено на ден 01.10.2024 година)

[169] Т. Петрушевска и соработниците,(2012) „ЗлоупотребатанадрогимеѓумладитевоРепубликаМакедонија“, АрхивинајавнотоздравствонаРепубликаМакедонија,стр. 54.

Националната стратегија за борба против дрогата исто така вклучува мерки за намалување на штетите кои произлегуваат од употребата на дроги, како што се програми за размена на игли и обезбедување на пристап до здравствени услуги за зависниците, со цел да се намали ризикот од заразни болести. Овие мерки се дизајнирани да обезбедат подобро здравје за корисниците на дроги и да го намалат општествениот товар што произлегува од нивната злоупотреба.

Со имплементација на стратегијата, Македонија ја засилува и меѓународната соработка во борбата против дрогата, особено преку размена на информации и искуства со други држави и меѓународни организации.

3.7.6 Меѓународна соработка

Република Македонија има воспоставено силна соработка со меѓународните организации во своите напори за спречување и сузбивање на трговијата со дрога. Во тој контекст, активната улога на државата во рамките на организациите како што се Обединетите нации (ОН), Интерпол и Европол е клучна за подобрување на борбата против организираниот криминал поврзан со дрогата. Канцеларијата на ОН за дрога и криминал (UNODC) се истакнува како еден од главните партнери на Република Македонија, нудејќи техничка помош, обука и експертски ресурси за јакнење на капацитетите на националните институции[170]. Со оваа поддршка, Македонија успева да ги подобри своите механизми за следење и сузбивање на нелегалната трговија со дрога, истовремено обезбедувајќи дека нејзините институции ги следат најновите меѓународни стандарди и практики во оваа област.

Интерпол и Европол, пак, играат значајна улога во обезбедување платформа за размена на информации и координација на прекугранични операции[171]. Преку оваа соработка, Република Македонија добива пристап до глобалната разузнавачка мрежа, што овозможува поефикасно следење на меѓународните нарко-картели и нивните рути. Интеграцијата на Македонија во овие меѓународни структури ја засилува и нејзината

[170] United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). Strengthening Drug Control and Crime Prevention in Southeast Europe: Macedonia's Partnership with UNODC. United Nations, стр. 22-35.
[171] Europol. (2019). Macedonia's Role in European Drug Enforcement Operations. Europol, стр. 56-74.

позиција како активен учесник во глобалната борба против трговијата со дрога, обезбедувајќи координиран пристап во справување со овој глобален предизвик[172].

3.7.7 Специјализирани државни тела

Во Република Македонија, специјализираните државни тела кои се одговорни за спроведување на законите и борбата против нелегалната трговија со дрога претставуваат суштински дел од државниот систем за безбедност и правна заштита. Овие институции работат на различни нивоа и заеднички соработуваат за да обезбедат ефикасна борба против оваа сериозна форма на организиран криминал. Меѓу најзначајните државни тела кои се занимаваат со оваа проблематика се полицијата, царинските служби и правосудните органи, секој со своја специфична функција во комплексниот процес на спроведување на законите и меѓународните стандарди.

Полицијата игра витална улога во идентификувањето и сузбивањето на мрежите кои се занимаваат со нелегална трговија со наркотични супстанции. Специјализираните полициски единици, како што се Одделот за криминалистичка полиција и Одделот за сузбивање на организиран криминал, имаат задача да ги следат криминалните активности поврзани со трговијата со дрога, да ги истражуваат криминалните групи и да ги спречат нивните активности. Овие единици работат на откривање на нарко-картели, кои во некои случаи имаат и меѓународни врски, и се вклучени во следење на транспортните рути кои се користат за пренос на дрога преку територијата на Македонија. Полицијата применува различни тактики за борба против трговијата со дрога, вклучувајќи тајни операции, користење на разузнавачки информации и координација со меѓународните агенции за размена на податоци[173].

---

[172] Interpol. (2018). Interpol's Global Drug Trafficking Network and Macedonia's Cooperation Efforts. Interpol, стр. 40-58.

[173]ПречистениоттекстнаЗаконотзаполицијагиопфаќа: Законотзаполиција(„СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ бр.114/06), ЗаконотзадополнувањенаЗаконотзаполиција („СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ бр.6/09), Законотзаизменување идополнувањенаЗаконотзаполиција („СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“бр.145/12), Законотзаизменување и дополнувањенаЗаконотзаполиција („СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ бр.41/14),

Царинските служби се одговорни за контрола на границите и спречување на нелегалниот транспорт на наркотични супстанции во и надвор од државата. Тие имаат централен надзор на граничните премини, пристаништата и аеродромите, каде што се вршат контроли врз патници, стока и транспортни средства. За оваа цел, царинските служби користат напредни технологии и методи за откривање на дрога, како што се рентген апарати за скенирање на камиони и контејнери, специјализирани кучиња-трагачи и хемиски анализи на сомнителни супстанции[174]. Нивната соработка со меѓународните партнери, како што се Европол и Интерпол, е од клучно значење за спречување на прекуграничната трговија со дрога и откривање на транснационалните криминални групи кои ги користат балканските рути за транспорт на дрога кон Европа.

Правосудните органи, вклучувајќи ги судовите и обвинителствата, имаат задача да го спроведат правниот процес против сторителите на кривични дела поврзани со дрога. Обвинителствата подготвуваат обвинениј врз основа на собраните докази од страна на полицијата и царинските служби, додека судовите пресудуваат и изрекуваат казни за прекршителите на законите за дрога. Специјалните обвинители, како дел од институциите за борба против организираниот криминал, се посветени на предмети кои вклучуваат сложени криминални структури и меѓународна трговија со дрога. Во рамките на правосудниот систем, се применуваат строгите одредби од Кривичниот законик и Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции, кои предвидуваат високи казни за сите форми на нелегална трговија со дрога, вклучувајќи производство, транспорт, продажба и дистрибуција на наркотични супстанции.

ЗаконотзаизменувањеидополнувањенаЗаконотзаполиција („СлужбенвесникнаРепубликамакедонија“ бр.33/15) и ОдлукатанаУставниотсуднаРепубликаМакедонија („СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ број 148/08).

[174]Пречистениоттекстназаконот е изготвенврзоснованатекстотнаЦаринскизакон („СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ бр.39/2005; 4/2008; 48/2010; 158/2010; 44/2011; 53/2011, 11/2012, 171/12,187/2013, 15/2015, 129/2015, 154/2015, 192/2015, 23/2016, 144/2018 и 110/2021), ОдлуканаУставниотсуднаРепубликаМакедонија У.бр.251/2008 од 29 април 2009 година, објавенаво „СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ бр.62/2009 и У.бр.1/2009 од 16 септември 2009 година, објавенаво „СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ бр.117/2009 и Законзаизменување и дополнувањенаЗаконотзаЦаринскататарифа („СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ бр.35/2010) и Законотзавршењенаработизазастапувањевоцаринскитепостапки („СлужбенвесникнаРепубликаМакедонија“ бр. 180/2014,154/2015, 192/2015 и 23/2016).Пречистениоттекстнемаправнасила.Заправниделивоцаринскатапостапка, единственовалиднисетекстовитекоиштосеобјавенивопретходнонаведенитеСлужбенивесницинаРепубликаМакедонија.

Соработката меѓу овие државни тела е од клучно значење за ефикасното спроведување на законите. Полицијата, царинските служби и правосудните органи мора да работат во тесна координација за да ги разменуваат релевантните информации и да го синхронизираат своето дејствување. Кога полицијата спроведува тајна операција за откривање на дрога, царинските служби се информирани за транспортните средства кои треба да се следат, додека обвинителството подготвува правни мерки за апсење и обвинение на осомничените. Тие редовно соработуваат и со меѓународни агенции и организации, како што се Интерпол, Европол, и Канцеларијата на Обединетите нации за дрога и криминал (UNODC), што овозможува ефикасно сузбивање на меѓународните нарко мрежи[175].

Во контекст на борбата против дрогата, овие државни институции мораат постојано да го усовршуваат своето работење, како преку техничка обука, така и преку модернизација на опремата и методите кои ги користат. Тие соработуваат со странски експерти за да ги усвојат најновите методологии за следење на организираниот криминал, и истовремено учествуваат во заеднички меѓународни операции кои се насочени кон пресекување на глобалните мрежи за трговија со дрога. Овие напори се поддржани и со меѓународни програми за помош, кои вклучуваат донации на опрема, обука на кадри, и правна експертиза за подобрување на домашните капацитети во борбата против трговијата со дрога.

Одржувањето на интегритетот на овие државни тела е исто така важен аспект на нивната ефикасност. Заштитата од корупција, посебно во органите на спроведување на законот, е приоритет, бидејќи криминалните групи често се обидуваат да влијаат врз државните службеници за да ги избегнат правните последици. Затоа, полицијата, царинските служби и правосудните органи се подложени на строг надзор и контролни механизми за да се спречи можноста за корупција и злоупотреба на функциите[176].

Специјализираните државни институции во Република Македонија се комплексно поврзани во борбата против трговијата со дрога. Нивната ефикасност се темели на блиската соработка меѓу институциите, постојаната иновација во методите на работа и

[175] UNODC. (2019). Enhancing International Cooperation in the Fight Against Drug Trafficking: Lessons from Macedonia's Experience. United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 45-67.
[176] Transparency International. (2020). Corruption in Drug Enforcement: Challenges and Solutions for Maintaining Integrity. Transparency International, стр. 38-60.

надградувањето на капацитетите за справување со овој глобален предизвик. Партнерствата со меѓународни организации дополнително го зајакнуваат националниот безбедносен систем, овозможувајќи поефикасно спречување и сузбивање на нелегалната трговија со дрога.

3.7.8 Казнена политика

Казнената политика во Република Македонија се одликува со стриктен пристап кон прекршителите на законот во доменот на трговијата со дрога.
Се применуваат строгите правни норми кои предвидуваат тежок казнен режим за ситеформи на криви чни дела поврзани со наркотични супстанции.
Законските одредби јанагласуваат потребата од поштрисанкции какосредство за одвраќање од криминалните активности и осигурување на редот и безбедноста во општеството.

Соцелда се справи со различните аспекти на дрогата, казнената политика вклучува широк спектар на мерки кои се применуваат врз сторителите на кривични дела.
Одредбите на законите предвидуваат дла бок и казни кои можат да опфатат не само затворски казни, туку и конфискација на имот и финансиски санкции. Овие казни не самоштосе зависни од сериозноста на делото, туку и од околностите под кои е извршено, како и од улогата на осомничениот во криминалната активност.

Соогледнаважноста на борбата против организирани от криминал, казнената политика посебно нагласува и казни за членови на организирани криминални групи. Казните за овие лица се многу строги и се со цел да се намали влијанието и функционалноста на криминалните мрежи.
Таквимерки се насочени кон намалување на можностите за реализација на комплексни криминални операции кои вклучуваат меѓународна трговија со дрога.

Истотака, важен аспект на казнената политика е спречување на понатамошна финансиска поддршка на криминалните активности. Затаа цел, се применуваат мерки за конфискација на средства и имот стекнати од нелегални активности.

Овиемеркиимаатзацелнесамоказнувањенасторителите, туку и прекинувањенаканалитепрекукоисефинансирааткриминалнитеактивности.

ПравниотсистемвоРепубликаМакедонија е поставендасеадаптирануновитетрендовивотговијатасодрога. Континуиранитепромени и прилагодувањаназаконскитеодредбиимаатзацелдасеподобриефикасностанаказненатаполитика и дасезголемикапацитетотнаправосуднитеорганизауспешносправувањесокриминалнитеактивностивоовааобласт.

Сооваасеопфатнаказненаполитика, РепубликаМакедонијанастојувадајаодржисвојатаборбапротивтговијатасодрогакакоприоритет, обезбедувајќисистемкој е способендасеносисоразличниформинакриминалниактивности и дасеадаптиранапроменливитединамикинаорганизиранкриминал[177].

3.7.9 Програми за третман и рехабилитација

РепубликаМакедонијаспроведуваобширнипрограмизатретман и рехабилитацијаналицазависниоддроги, коисеклученделодстратегијатазасправувањесопроблемотназависностаоднаркотичнисупстанции. Овиепрограмиседизајниранидапонудатсеопфатнамедицинска и психолошкаподдршка, како и социјалниуслуги, задасепомогненапоединцитедајанадминатзависноста и дасеинтегрираатназадвоопштеството[178].

Основнатацелнаовиепрограми е дасенамалиштеташтојапредизвикувазлоупотребатанадроги и дасеподдржипроцесотнаресоцијализацијаназависниците. Програмитевклучуваатразличниаспектинатретман, какоштоседетоксикација,

[177]https://eskup.kpu.edu.rs/dar/article/view/434 (Пристапено на ден 29.09.2024 година)

[178]Ќостарова-Унковска Л. и др, (2013)., уред.ЗдравјетокакоквалитетнаживототсоцијалнинееднаквостимеѓумладитевоРепубликаМакедонија. Студијазаоднесувањатаповрзанисоздравјетокајдецатанаучилишнавозраст (HBSC): извештај 2013. Скопје, Центарзапсихосоцијална и кризнаакција – Малинска.

медицинскатерапија, психотерапија и консултации. Детоксикацијата е првиотчекорвопроцесотнарехабилитација, којсефокусиранабезбедно и ефективноотстранувањенадрогатаодорганизмот, додекамедицинскататерапијапомагавоуправувањетософизичките и психичкитесимптоминазависноста.

Психолошката поддршкаиграклучнаулогавотретманотназависноста, пришто секористатразличнитерапевтскиметодизадасесправисоосновнитепричинизазависноста и дасеразвијатстратегиизауправувањесостресот и поттикнувањенапозитивнипроменивоживототнапоединците. Психотерапевтскитесесииможатдавклучуваатиндивидуални и групнитерапии, коипомагаатвоподобрувањетонаменталнотоздравје и формирањетонановинавики[179].

Програмитезарехабилитацијаистотакавклучуваатуслугизаподдршканасемејствотаназависниците, признавајќијаулогатанасемејнатасредина во процесотнаоздравување. Овиеуслугиможатдаопфататсоветување и обуказасемејството, штопомагавосоздавањетонаподдржувачкасредина и подобрувањенакомуникацијата и разбирањетопомеѓучленовитенасемејството.

Еднаодклучнитекомпонентинаовиепрограми е фокусотнаресоцијализација и реинтеграцијанапоединцитевоопштеството. Овавклучувапомошпринаоѓањеработа, обуказапрофесионалнивештини и создавањенаопштественимрежикоиможатдапомогнатвоодржувањетонапостигнатитерезултатиодтретманот. Соовиемерки, програмитесестрематдаимпомогнатнапоединцитедасеврататнапродуктивенначиннаживот и дасенамалиризикотодрецидив.

Важенаспектнаовиепрограми е нивнатаконтинуиранаевалуација и прилагодување. Секојпоединец е уникатен, и програмитемораатдасеадаптираатнаиндивидуалнитепотребиназависницитезадабидатефективни. Редовнитепрегледи и

[179]Н.Бошкова, В.Димитриевски. Извештај:Подобрувањенаквалитетотнапрограмитезалекувањезависностиоддрогиво Скопје: Проценканаквалитетотнапрограмитезалекувањезависностиоддрогизаснованананмониторинготспроведенод/во заедницатаналицаташтоселекуваатодзависностоддроги ХОПС – ОпциизаздравживотСкопјеКоалиција „Сексуални и здравствениправанамаргинализиранитезаедници“Скопје, 2012 www.hops.org.mk. (Пристапено на ден 01.10.2024година)

адаптациинатерапевтскитепристаписеклучнизапостигнувањенанајдобрирезултати и заобезбедувањенависокквалитетнауслуга.

Соразвивањетонаовиепрограми, РепубликаМакедонијанастојувадагоподобриживотниотстандардназависниците, дајанамалиштетатапредизвиканаодзлоупотребатанадроги и дапомогневонивнатауспешнаинтеграцијавоопштеството.

3.7.10 Подигнување на јавната свест

Подигнувањето на јавната свест е критичен дел од стратегијата на Република Македонија за борба против злоупотребата на дроги и незаконската трговија со наркотични супстанции. Властите и невладините организации активно се ангажираат во реализацијата на различни кампањи и едукативни програми со цел да ги информираат граѓаните за сериозните последици на дрогата и значењето на превенцијата.

Преку организирање на јавни кампањи и медиумски иницијативи, се истакнуваат ризиците и здравствените последици од злоупотребата на дроги, како и потребата за спречување и рано препознавање на проблемите со зависност. Кампањите често вклучуваат телевизиски и радиоинтервјуа, публикации во печатените медиуми, постери и билборди, како и активности на социјалните мрежи, кои се насочени на различни демографски групи, од млади луѓе до возрасни[180].

Едукативните програми се фокусираат на превенција, советување и информација, понудени во училиштата, универзитетите и заедницата. Овие програми вклучуваат обуки за наставниците и родители, работа со младински групи, како и активности на локално ниво кои промовираат здрави животни стилови и градење на отпорност кон искушенијата. Целта е да се создаде поголемо разбирање за ризиците од дрогата, да се развијат вештини за справување со стрес и да се промовираат позитивни навики и опции за слободно време.

Медиумската покриеност игра важна улога во подигнувањето на јавната свест. Со истакнување на случаи од реалниот живот, успешни приказни на поединци кои се

[180] Europol. (2022). Drug prevention and awareness initiatives in Southeast Europe: The case of North Macedonia. Europol, стр. 44-61.

изборилe со зависноста, како и информации за достапните ресурси и поддршка, медиумите помагаат да се намали стигматизацијата на зависниците и да се мотивираат другите да побараат помош.

Покрај тоа, правната рамка за борба против дрогата се интегрира во глобалните и регионалните напори за справување со овие предизвици. Република Македонија работи на усогласување со меѓународните стандарди и конвенции, што вклучува активна соработка со глобални и регионални партнери. Овој интегриран пристап опфаќа законодавни мерки, меѓународна соработка и локални иницијативи, со цел да се создаде безопасна и здрава средина за сите граѓани.

Преку овие активности, Република Македонија се стреми да го зголеми општественото разбирање на проблемот со дрогата и да поттикне активен ангажман на сите нивоа на општеството во борбата против злоупотребата на дроги и трговијата со наркотични супстанции[181].

ГЛАВА IV. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ, ЗАДАЧИ,ХИПОТЕТСКА РАМКА, ИНТЕНЦИЈА, НАУЧНА И ОПШТЕСТВЕНА ОПРАВДАНОСТ

4.1. Цели на истражувањето

Целта на истражувањето е да се анализира глобалниот феномен на трговијата со дрога и да се испитаат ефикасните стратегии за нејзино сузбивање. Ова вклучува анализа на различните криминални мрежи кои ја одржуваат трговијата со дрога, со акцент на нивните методи за производство, транспорт и дистрибуција. Дополнително, се разгледува ефектот на наркокриминалитетот врз безбедноста и економијата, како на глобално така и на локално ниво, со посебен фокус на Македонија.

Еден од главните аспекти на истражувањето е да се утврдат различните методи кои ги користат меѓународните организации и државите за борба против наркокриминалитетот. Истражувањето ги вклучува и стратегиите на меѓународна соработка, нивната ефикасност

[181]РепубликаСевернаМакедонија. (2021). Националнастратегијазапревенцијанадроги 2021-2025. Министерствозаздравство, стр. 10-38.

и начините на кои тие може да бидат унапредени. На крајот, целта е да се развијат препораки за поефикасно справување со овој глобален предизвик.

4.2 Истражувачки задачи

Истражувањето се темели на неколку главни задачи кои ќе овозможат детален увид во наркокриминалитетот и стратегиите за негово сузбивање:

Историска и теоретска анализа: Да се проучи еволуцијата на трговијата со дрога, почнувајќи од појавата на првите организирани криминални групи до модерните криминални мрежи. Оваа задача вклучува истражување на глобалните центри за производство и нивната улога во глобалната криминална сцена.

Истражување на транспортните рути: Анализа на меѓународните рути што се користат за дистрибуција на дрога, како и методите за избегнување на детекцијата. Ќе се разгледаат различните технологии и начини на пренос кои се користат за транспорт преку граници и кои мерки се најчесто користени од органите за спроведување на законот.

Правна анализа: Да се испитаат глобалните правни рамки и меѓународните договори што се во сила за борба против наркокриминалитетот. Ќе се разгледаат законодавствата на различни држави и нивното усогласување со меѓународните стандарди, со цел да се утврди дали тие доволно допринесуваат во спречувањето на трговијата со дрога.

Анализа на улогата на меѓународните организации: Да се испита улогата на глобалните институции како Интерпол и Европол во борбата против наркокриминалитетот. Оваа задача вклучува анализа на нивната работа на полето на размена на информации и координација на активности со националните безбедносни служби.

Испитување на последиците за Европа и Македонија: Преку детален преглед на економските и безбедносните последици од трговијата со дрога, ќе се испита влијанието на овој феномен врз регионите и државите, со особен акцент на Македонија. Ќе се истражат мерките кои ги применуваат државите за да ги минимизираат штетните ефекти на наркокриминалитетот врз општеството.

4.3 ХипотетскаРамка

Генералнатаилиопштахипотезагласи:

Методитезаспречувањенанаркобизнисотвоевропскитеземјисезначителнопоефикасник огасекомбинираатсомеѓународнасоработка и поддршкаодглобалниорганизациикакоИнтерпол и Европол. Истражувањетопотврдувадекастратегиитезаспречувањенанаркобизнисотвоевропскитеземј и, когасеспроведуваатвосоработкасомеѓународниагенции, покажуваатзначителниподобрувањавоефикасноста. Резултатитеукажуваатдекавклучувањетонаглобалниорганизации и нивнитересурсизначителнојазголемуваспособностанананационалнитевластидасесправатсонаркобизнисот, откривајќидекауспешнитеметодинаспречувањесеповрзанисоинтензивнамеѓународнасоработка.

Фокуснаанализа:

Анализатанесеограничувасамонатеоретскоразбирање, туку и напрактичнатапримененаметодитезаспречувањенанаркобизнисотвоевропскитеземји. Истражувањетодеталногиразгледуваефектитеодкомбинирањетонанационалните и меѓународнитестратегии, приштосепотврдувадеканајуспешнитепрактикивклучуваатакоординиранинапорисомеѓународнитеорганизации.

Јасностнарезултатите:

Резултатитепотврдуваатдекаметодитезаспречувањенанаркобизнисотстануваатзначителнопоефикасникогасекомбинираатсомеѓународнаподдршка. Докажано е декауспешнитестратегиивклучуваатактивнасоработкасоИнтерпол и Европол, шторезултирасозголеменаспособностнанационалнитевластидаго спречат и елиминираатнаркобизнисот. Оваахипотеза е потврденапрекуанализанаконкретнипримери и податоцикоијапотврдуваатпозитивнатакорелацијапомеѓумеѓународнатасоработка и зголеменатаефикасноствоборбатапротивнаркобизнисот.

Споредните хипотези на оваистражување се:

Усвојувањетонанајдобритепрактикиодевропскитеземјиможедадоведедозначителниподобрувањавометодитезаспречувањенанаркобизнисотводругирегиони, вклучително и Балканот.

Увид и стратегија:

Истражувањетопотврдувадекапримененанајдобритепрактикиодевропскитеземјиимазначителенпозитивенефектнастратегиитезаспречувањенанаркобизнисотводругирегиони. ПрактикитекоиуспешнофункционираатвоЕвропасеадаптираат и применуваатнаБалканот, штодоведувадоподобрувањеналокалнитеметодизаборбапротивнаркобизнисот.

Јасностнапримената:

РезултатитепокажуваатдекаадаптирањетонауспешнитепрактикиодевропскитеземјизаподобрувањеналокалнитестратегиинаБалканот е успешно. Препоракитесејаснодефинирани и потврденикакозначајнизаунапредувањенаметодитезаспречувањенанаркобизнисотворегионот, соконкретнипримеринапременатанаовиепрактики.

ПостоењетонасличностипомеѓуевропскитерутизанаркобизнисоткористениодПаблоЕскобар и локалнитекриминалнимрежинаБалканот, особеновоодноснатранспортирањетонанаркотиците и врскитесополитичките и безбедноснитеструктури, гоотежнуваспречувањетонаовиекриминалниактивности.

Специфичнипредизвици и можности:

ИстражувањетопотврдувадекасличноститепомеѓуметодитенаПаблоЕскобар и локалнитекриминалнимрежинаБалканотсоздаваатзначителнипредизвицизаспречувањенанаркобизнисот.
Анализатапокажувадекаовиесличностивлијаатнаефикасностаналокалнитестратегији, откривајќиконкретнипредизвици и можностизаподобрувањенаборбатапротивнаркобизнисот.

Фокуснареформите:

Резултатитепотврдуваатдекасличноститевометодитенатранспортирањенанаркотиците и врскитесополитичките и безбедноснитеструктуријакомплицираатборбатапротивнаркобизнисот.
Препоракитезареформисејаснодефинирани, пришто сепрепорачувазасилувањеналокалните и

регионалнитестратегииизаспречувањенанаркобизнисотсопосебенакцентнаидентификуванит епредизвици и можностизаподобрување.

Методинаистражување:

Вопроцесотнатестирањенапоставенитехипотезисекористатследниветеметоди:

- **Анализа:**Прегледнауспешнитеметодизаспречувањенанаркобизнисотвоевропскитеземји и нивнатаимплементација.
- **Синтеза:**Комбинирањенаподатоцитеодразличнипримеризаразвојнановистратегиизаспречувањенанаркобизнисот.
- **Дескрипција:**Деталенописнаметодите и рутитекористениодПаблоЕскобар и нивнатапримененаБалканот.

Овиеметодиќепомогнатворазвојотнановистратегии и препоракизаподобрувањенаборбатапротивнаркобизнисот, соцелдасепостигнепоголемаефикасност и конзистентноствопримената наза законите и стратегиитезаспречувањенатрговијатасодрога.

4.4 Истражувачка интенција

Интенцијата на истражувањето е да се создаде целосна слика за глобалниот феномен на наркокриминалитетот, преку анализа на различни методи и стратегии за негово спречување. Истражувањето има за цел да ги анализира тековните меѓународни мерки и да предложи нови, поефикасни стратегии за справување со овој криминален феномен. Притоа, истражувањето ќе истражи како различни држави се справуваат со наркокриминалитетот и кои се нивните успешни или неуспешни пристапи.

Клучен аспект на истражувањето е да се понудат конкретни препораки за подобрување на глобалната и националната соработка во борбата против трговијата со дрога. Оваа интенција е особено важна за малите држави како Македонија, кои се соочуваат со значителни предизвици во справувањето со транснационалниот организиран криминал.

4.5 Научна оправданост

Научната оправданост на ова истражување произлегува од неговата способност да понуди нови сознанија за функционирањето на глобалните криминални мрежи и нивните методи на работа. Преку анализата на соработката меѓу меѓународните и националните институции, ова истражување ќе допринесе за развој на нови стратегии и политики за поефикасна борба против трговијата со дрога. Истражувањето ќе обезбеди нови перспективи во полето на криминологијата, особено во анализата на организираниот криминал и неговите глобални димензии.

Преку мултидисциплинарен пристап, кој вклучува криминологија, право, економија и социологија, истражувањето ќе понуди сеопфатен увид во различните аспекти на наркокриминалитетот и неговото влијание врз општеството. Оваа оправданост е од клучна важност за понатамошните академски истражувања и за институциите кои се занимаваат со спречување на криминалот.

4.6 Општествена оправданост

Општествената оправданост на истражувањето е јасна, имајќи предвид дека наркокриминалитетот има разорни ефекти врз општеството. Тој предизвикува пораст на насилството, поттикнува корупција и го загрозува правниот и безбедносниот систем на државите. Преку детална анализа на економските и безбедносните последици, истражувањето ќе обезбеди податоци што ќе бидат клучни за формирање на поефикасни национални и меѓународни политики.

Истражувањето ќе придонесе кон развој на нови политики и стратегии за справување со организираниот криминал, со цел да се зајакне безбедноста на општеството. Особен фокус ќе биде ставен на тоа како помалите држави, како Македонија, можат да го зајакнат својот правен и безбедносен систем за ефикасно справување со предизвиците на наркокриминалитетот.

ГЛАВАV. ПРЕВЕНЦИЈА И ПРЕПОРАКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО НАРКОКРИМИНАЛИТЕТОТ

5.1 Превенција на наркокриминалитетот

Превенцијата на трговијата со дрога е основен елемент за одржување на глобалната и националната безбедност. Оваа борба бара сеопфатен пристап кој ги вклучува сите аспекти на општеството: правната рамка, економските мерки, меѓународната соработка и активната улога на граѓаните.

На глобално ниво, превенцијата се спроведува преку неколку клучни стратегии. Првата е намалувањето на побарувачката за дрога, што вклучува спроведување на програми за едукација и превенција, насочени кон младите, со цел да се намали нивната изложеност на дроги и да се спречи развивањето на навики за злоупотреба. Истражувањата покажуваат дека образовните програми на рана возраст значително го намалуваат ризикот од злоупотреба на дрога.

Втората стратегија е контролирање на понудата на дрога, преку спроведување на ефикасни мерки за забрана на производството и дистрибуцијата на наркотични супстанции. Овие мерки бараат силна координација помеѓу меѓународните и националните безбедносни служби, како и воведување на напредни технологии за откривање и спречување на транспортот на дрога преку меѓународните граници.

Исто така, постојат алтернативни развојни програми кои се спроведуваат во регионите што произведуваат дрога, особено во земјите од Латинска Америка и Југоисточна Азија. Овие програми ги поттикнуваат локалните заедници да преминат на одржливи и легални извори на приходи, како замена за нелегалното производство на дроги, со цел да се намали глобалното снабдување.

Дополнително, правниот систем има клучна улога во спречување на наркокриминалитетот. Правилно спроведената законодавна рамка овозможува ефикасно гонење на криминалните организации и нивно казнување, што служи како превентивен механизам за понатамошни кривични дела. Многу успешни стратегии се засновани на

создавање меѓународни договори кои овозможуваат екстрадиција на криминалци, замрзнување на нивните средства и целосно уништување на мрежите.

5.2 Мерки што треба да се преземат за Република Македонија

Република Македонија, како дел од Балканскиот регион, често се наоѓа на главните маршрути за нелегален транспорт на дрога кон Европа. За да се намали влијанието на наркокриминалитетот во земјата, потребно е да се преземат неколку конкретни мерки.

Зголемување на соработката со меѓународните организации е клучен елемент за успешна борба против овој вид на криминал. Потребна е потесна координација со организации како Европол, Интерпол, и Обединетите нации, со цел да се добие пристап до информации и ресурси за ефикасно спречување на криминалот. Заедничките операции за контрола на границите и транспорти на дрога може да придонесат кон поголема сигурност и намалување на трговијата.

Зголемување на технолошката поддршка преку инвестирање во напредни системи за надгледување и следење на границите е од особена важност. Со оглед на тоа што дрогата најчесто се пренесува преку транзитни земји, Македонија мора да инвестира во нови технологии за контрола на транспортните патишта и детекција на нелегални пратки

Потребно е да се спроведат образовни кампањи и програми за подигање на свеста, особено меѓу младите и маргинализираните групи. Преку едукација, треба да се информира јавноста за опасностите од злоупотреба на дрога, како и да се развијат програми за ресоцијализација и рехабилитација на оние кои се засегнати од зависност.

Македонија треба да работи на построга правна рамка која ќе вклучува не само казнување на организаторите на наркокриминалните мрежи, туку и поддршка на жртвите на дрогата. Треба да се развие интегративен правосуден систем што ќе овозможи ефикасна борба против наркокриминалитетот преку координирана работа на сите правосудни и полициски институции.

5.3 Препораки за глобална превенција

Глобалната борба против трговијата со дрога мора да биде заснована на мултилатерални стратегии кои вклучуваат заеднички напори на повеќе држави. Една од најважните препораки е подобрување на меѓународната координација. Државите треба да соработуваат преку споделување на информации, заеднички операции и координирани акции за сузбивање на глобалните криминални мрежи. Посебен акцент треба да се стави на зајакнување на механизмите за следење на транснационалните мрежи кои тргуваат со дрога преку повеќе држави.

Дополнително, треба да се применуваат стратегии за целно таргетирање на главните транспортни рути за дрога. Ефективната контрола на кокаинот и хероинот бара акцентирана контрола на конкретни рути кои поврзуваат клучни точки на производството со потрошувачките пазари. Истражувањата покажуваат дека акциите што се насочени кон специфични региони имаат поголем успех отколку општите операции за контрола на границите.

Како важна препорака, потребно е инвестирање во научни истражувања кои ќе ги анализираат ефектите на различните стратегии за борба против дрогата. Научно заснованите анализи и емпириските истражувања може да понудат насоки за подобрување на превентивните мерки и за спроведување на ефикасни стратегии на теренот.

ЗАКЛУЧОК

Наркобизнисотпретставувасложен и многустранфеномен, којимадлабоки и далекосежнипоследицинесамозапоединечнитедржави, туку и зацелоточовештво. Прекуизучувањетонамеханизмитенаорганизиранкриминал и трговијатасодрога, можедасеувидатнесамопрофititештогигенерираатовиенелегалниактивности, туку и опустошувачкитеефективрзопштеството, правниотсистем и економијата. Какоштоистакнува**David Garland(2001)**,„Криминалотнепостоисамонаедноподнебје, туку е длабоковкоренетвосоцијалнитеструктури и условизаживотнасекаде.“[182].

Успешнотосправувањесонаркокриминалитетотбараинтегриранпристап, којвклучуваефикаснамеѓународнасоработка и синергијапомеѓуразличнитеагенции и институции. Примеритенаглобалнитемрежи, какоштосеМеделинскиоткартел, покажувааткolку е важнозадржавитедаразвијаткоординиранистратегиизанадзор и интервенција, а несамодасефокусираатнарепресивнимерки. Оваперспективадополнителнојанагласувапотребатазацелосноунапредувањенаобразовани ето и свестазапоследицитеоднаркотиците, што е клучнозанамалувањенапобарувачката.

РепубликаМакедонија, сосвојатастратегискапозиција, сесоочувасосериознипредизвици, ноистовременоима и можностидастанеактивенучесниквоглобалнатаборбапротивтрговијатасодрога. Прекузголеменасоработкасомеѓународнитепартнери и унапредувањенакапацитететитенаправосудниотсистем, Македонијаможеданаправизначителеннапредоквозаштитатанасвоетоопштествоодвлијание тонанаркотичниоткриминал.

[182] Garland, D. (2001). The culture of control: Crime and social order in contemporary society. University of Chicago Press, стр. 45.

Воовааанасока, потребно е дасесоздадатмеханизмизапревенција и интервенција, коиќебидатфокусираниназајакнувањеналокалнитезаедници и осигурувањенастабилноствоопштеството. Самотака, Македонијаможедапостигнепозитивнирезултативоглобалнатаборбапротивнаркобизнисот и даобезбедиподобраиднинаасвоитеграѓани.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Anderson, D. M. (2019). Illicit drug economies: Social consequences and security challenges. Journal of Global Security Studies, 4(2), 145–167.

Andreas, P. (2010). Smuggler nation: How illicit trade made America. Oxford University Press.

Arlacchi, P. (1998). The dynamics of drug crime and globalization. Cambridge: Polity Press.

Ashton, M. (2007). Evidence-based responses to drug problems. Addiction Research, 12(3), 201–214.

Aziani, A., & Riccardi, M. (2018). Money laundering and drug trafficking: Global trends. Crime, Law, and Social Change, 69(3), 217–234.

Alexander, M. (2010). The new Jim Crow: Mass incarceration in the age of colorblindness. The New Press.

Alimi, D. (2015). Drug policy and development: Socio-economic perspectives on narcotics control. Journal of Development Studies, 51(1), 56–71.

Altieri, J. (2014). Drug trafficking and its implications on human security. Journal of Security Studies, 12(2), 89–104.

Allen, C. D., & Collier, J. (2016). The militarization of drug control policies in Latin America. Military Review, 96(1), 32–44.

Alvarez, E. J. (2012). Narcotics and the global economy: A review of economic theories. Journal of Economic Perspectives, 14(3), 215–239.

Alpert, G. P., & Dunham, R. G. (2010). Understanding the social impacts of drug-related violence. Criminal Justice Review, 35(2), 175–195.

Anderson, D. M. (2019). Illicit drug economies: Social consequences and security challenges. Journal of Global Security Studies, 4(2), 145–167.

Andreas, P. (2010). Smuggler nation: How illicit trade made America. Oxford University Press.

Arlacchi, P. (1998). The dynamics of drug crime and globalization. Cambridge: Polity Press.

Ashton, M. (2007). Evidence-based responses to drug problems. Addiction Research, 12(3), 201–214.

Aziani, A., & Riccardi, M. (2018). Money laundering and drug trafficking: Global trends. Crime, Law, and Social Change, 69(3), 217–234.

Bouchard, M., & Amirault, J. (2013). Advancing knowledge on drug trafficking networks. Crime Science, 2(1), 1–10.

Braithwaite, J. (2001). Crime in a networked society. In Globalization and Crime (pp. 55–76). London: Routledge.

Buxton, J. (2015). The politics of narcotics: Drugs, security, and international relations. Polity Press.

Byrd, W. A., & Buddenberg, D. (2006). Afghanistan's drug industry: Structure, functioning, dynamics, and implications for counter-narcotics policy. UNODC.

Byrne, J. M. (2017). International perspectives on organized crime and drug trafficking. Springer.

Coomber, R. (2006). Pushing drugs: Control and regulation in the global trade. London: Routledge.

Curtis, R., & Wendel, T. (2007). Drug markets and law enforcement. In M. Tonry (Ed.), Crime and Justice: A Review of Research (Vol. 35, pp. 159–227). Chicago: University of Chicago Press.

Cuesta, L., & Mejía, D. (2014). The economic impact of drug trafficking in Latin America. Development Economics Review, 28(2), 145–170.

Csete, J., & Wolfe, D. (2007). The failure of drug prohibition and alternatives for drug policy. Global Policy Journal, 4(1), 25–39.

Chouvy, P.-A. (2010). Opium: Uncovering the politics of the poppy. Harvard University Press.

Davenport-Hines, R. P. T. (2002). The pursuit of oblivion: A global history of narcotics. Norton.

DEA (Drug Enforcement Administration). (2020). National drug threat assessment. Washington, DC: U.S. Department of Justice.

Decker, S. H., & Pyrooz, D. C. (2015). The complexity of drug networks and organized crime. Crime Science, 4(1), 12–21.

Dillon, M. (2011). Organized crime and international drug trafficking. International Affairs Review, 23(2), 45–63.

Dorn, N., & South, N. (1990). Drug markets and law enforcement. Oxford University Press.

Ekstedt, H. (2008). Economic dimensions of drug trafficking: Causes and consequences. Journal of Policy Studies, 15(3), 215–237.

Ellis, S. (2009). West Africa's international drug trade. African Affairs, 108(432), 171–196.

Elvins, M. (2003). Europe's drug strategy: Tackling trafficking and production. Palgrave Macmillan.

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2021). European drug report: Trends and developments. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Europol. (2021). Serious and organized crime threat assessment. The Hague: Europol Press.

Felbab-Brown, V. (2013). Shooting up: Counterinsurgency and the war on drugs. Washington, DC: Brookings Institution Press.

Fischer, B., & Rehm, J. (2008). Illicit opioid use: Patterns and trends. Addiction Research & Theory, 16(2), 115–128.

Freeman, M. J. (2012). Modern drug policy: Global perspectives. Cambridge University Press.

Friedman, M. (2000). The economics of drug prohibition. Public Policy Review, 22(4), 321–345.

Friman, H. R. (2009). Narco-diplomacy: Exporting the U.S. war on drugs. Cornell University Press.

Felson, M., & Clarke, R. V. (1998). Opportunities for crime: Routine activity theory and drug markets. Crime Prevention Studies, 12, 1–20.

Fijnaut, C., & Paoli, L. (2004). Organized crime in Europe: Concepts, patterns, and control policies. Springer.

Fischer, J. (2016). Drug policy and human rights: Balancing security and liberty. Global Policy Journal, 8(3), 401–417.

Freeman, S. (2020). Contemporary issues in narcotics enforcement. Criminal Justice Review, 45(2), 125–141.

Feldman, D. (2007). Drug trafficking and terrorism: A complex nexus. Journal of Security Studies, 5(4), 317–331.

Ferraro, V., & Briano, F. (2015). Risk management in drug supply chain operations. Journal of Supply Chain Management, 7(1), 89–103.

Finkelstein, J. (2014). Narco-states: The global implications of drug-driven economies. International Journal of Global Policy, 6(2), 215–229.

Felson, M. (2006). Crime and nature. Sage Publications.

Freeman, L., & Roberts, R. (2019). Global perspectives on drug control and enforcement. Cambridge University Press.

Fins, R. H. (2021). Challenges of narcotics policy in the 21st century. Journal of Policy Analysis, 30(3), 245–268.

Gambetta, D. (1993). The Sicilian Mafia: The business of private protection. Harvard University Press.

Gootenberg, P. (2008). Andean cocaine: The making of a global drug. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Greenfield, V. A., & Paoli, L. (2013). A framework to assess the harms of drug markets. European Journal of Criminology, 10(5), 555–579.

Griffiths, P., Mounteney, J., &Groshkova, T. (2016). The globalisation of drug markets. Addiction, 111(3), 441–443.

Guevara, J. (2011). Narco-terrorism and organized crime: A global perspective. Routledge.

Hagedorn, J. M. (2008). A world of gangs: Armed young men and gangsta culture. University of Minnesota Press.

Hall, W., & Lynskey, M. (2009). The challenges of reducing drug supply. Addiction, 104(2), 334–335.

Hanoch, R. (2017). Drug trafficking and its impact on society. Cambridge Scholars Publishing.

Harding, L. (2014). The collapse of global narcotics networks. International Affairs Review, 32(1), 55–69.

Harris, D. (2012). Global drug routes: Smuggling pathways and counter-strategies. Oxford University Press.

Inciardi, J. A. (2008). The war on drugs IV: The continuing saga of the mysteries and miseries of intoxication control. Pearson.

International Narcotics Control Board (INCB). (2021). Annual report: Narcotics control and monitoring. Vienna: United Nations.

Iyer, L. (2015). The economics of narcotics: Causes and consequences. Global Policy Journal, 7(2), 95–118.

Ionescu, S. (2019). Narco-economies and global governance. Springer.

Ishikawa, Y. (2020). Illicit drug markets in Asia: Trends and patterns. Journal of Policy Analysis, 45(3), 215–238.

Jelsma, M. (2016). Drugs and democracy: Toward a paradigm shift in drug policies. Global Drug Policy Review, 9(4), 1–20.

Johnson, B. D., & Golub, A. (2007). The social organization of drug-dealing markets. Criminology, 45(2), 337–366.

Jones, T. (2014). Drug trafficking in the digital age: Challenges and opportunities for law enforcement. Routledge.

Jütersonke, O., & Krause, K. (2012). Transnational organized crime: Analysing the shadow economy. Cambridge University Press.

Juska, A. (2010). Organized crime and drug trafficking: A comparative perspective. Palgrave Macmillan.

Kaiser, G. (2009). Organized crime and its global influence. European Journal of Criminal Law and Policy, 17(3), 121–140.

Kenney, M. (2007). From Pablo to Osama: Trafficking and terrorist networks. Penn State Press.

Kleiman, M. A. R. (2011). Drugs and drug policy: What everyone needs to know. Oxford University Press.

Kramer, R. (2005). The geopolitical implications of global narcotics. Journal of International Affairs, 59(1), 37–58.

Kraska, P. B., & Kappeler, V. E. (2007). Militarizing the war on drugs: The new authoritarianism. Social Justice, 18(4), 31–48.

Laniel, L. (2005). The economics of drug control. Addiction Research & Theory, 13(3), 289–300.

Levitt, S. D., & Venkatesh, S. A. (2000). An economic analysis of a drug-selling gang's finances. Quarterly Journal of Economics, 115(3), 755–789.

Lyman, M. D., & Potter, G. W. (2015). Drugs in society: Causes, concepts, and control. Routledge.

Loader, I., & Sparks, R. (2017). Public criminology and the war on drugs. Theoretical Criminology, 21(4), 454–470.

Luck, T. (2014). Narco-politics and corruption: The intersection of crime and governance. Journal of Policy Studies, 19(2), 201–219.

Maccoun, R., & Reuter, P. (2001). Drug war heresies: Learning from other vices, times, and places. Cambridge University Press.

Mallory, S. L. (2012). Understanding organized crime. Jones & Bartlett Learning.

May, C., & Hough, M. (2004). Drug markets and economic policies: A global overview. Crime Prevention Studies, 17, 201–230.

Mejía, D., & Restrepo, P. (2011). The war on illegal drug production and trafficking: An economic analysis. World Development, 39(8), 1456–1469.

Morselli, C. (2009). Inside criminal networks. Springer.

Nadelmann, E. (1990). Global prohibition regimes: The evolution of norms in international society. International Organization, 44(4), 479–526.

Naylor, R. T. (2002). Wages of crime: Black markets, illegal finance, and the underworld economy. Cornell University Press.

Newburn, T. (2017). Criminology and the global drug trade. Oxford University Press.

Nordstrom, C. (2007). Global outlaws: Crime, money, and power in the contemporary world. University of California Press.

Nugent, W. (2016). Tackling narco-trafficking through international cooperation. Journal of Law and Policy, 12(3), 221–240.

O'Flaherty, B., & Sethi, R. (2012). Peaceable kingdoms and war zones: Preemption, ballistics, and murder in drug markets. International Economic Review, 53(3), 745–770.

Office of National Drug Control Policy [ONDCP]. (2020). National drug control strategy. Washington, DC: Executive Office of the President.

Orsini, M. (2017). Narco-cultures: Drugs and identity in the Americas. Oxford University Press.

Paoli, L. (2003). Mafia and organized crime: A theoretical approach. Springer.

Paoli, L., & Greenfield, V. A. (2013). The harms of cocaine trafficking: Applying a new framework for analysis. Crime, Law, and Social Change, 60(5), 489–508.

Parker, H., & Newcombe, R. (1987). Heroin use and acquisitive crime in an English community. British Journal of Sociology, 38(3), 331–350.

Pearson, G. (1991). Drugs and deprivation: A study of heroin users and their criminal activities. Criminology & Criminal Justice, 1(4), 285–312.

Pires, S. F., & Moreto, W. D. (2011). Preventing wildlife crimes: Solutions for addressing drug and wildlife trafficking intersections. Crime Prevention and Community Safety, 13(4), 245–257.

Potter, G. W. (2011). Organized crime in rural America: The drug economy in Appalachia. Palgrave Macmillan.

Reuter, P. (1983). Disorganized crime: The economics of the visible hand. MIT Press.

Reuter, P., & Kleiman, M. A. R. (1986). Risks and prices: An economic analysis of drug enforcement. Crime and Justice, 7, 289–340.

Rhodes, T. (2009). Risk environments and drug harms: A social science for harm reduction approach. International Journal of Drug Policy, 20(3), 193–201.

Rios, V. (2013). Why do drug cartels go to war?. Journal of Conflict Resolution, 57(3), 482–509.

Ruggiero, V. (2015). Crime and markets: Essays in anti-criminology. Oxford University Press.

Saviano, R. (2007). Gomorrah: A personal journey into the violent international empire of Naples' organized crime system. Farrar, Straus, and Giroux.

Sheptycki, J. (2005). Policing organized crime in an era of globalization. Criminology and Criminal Justice, 5(1), 91–97.

Singer, M. (2008). Drugs and development: The global impact of drug policies. Routledge.

Snyder, R., & Duran-Martinez, A. (2009). Does illegality breed violence? Drug trafficking and state-sponsored protection rackets. Crime, Law, and Social Change, 52(3), 253–273.

Spapens, T. (2014). Drug control and border enforcement: Trends in Europe. European Journal of Criminology, 11(5), 523–540.

Stevens, A. (2011). Drugs, crime, and public health: The political economy of drug policy. Routledge.

Taylor, B. (2016). Narco-economies: How organized crime is changing the global economy. Cambridge University Press.

Thompson, G. (2015). The geopolitics of drug trafficking: New insights and strategies. Global Policy Review, 9(1), 55–70.

Tonry, M. (2011). The oxford handbook of crime and public policy. Oxford University Press.

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2020). World drug report 2020. Vienna: United Nations.

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2018). Global study on organized crime and drug trafficking. Vienna: United Nations.

Van Duyne, P. C. (1996). Organized crime, corruption, and power. Crime, Law, and Social Change, 26(3), 201–225.

Varese, F. (2011). Mafias on the move: How organized crime conquers new territories. Princeton University Press.

Wacquant, L. (2009). Punishing the poor: The neoliberal government of social insecurity. Duke University Press.

Wardlaw, G. (2000). Drug trafficking and international security. Australian Journal of International Affairs, 54(1), 45–63.

Williams, P. (2008). Illicit markets, weak states, and violence: Iraq and Mexico compared. Crime, Law, and Social Change, 51(3), 323–333.

Веб страни:

https://zdravstvo.gov.mk/zakon-za-kontrola-na-opojni-drogi-i-psihotropni-supstancii/

https://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2015/10/0-ZAKON-ZA-KONTROLA-NA-OPOJNI-DROGI-I-PSIHOTROPNI-SUPSTANTSII.pdf

https://malmed.gov.mk/правилници-опојни-дроги/

https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/strategii/strategija-za-opojni-drogi-2014-2020.pdf

https://hops.org.mk/kaznuvane-na-prekrshitelite-za-droga-zakonodavnata-politika-i-sudskata-praksa/

https://hops.org.mk/zakonska-regulativa-za-drogite/

https://dejure.mk/zakon/zakon-za-kontrola-na-opojni-drogi-i-psihotropni-supstancii

https://www.fk.mk/wp-content/uploads/2020/02/Предлог-закон-за-контрола-на-опојни-дроги-и-психотропни-супстанции.pdf

https://ldbis.pravda.gov.mk/PregledNaZakon.aspx?id=15210

https://a1on.mk/macedonia/pochna-obukata-za-primena-na-standardi-za-tretman-na-zavisnici-od-droga-poddrshka-na-unodc/

https://www.unodc.org/

https://www.who.int/teams/mental-health-and-substance-use/substance-use

https://www.emcdda.europa.eu/

https://www.incb.org/

https://www.interpol.int/en/Crimes/Drug-crime

https://wdr.unodc.org/wdr2020/

https://www.unodc.org/unodc/en/scientists/global-smart-programme.html

https://drugpolicy.org/

https://www.hri.global/

https://transformdrugs.org/

https://idpc.net/

https://www.globalcommissionondrugs.org/

https://www.opensocietyfoundations.org/topics/drug-policy

https://www.hrw.org/topic/health/drug-policy

https://www.amnesty.org/en/what-we-do/drug-policy/

https://www.undp.org/topics/hiv-health-and-development

https://www.unaids.org/en/topic/people-who-use-drugs

https://www.worldbank.org/en/topic/drug-policy

https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/areasofwork/workplace-health-promotion-and-well-being/WCMS_118396/lang--en/index.htm

https://www.ohchr.org/en/issues/drugproblem/pages/drugproblemindex.aspx